

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MEDENİ HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**RÖDOVANS SÖZLEŞMELERİNDEN DOĞAN
UYUŞMAZLIKLARIN TAHKİM YOLU İLE
ÇÖZÜMÜ**

**Mustafa Burak TEKER
2501223615**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. İlhan HELVACI**

İSTANBUL – 2026

ÖZ

RÖDOVANS SÖZLEŞMELERİNDEN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARIN TAHKİM YOLU İLE ÇÖZÜMÜ

MUSTAFA BURAK TEKER

Bu tez, maden hukukunda uygulamada sıklıkla karşılaşılan rödovans sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların tahkim yolu ile çözümlenip çözümlenemeyeceği konusunu incelemeyi amaçlamaktadır. Türk hukuk sisteminde madenlerin Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunması, maden haklarının bölünemezliği ilkesi ve bu ilkenin uygulamadaki yansımaları, rödovans sözleşmesinin ortaya çıkışında belirleyici rol oynamıştır. Rödovans sözleşmesi, Maden Kanunu'nda ismen yer almakla birlikte hukuki niteliği ve uygulanacak hükümler bakımından Kanun ve yönetmeliklerde ayrıntılı bir şekilde düzenlenmediğinden tartışmalı bir sözleşme türü olarak doktrinde ve yargı kararlarında farklı değerlendirmelere konu olmuştur.

Çalışmada öncelikle rödovans sözleşmesinin tanımı, hukuki niteliği, tarafları, şekli ve geçerliliği ayrıntılı biçimde ele alınmış; bu sözleşmenin atipik bir sözleşme olduğu, ancak Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen ürün (hasılat) kirası hükümleriyle yakın ilişki içerisinde bulunduğu ortaya konularak tahkim kavramı, tahkime hâkim olan ilkeler ve tahkimin Türk hukukundaki yeri incelenmiş; özel hukuk uyuşmazlıklarının çözümünde tahkimin sunduğu avantajlar değerlendirilmiştir.

Tezin esas inceleme konusu olan rödovans sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların tahkime elverişliliği meselesi, sözleşmenin özel hukuk niteliği, kamu düzeniyle ilişkisi ve maden hukukuna özgü idari unsurlar çerçevesinde analiz edilmiştir. Bu bağlamda, taraf iradelerinin hâkim olduğu ve uyuşmazlığın kamu düzeninden sayılmadığı görüldüğünden rödovans sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıkların tahkime elverişli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak, rödovans sözleşmesinin doğru şekilde kaleme alınması ve tahkim iradesinin açıkça ortaya konulması hâlinde, tahkimin bu alanda etkin ve güvenilir bir uyuşmazlık çözüm yolu sunduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Maden, Rödovans Sözleşmesi, Ürün Kirası, Tahkim, Tahkime Elverişlilik, Uyuşmazlık Çözümü

ABSTRACT

RESOLUTION OF DISPUTES ARISING FROM ROYALTY AGREEMENTS THROUGH ARBITRATION

MUSTAFA BURAK TEKER

This thesis examines whether disputes arising from royalty (redevance) agreements, which are frequently encountered in practice within the field of mining law, may be resolved through arbitration. In the Turkish legal system, the fact that mines are under the dominion and control of the State, together with the principle of the indivisibility of mining rights, has played a decisive role in the emergence of royalty agreements. Although these agreements are explicitly mentioned in the Mining Law, their legal nature and the applicable legal framework have not been comprehensively regulated, leading to divergent views in legal doctrine and judicial practice.

The study first analyzes the definition, legal nature, parties, form, and validity of royalty agreements and concludes that they constitute atypical contracts closely related to usufructuary (product) lease provisions under the Turkish Code of Obligations. It then examines the concept of arbitration, the principles governing it, and its role in Turkish law, emphasizing the advantages arbitration offers in the resolution of private law disputes.

The core focus of the thesis is the arbitrability of disputes arising from royalty agreements, which is assessed in light of the private law character of the agreement, its relationship with public order, and the administrative aspects specific to mining law. It is concluded that disputes arising from royalty agreements are arbitrable, as they fall within the scope of party autonomy and do not constitute matters of public order, provided that the arbitration agreement is clearly and properly formulated.

Keywords: Mining, Royalty Agreement, Usufructuary (Product) Lease, Arbitration, Arbitrability, Dispute Resolution

ÖNSÖZ

Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Medeni Hukuk Tezli Yüksek Lisans Programı bünyesinde, Sayın Prof. Dr. İlhan HELVACI danışmanlığında hazırlanmıştır.

Öncelikle bilgi ve tecrübesini tüm özveri ile sunmasının yanı sıra değerli görüşlerini benimle paylaşan değerli Hocam Sayın Prof. Dr. İlhan HELVACI'ya, tez konumun belirlenmesinde ve sonrasında bu tezin hazırlanmasına ilişkin tüm süreçlerde bana ışık tutan, tez konusunu belirlediğimiz ilk günden son güne kadar her konuda desteğini esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Mustafa TOPALOĞLU'na, bu tezin hazırlanması sürecinde her konuda yanımda olup, sabır ve ilgi ile eksiklerimi gidermeme yardımcı olan Sayın Doç. Dr. Efe Can YILDIR'a teşekkürü bir borç bilirim.

Hayatımın her evresinde olduğu gibi tez çalışmamda da manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, haklarını asla ödeyemeyeceğim sevgili Annem Ayşe TEKER'e, bu süreçte her konuda yardımına koşan Kardeşim Enes Ali TEKER'e, hayatıma girdiği günden bu yana her konuda olduğu gibi akademik hayatta da hep elimden tutan sevgili Nişanlım Nehir AKIN'a ve hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen isimlerini saymakla bitiremeyeceğim arkadaşlarıma sevgi ve destekleri için teşekkür ederim.

Mustafa Burak TEKER

İSTANBUL, 2026

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM RÖDOVANS SÖZLEŞMESİ

1.1.	Genel Olarak	4
1.2.	Maden Arama ve İşletme Hakkının Bölünmezliği İlkesi	9
1.3.	Tanımı	10
1.4.	Rödovans Türleri / Modelleri	12
1.4.1.	Gelire Dayalı Rödovans Türleri.....	13
1.4.1.1.	Ocak Başı Satış Bedeli Bakımından Rödovans.....	13
1.4.1.2.	Net İzabe Gelirine Göre Rödovans (NSR).....	14
1.4.1.3.	Brüt Gelir Yöntemine Göre Rödovans	15
1.4.2.	Kâra Dayalı Rödovanslar (Net Profit Interest - NPI)	16
1.4.3.	Devir Açısından Rödovans Sözleşmesi Türleri	16
1.4.3.1.	Gerçek Rödovans	17
1.4.3.2.	Devirli Rödovans.....	18
1.5.	Hukuki Niteliği	20
1.5.1.	Özel Hukuk Sözleşmeleri – İdari Sözleşmeler Ayrımı Açısından.....	21
1.5.2.	Taraflarına Yüklediği Borçlar Açısından	23
1.5.3.	Rıza Akitler – Real Akitler Ayrımı Açısından	23
1.5.4.	Tipik ve Atipik Sözleşme Ayrımı Açısından	24
1.5.5.	Nihai Değerlendirme	26
1.5.6.	Yüksek Mahkeme Kararları Açısından	28
1.6.	Tarafları	32
1.6.1.	Ruhsat Sahibi (Kiraya Veren)	33
1.6.2.	Rödovansçı (Kiracı).....	35
1.6.3.	Tarafların Yükümlülükleri	37
1.6.4.	Ruhsat Sahibinin Borçları	38
1.6.4.1.	Devir Taahhüdü ve Tutanak Tutulması	38
1.6.4.2.	İdareye Karşı Yükümlülükleri Üstlenme Borcu	39
1.6.4.3.	Daimî Nezaretçi Atama Borcu.....	39
1.6.4.4.	Ayıplardan Sorumluluk.....	40
1.6.4.5.	Devlet Hakkı, Vergi ve Benzeri Ödemeleri Yapma Yükümlülüğü.....	42
1.6.5.	Rödovansçının Borçları	43
1.6.5.1.	Alanı Teslim Alma, İşletme, Geliştirme ve Muhafaza Etme Borcu	43
1.6.5.2.	Rödovans Bedelini Ödeme Borcu	44
1.7.	Şekli ve Geçerliliği	47
1.7.1.	Genel Olarak	47
1.8.	Maden Siciline Şerh.....	50
1.9.	Rödovans Sözleşmesinin Sona Ermesi	53

1.9.1.	Genel Olarak	53
1.9.2.	Ruhsat Süresinin Sona Ermesi	54
1.9.3.	Ruhsatın Hükümden Düşmesi	54
1.9.4.	Rödovans Sözleşmesinin Süresinin Dolması	55
1.9.5.	Rödovans Sözleşmesinin Feshi	57
1.9.5.1.	Temerrüt Nedeniyle Fesih	58
1.9.5.2.	Sözleşmeye Aykırılık Nedeniyle Fesih	59

İKİNCİ BÖLÜM

TAHKİM

2.1.	Genel Olarak Tahkim	61
2.2.	Tahkim Türleri	63
2.2.1.	Milli (İç) Tahkim – Milletlerarası (Dış) Tahkim	63
2.2.2.	Zorunlu Tahkim – İhtiyari (Gönüllü) Tahkim	65
2.2.3.	Ad Hoc (Arızı) Tahkim – Kurumsal Tahkim	67
2.3.	Tahkim Sözleşmesi	69
2.4.	Tahkim Sözleşmesinin Hukuki Niteliği	72
2.5.	Tahkimin Özellikleri ve Faydaları	74
2.5.1.	Hakemlerin Uzmanlığı	75
2.5.2.	Tahkim Yargılamasının Hızlı Olması	76
2.5.3.	Gizlilik İlkesi	78
2.5.4.	Nihai Hakem Kararının Bağlayıcılığı	79
2.5.5.	Tarafların Eşitliği ve Hukuki Dinlenilme Hakkı	80
2.5.6.	Yargılamanın Esnek Olması	81
2.5.7.	Hakemlerin Tarafsızlığı ve Bağımsızlığı	82
2.5.8.	Tahkim Yargılamasında Masrafların Azlığı	83
2.6.	Tahkim İradesi	84
2.7.	Tahkime Elverişlilik	87
2.7.1.	Subjektif Tahkime Elverişlilik	89
2.7.2.	Objektif Tahkime Elverişlilik	90
2.8.	Med-Arb	91

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARIN TAHKİM İLE ÇÖZÜMÜ

3.1.	Genel Olarak	96
3.2.	Kira Sözleşmesinden Kaynaklanan Uyuşmazlıkların Tahkimle Çözümü	98
3.3.	Rödovans Sözleşmesinden Kaynaklanan Uyuşmazlıkların Tahkime Konu Olması	102
3.3.1.	Kira Bedelinin İndirilmesi ve Uyarılama	102
3.3.2.	Fesih ve Tahliye Talepli Uyuşmazlıklar	104
3.3.3.	Tazminat Talepleri	107
3.3.4.	Rödovans Bedeli ve Diğer Kira Uyuşmazlıkları	109
3.3.4.1.	Hukuki İlişkinin Tespiti	110
3.3.4.2.	Rödovans Bedelinin Hesaplanması	111

3.3.5. Rehabilitasyon Yükümlülüğü.....	113
3.3.6. Devlet Hakkı ve Yan Gider Niteliğindeki Diğer Alacak Talepleri	114
3.4. Tahkim Yargılamasında İhtiyati Tedbir ve Delil Tespiti	116
3.5. Röдовans Sözleşmesinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklarda Verilen Hakem Kararının İptal Davasına Konu Edilmesi	118
3.6. Röдовans Sözleşmesinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar Nedeniyle Verilen Hakem Kararlarının İcrası ve Tenfizi	122
3.6.1. Genel Olarak	122
3.6.2. Milli Tahkim Çerçevesinde Verilen Hakem Kararlarının İcrası	123
3.6.3. Milletlerarası Tahkim Çerçevesinde Verilen Hakem Kararlarının İcrası	125
3.6.4. Röдовans Sözleşmesinden Kaynaklanan Uyuşmazlık Hakkında Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi	127
SONUÇ	130
KAYNAKÇA.....	132

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
AY	: 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
Bkz.	: Bakınız
D.	: Daire
Dp.	: Dipnot
E.	: Esas
Ed.	: Editör
E.T.	: Erişim Tarihi
HD	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUAK	: 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu
İBBGK	: İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulu
İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu
K.	: Karar
karş.	: Karşılaştırınız
m.	: Madde
MAPEG	: Maden ve Petrol İşleri Genel Müdürlüğü
MK	: 3213 sayılı Maden Kanunu
MÖHUK	: 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
MTK	: 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu
No.	: Numara
RG	: Resmî Gazete
SS	: Sayfa aralığı
s.	: Sayfa
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TMK	: 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu
vd.	: Ve diğerleri / ve devamı

GİRİŞ

Madenler, sahip oldukları ekonomik değer, stratejik önem ve sınırlı kaynak niteliği itibarıyla tarih boyunca devletlerin özel düzenleme ve denetimine tabi tutulmuştur. Bu durum, hukuk sistemlerinde madenler açısından kendine has bir rejimin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türk hukukunda da bu yaklaşım benimsenmiş olup, Anayasa'nın 168. maddesi uyarınca madenler Devletin hüküm ve tasarrufu altında kabul edilmiştir. Bu anayasal düzenleme, madenler üzerinde nihai tasarruf yetkisinin Devlete ait olduğunu ortaya koymakta bununla birlikte, madenlerin aranması ve işletilmesi hakkının belirli süreler ve koşullar çerçevesinde gerçek ve tüzel kişilere devredilebilmesine de imkân tanımaktadır.

Bu çerçevede maden hukuku, bir yandan kamu hukuku karakteri taşıyan düzenlemeleri, diğer yandan özel hukuk ilişkilerine konu olabilen sözleşme ilişkilerini bünyesinde barındıran karma nitelikli bir hukuk dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim madenlerin Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunması, bu alanda kamu yararının gözetilmesini zorunlu kılar; maden arama ve işletme faaliyetlerinin özel kişiler eliyle yürütülebilmesi, özel hukuk ilişkilerinin doğmasına zemin hazırlamaktadır. Bu ikili yapı, özellikle maden işletme ilişkilerinde ortaya çıkan hukuki sorunların çözümünde belirleyici bir rol oynamaktadır.

Maden hukukuna hâkim olan temel ilkelerden biri olan maden haklarının bölünmezliği ilkesi, söz konusu karma yapının en belirgin yansımalarından biridir. Bu ilke uyarınca maden ruhsatları bir bütün olarak değerlendirilmekte ve hukuken paylara bölünmemektedir. Ancak uygulamada, ruhsat sahiplerinin maden sahalarını bizzat işletmelerinin her zaman mümkün olmaması, teknik, ekonomik ve organizasyonel nedenlerle bu hakların üçüncü kişiler aracılığıyla değerlendirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu ihtiyaç, maden hukukunda uygulama tarafından geliştirilen ve zamanla yaygınlık kazanan rödovans sözleşmesinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Rödovans sözleşmesi, genel olarak maden ruhsat sahibinin, ruhsat sahasının tamamının veya bir kısmının zilyetliğini belirli bir süreyle üçüncü kişilere devretmesi ve bunun karşılığında da genellikle üretim miktarına bağlı olarak belirlenen bir bedel elde etmesini konu alan bir sözleşme olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte, söz konusu sözleşme her ne kadar Maden Kanunu ve ilgili mevzuatta ismen yer almakta

ise de hukuki niteliği, unsurları ve uygulanacak hükümler bakımından açık ve sistematik bir düzenlemeye tabi tutulmamıştır. Bu durum, rödovans sözleşmesinin hukuki niteliği konusunda doktrinde ve yargı kararlarında farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Özellikle rödovans sözleşmesinin, Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen sözleşme tiplerinden hangisine yakın olduğu, bu sözleşmenin atipik bir sözleşme mi yoksa ürün (hasılat) kirası hükümlerine tâbi bir sözleşme mi olduğu hususu doktrinde tartışılmıştır. Bunun yanında uygulamada devirli rödovans olarak adlandırılan bazı sözleşmelerde, maden ruhsatının fiilen devredilmesi söz konusu olabilmekte; bu durum ise sözleşmenin kira mı yoksa satış sözleşmesi mi olduğu yönünde ilave tartışmaları beraberinde getirmektedir. Tüm bu belirsizlikler, yalnızca sözleşmenin hukuki niteliği bakımından değil, aynı zamanda bu sözleşmeden doğan uyuşmazlıkların hangi yargı yolu ile çözümleneceği bakımından da önem arz etmektedir.

Bu noktada, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden biri olan tahkim kurumu ön plana çıkmaktadır. Tahkim, tarafların serbest iradelerine dayanan, uyuşmazlıkların devlet yargısı dışında, taraflarca seçilen bağımsız ve tarafsız hakemler aracılığıyla çözümlenmesini sağlayan bir yargılama yöntemidir. Özellikle ticari ilişkilerde sağladığı hız, gizlilik, esneklik ve uzmanlık gibi avantajlar nedeniyle tahkim, günümüzde hem ulusal hem de milletlerarası düzeyde sıklıkla tercih edilen bir uyuşmazlık çözüm yolu haline gelmiştir.

Ancak tahkimin uygulanabilmesi, her şeyden önce ilgili uyuşmazlığın tahkime elverişli olmasına bağlıdır. Tahkime elverişlilik, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği nitelikteki uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümlenebilmesini ifade etmekte olup, kamu düzeni ile yakından ilişkili bir sınırlama oluşturmaktadır. Bu bağlamda, kamu düzenini ilgilendiren veya tarafların iradelerine tabi olmayan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümlenmesi mümkün değildir.

Rödovans sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların tahkime elverişliliği meselesi ise, bu sözleşmelerin sahip olduğu karma yapı nedeniyle özel bir önem taşımaktadır. Zira bir yandan rödovans sözleşmesi, tarafların karşılıklı iradeleri ile kurulan ve borç ilişkisi doğuran bir özel hukuk sözleşmesi niteliği taşımakta; diğer yandan madenlerin Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunması, bu sözleşmeleri

dolaylı olarak kamu hukukunun müdahalesine açık hale getirmektedir. Bu durum, rödovans sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların tamamen taraf iradelerine tabi olup olmadığı ve dolayısıyla tahkim yoluyla çözümlenip çözümlenemeyeceği hususunda tereddütlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Bu tezde, rödovans sözleşmesinin hukuki niteliği ayrıntılı biçimde incelenerek, sözleşmenin özel hukuk ve kamu hukuku ile olan ilişkisi ortaya konulmakta; akabinde tahkim kurumu, tahkime hâkim olan ilkeler ve tahkime elverişlilik kavramı çerçevesinde rödovans sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümlenip çözümlenemeyeceği hususu doktrin, mevzuat ve yargı kararları ışığında değerlendirilmektedir. Çalışmanın temel amacı, rödovans sözleşmesinin Türk hukukundaki konumunu sistematik bir biçimde ortaya koymak ve tahkimin bu sözleşmeler bakımından uygulanabilirliğini ortaya koyarak öğretide ve uygulamada karşılaşılan tereddütlere açıklık getirmektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

RÖDOVANS SÖZLEŞMESİ

1.1. Genel Olarak

Madenler ülkelere ait önemli bir ekonomik değerdir. Madenler ülkemiz için de önem arz etmektedir. Bu nedenle 18.10.1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası¹ kaynaklar ve tabii servetlerin Devletin hüküm ve tasarrufunda olduğunu kabul etmiştir. Anayasa'nın "III. Tabii servetlerin ve kaynakların aranması ve işletilmesi" kenar başlıklı 168. maddesi şu şekilde kaleme alınmıştır:

"Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzelkişilere devredebilir. Hangi tabii servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzelkişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir."

Görüldüğü üzere hüküm, kaynaklar ve tabii servetlerin aranması ve işletilmesi hakkının açıkça Türkiye Cumhuriyeti Devletine ait olduğunu öngörmektedir. Bu hükme göre arama ve işletme hakkını elinde bulunduran Devlet, bu hakları gerçek kişilere ya da tüzel kişilere belirli bir süre için devredebilir.

Maden hukuku, sahip olduğu önem nedeniyle AY m. 168 kapsamında koruma altına alınmış ve bu doğrultuda, özel mülkiyetin kapsamından çıkarılmıştır. Bu kapsamda, doktrinde madenlerin özel mülkiyete konu olmayan mallar kategorisi içerisinde olduğuna, dolayısıyla da idare hukuku ilkelerine tabi kılındığına dair görüşler bulunmaktadır². Bununla birlikte maden hukukunun tam anlamıyla idare hukuku ilkelerine tabi olduğu söylenemez. Maden hukukunun, kamu hukuku – özel hukuk ayrımını aşan disiplinler arası bir niteliğinin bulunduğu doktrinde kabul gören görüşlerdendir. Buna göre maden hukukunun, hukukun sınırlarını aşan ve jeoloji,

¹ RG. 20.10.1982/17844.

² Emre Olgun, **Rödovans Sözleşmesi**, Yetkin Yayınları, Ankara 2020, s.22.

maden, makine, endüstri, kimya, ekoloji, tarih, arkeoloji, sosyoloji, siyaset, ekonomi, çevre gibi birçok disipline dokunan ve ondan beslenen bir özelliğinin bulunduğu söylenebilir³.

Ülkemiz için ekonomik ve aynı zamanda da stratejik önemi bulunan madenler hakkında 04.06.1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanunu⁴'nun "*Devletin hüküm ve tasarrufu*" kenar başlıklı 4. maddesinde şu hükme yer verilmiştir:

"Madenler Devletin hüküm ve tasarrufu altında olup, içinde bulundukları arzın mülkiyetine tabi değildir."

Görüldüğü üzere bu hüküm AY m.168'e benzer bir şekilde düzenlenmiştir.

Buna göre madenler, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin hüküm ve tasarruf yetkisi altındadır ve üzerinde bulundukları taşınmazın mülkiyetine tabi değildirler. Bir diğer söyleyişle, arazi malikinin arazisindeki madenler üzerinde mülkiyet hakkı bulunmamaktadır⁵.

Nitekim madenlerin Devletin hüküm ve tasarrufu altında olması konusunu değerlendiren Anayasa Mahkemesi, yeraltı maden sularının mülkiyetinin devrine ilişkin olarak karşısına gelen iptal davasında bir karar vermiştir. 16.02.1965 tarihli bu kararda⁶ Anayasa tarafından tabii servet ve kaynakların özel mülkiyet düzeninin

³ Cemal Dursun, "İnterdisipliner Bir Alan Olarak Maden Hukukunun Kamu Hukuku ile Özel Hukuk Ayrımı İçerisindeki Yeri ve Maden Hukuku Araştırma Merkezi Kurulması Önerisi" **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, 66. sayı, Nisan 2026, SS. 419-64, s.447, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.54049/taad.1815700> (E.T.: 21.06.2026).

⁴ RG. 15.06.1985/18785.

⁵ Yargıtay 1. HD, 16.04.2009 tarih ve E.2009/2856, K.2009/4671 sayılı kararı; "*Ancak, 'Anayasanın Tabi Servetlerin ve Kaynakların Aranması ve İşletilmesi' başlığını taşıyan 168. maddesinde aynen; 'Tabi servetler ve kaynaklar devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı devlete aittir. Devlet, bu hakkını belli bir süre için gerçek ve tüzel kişilere devredebilir. Hangi tabi servet ve kaynağın arama ve işletmesinin devletin gerçek ve tüzel kişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzel kişiler eliyle yapılacağı, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda, gerçek ve tüzel kişilerin uyması gereken şartlar ve devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir' denilmek suretiyle 3213 sayılı Maden Kanununun 'Madenler devletin hüküm ve tasarrufu altında olup, içinde bulundukları arzın mülkiyetine tabi değildir' hükmünü içeren 4. maddesi ile madenlerin özel mülkiyete konu olamayacağı hükme bağlanmıştır. O halde, taşınmaz malikinin veya maliklerinin taşınmazın dikey mülkiyet kapsamında barındırdığı madenden kaynaklanan bir hakkının bulunduğunu söyleyebilme olanağı yoktur.*" (lexpera.com.tr, E.T.: 03.01.2026).

⁶ AYM, 16.02.1965 tarihli ve E.1963/126, K.1965/7 sayılı kararı; "*Görülüyor ki Anayasa tabii servetleri ve kaynaklarını Medeni Kanun hükümlerine bağlı özel mülkiyet düzeninin kapsamı dışında bırakmakta onlara Devletin Devlet olmak niteliği ile eli altında tuttuğu nesneler düzeni içinde yer vermektedir. Her iki düzen başka başka koşullara ve kurallara bağlıdır; değişik*

kapsamı dışında bırakıldığı ve Devletin Devlet olma niteliği ile bu tabii servet ve kaynakları eli altında tuttuğu belirtilerek bunların mülkiyet konusu olamayacağı ifade edilmiştir. Bu kapsamda mülkiyet düzenine bağlı olmayan bir nesnede mülkiyetin devrinin de söz konusu olmayacağı karar altına alınmış olup, bu karar ile tabii servet ve kaynakların başlıcalarından olan madenler üzerinde mülkiyet hakkına dair önemli hususlara değinilmiştir.

Buna göre Anayasa, tabii servet ve kaynakları özel mülkiyet düzeninin kapsamı dışında tutmakta ve Devletin sırf Devlet olma niteliğinden dolayı tabii servet ve kaynaklar üzerinde hüküm ve tasarruf hakkına sahip olduğunu, bunların mülkiyet konusu olamayacağını dolayısıyla mülkiyet düzenine bağlı bulunmayan bu tabii servet ve kaynakların mülkiyetinin de devrinin söz konusu olmayacağını belirtmektedir. Bu karar göz önüne alındığında, madenlerin özel mülkiyete konu edilemeyeceği ve madenler üzerinde Devletin mülkiyet hakkının bulunmadığı yönündeki ilkelerin, Türk Hukukunda, 3213 sayılı Maden Kanunu ve 18.10.1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası yürürlüğe girmeden önce kabul edildiği sonucu çıkarılabilir.

Bu durumda madenlerin mülkiyeti konusuna kısaca değinerek konuya giriş yapmak gerekirse, dünyada madenlerin mülkiyetinin kimin olduğuna dair iki farklı sistem bulunduğu bahsedilebilir. Madenin içinde bulunduğu taşınmazın sahibine ait olduğu kabul edilen ve ABD’de⁷ Texas, New Mexico, Colorado, Kansas gibi bazı eyaletlerde geçerli olan sisteme göre madenler, içinde bulundukları taşınmazın bütünüleyici parçasıdır. Yani bu taşınmazın maliki aynı zamanda taşınmaz içinde

niteliktedir; aralarında birbirlerine karıştırılmalarını önleyecek bellilik ve kesinlikte sınırlar vardır. Anayasa’nın 130 uncu maddesi, tabii servetlerin ve kaynaklarının Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunduğunu açıklamakla aynı zamanda bunların mülkiyet konusu olamayacağını da hükme bağlamıştır. İçmeğe ve yıkanmağa özgü, şifalı sıcak ve soğuk maden suları, tabii servetler ve kaynakları deyiminin kapsamı içindedir. Aslında mülkiyet düzenine bağlı bulunmayan bir nesnede mülkiyetin devri de öncelikle söz konusu olamaz. Oysa iptali dâva edilen fıkra, mülkiyetin devrini öngörmekte ve böylece Anayasa’nın 130 uncu maddesine açıkça aykırı bulunmaktadır. Bu sebeple dâvanın kabulü ve hükmün iptali gerekir.” (lexpera.com.tr, E.T.: 05.01.2026).

⁷ “Birleşik Devletler kişilerin özel mülkiyet içinde arazi sahipliği ile beraber maden kaynaklarının da sahibi olunabildiği nadir birkaç devletten biridir.” Melih Turhan, **Madencilikte Önemli Bazı Ülkelerde Maden Hukuku ile İlgili Mevzuat**, TMD, Mayıs, 2014, s.16; Mustafa Topaloğlu, “Rödovans Sözleşmesi; Hukuksal Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri” **Maden Hukuku ile İlgili Makaleler**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021, SS.233-243, s.235.

bulunan madenin de maliki durumundadır. Bu nedenle de içinde maden bulunan taşınmazın maliki, maden arama ve işletme hakkını da haizdir⁸.

Madenlerde devletin hakimiyetinin bulunduğunu kabul eden Dünya ülkelerinin büyük çoğunluğunun benimsediği diğer sisteme göre ise madenler, içinde bulundukları taşınmazın bütünleyici parçası değildirler ve arazi mülkiyetinden bağımsız biçimde devletin hüküm ve tasarrufu altındadırlar. Bu sistemde, ülke sınırları içerisindeki madenler üzerinde tasarruf hakkı, madenlerin içerisinde bulundukları taşınmazın mülkiyetinin kime ait olduğuna bakılmaksızın devlettir. Kamu yararı ve kaynakların etkin kullanımı amacıyla bu madenler, devlet tarafından doğrudan işletilebilmekte ya da arama ve işletme ruhsatı verilmek suretiyle de işlettirilebilmektedir⁹.

Türk hukukunda bu ikinci sistem benimsenmiştir. Zira, AY m.168 ve MK m.4 hükümleri birlikte değerlendirildiğinde durum şudur: Devlet, hüküm ve tasarrufu altında olan madenlere ilişkin olarak arama ve işletme hakkını elinde bulundurmaktadır. Devlet bu hakları, gerekli izinleri alan ve kanun gereği yeterliliği sağlayan gerçek kişilere ya da tüzel kişilere belirli bir süre için devredebilir. Gerçek ya da tüzel kişilerce çıkarılan cevher taşınır mal haline gelir. Bu durumda cevherler devletin mülkiyetinden çıkmış olur ve onu üreten gerçek ya da tüzel kişinin mülkiyetine girer¹⁰.

Doktrinde, madenlerin devletin hüküm ve tasarrufu altında olması kuralından madenlerin devletin mülkiyetinde olduğu anlamının çıkarılmasının mümkün olmayacağı görüşü de savunulmaktadır¹¹. Buna ek olarak Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerin kamu malı olduğu ve bu yerlerin kamu hukukuna tabi

⁸ Topaloğlu, **Rödovans**, s.235; Olgun, **a.g.e.**, s.26; Kemal Erdoğan, **Rödöfans Sözleşmesi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Eylül 2017, s.46; Hüseyin Bozok, **Rödovans Sözleşmesi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Kasım 2024, s.22; Bünyamin Çitil, **Tüm Yönleriyle Maden Hukuku (7164 Ve 7257 Sayılı Kanunlara Göre Güncellenmiş)**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Eylül 2021, s.47; Muradiye Çevikçelik, **Türk İdare Hukukunda Maden İşletme Ve Rödovans Sözleşmeleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Kasım 2017, s.33.

⁹ Olgun, **a.g.e.**, s.26; Erdoğan, **a.g.e.**, s.47; Bozok, **a.g.e.**, s.22; Ali Ülkü Azrak, "Türkiye'de Madenlerin Hukuki Rejimi Üzerine Düşünceler" **İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, 1980, SS. 3-9, s. 4, (Çevrimiçi) <https://iupress.istanbul.edu.tr/journal/iuihid/article/turkiyede-madenlerin-hukuki-rejimi-uzerine-dusunceler?id=819323>, (E.T.: 04.01.2026); Çitil, **a.g.e.**, s.47; Çevikçelik, **a.g.e.**, s.34.

¹⁰ Topaloğlu, **Rödovans**, s.236.

¹¹ Ömer GÜNAY, **Maden Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Eylül 2025, s.52-53.

olmaları nedeniyle özel hukuktaki mülkiyet rejiminin bu yerlere uygulanamayacağı söylenebilir¹².

Bu hususta Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 30.09.1981 tarihli, E.1979/167 ve K.1981/656 sayılı kararı¹³ da Devletin hüküm ve tasarrufu altında olan yerlerin özel mülkiyete konu olamayacağını belirtmektedir.

Görüşümüze göre madenler TMK'nın 715. maddesinin kapsamına girer: Bu hükme göre:

“Aksi ispatlanmadıkça, yararı kamuya ait sular ile kayalar, tepeler, dağlar, buzullar gibi tarıma elverişli olmayan yerler ve bunlardan çıkan kaynaklar, kimsenin mülkiyetinde değildir ve hiçbir şekilde özel mülkiyete konu olamaz.”

Dikkat edilecek olursa madenler¹⁴ üzerinde her ne kadar Devletin hüküm ve tasarruf hakkı bulursa da mülkiyet hakkı bulunmamaktadır. Ancak, Devlet hüküm ve tasarruf hakkını kullanarak kamu yararı adına bu tabii servet ve kaynaklardan olan madenlerin kullanım hakkını devredebilir¹⁵.

Nitekim, AYM kararında da belirtildiği üzere Devlet belirli bir taşınmazdaki mülkiyet hakkını devredemeyeceği gibi madenleri de özelleştiremez. Ancak Devlet daha önce de bahsedildiği üzere maden arama ve işletme hakkını gerekli izinleri alan gerçek ya da tüzel kişilere devredebilir.

¹² Günay, **a.g.e.**, s.98.

¹³ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 30.09.1981 tarihli, E.1979/167 ve K.1981/656 sayılı kararı; *“Esasen gerek doktrinde ve gerekse uygulamada, sahihsiz malların kamu malı niteliğinde olduğu, bu tür yerlerin tabii olduğu hukuki statüye tabii bulunduğu, o nedenle özel mülkiyete konu teşkil edemeyeceği; ... oybirliği ile kabul edilmektedir (Düren age 62); Gürsoy / Eren / Cansel age 38); (Ozanalp age 379); (Anayasa Mahkemesi Kararı 16.2.1965 gün ve 126/7).”* (lexpera.com.tr, E.T.: 28.05.2026).

¹⁴ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 30.09.1981 tarihli, E.1979/167 ve K.1981/656 sayılı kararı; *“Bütün bu kurallar birlikte ele alındıkta, MK.nun 641. maddesinde belirtilen kamu mallarına ilaveten doğal nitelikleri ve Devlet'in Anayasadan gelen ödevleri gereği, Anayasa ve özel kanunlarla Devletin hüküm ve tasarrufuna konulmuş yerler de (Devlet ormanları, petrol yatakları, yeraltı suları, deniz ve göl kıyıları gibi) sahihsiz mal sayılmalıdır.”* (lexpera.com.tr, E.T.: 28.05.2026).

¹⁵ Madenler üzerindeki mülkiyet hakkının medeni hukuk kapsamında bir mülkiyet hakkı olmadığına dair Uyuşmazlık Mahkemesi Kararı için bkz.; Günay, **a.g.e.**, s.98.

1.2. Maden Arama ve İşletme Hakkının Bölünmezliği İlkesi

Devlet tarafından gerçek ya da tüzel kişilere devredilen maden arama, işletme gibi haklar bölünemez niteliktedir. Bu hususu düzenlemekte olan MK m.5¹⁶ uyarınca madenler üzerinde yer alan arama ruhsatı ve işletme ruhsatı gibi haklarının hiçbir paylara bölünemez ve her bir hak bütün olarak değerlendirilir. Aynı şekilde MK m.27¹⁷ de işletme ruhsatının ancak bir bütün olarak devredilebileceğini düzenlemektedir.

Maden haklarının bölünmezliği ilkesi uyarınca, ruhsat sahasının da ne ilgilinin talebi üzerine idari bir işlemle ne de kanuni düzenleme gereği kendiliğinden bölünmesi mümkündür. Bu ilke fikrimizce emredici niteliktedir. Kanun koyucu, maden hakkının bölünmeye elverişli olmadığını kabul ederek, bu hak üzerinde paylı mülkiyet kurulmasını engellemeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda, MK m.5 kapsamında yer verilen ilkenin, maden hakkı üzerinde paylı mülkiyet tesis edilemeyeceği şeklinde yorumlanması daha isabetli görünmektedir. Hakların bölünmezliği ilkesinden, uygulamada esasen ruhsat üzerinde koordinatları belirlenmiş olan ruhsat sahasının fiziksel ve hukuki olarak bölünememesi anlaşılmaktadır. Ayrıca MAPEG'in yerleşik uygulamaları da bu yorumu teyit eder niteliktedir¹⁸.

Maden haklarının bölünmemesi ilkesinin ihdas edilmesindeki temel amaç, kamusal yarar niteliği taşıyan madenlerin işletilmesinde bütüncül bir yaklaşım benimsenerek bu kaynakların akla uygun, verimli ve ekonomik biçimde değerlendirilmesini temin etmektir.

Ruhsatların bölünmemesi ilkesi, madende birden çok kişiyle rödovans sözleşmesi yapılmasına engel değildir. Bir kısım ruhsatlar bakımından bu mümkündür¹⁹. Bununla birlikte uygulamada rödovans sözleşmesi ile bölünmüş olsa

¹⁶ 04.06.1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanunu'nun "Hakların bölünmezliği, devir ve intikali" kenar başlıklı 5. maddesi; *"Madenler üzerinde tesis olunan ilk müracaat (takaddüm), arama ruhsatı, buluculuk, görünür rezerv geliştirme ve işletme ruhsatı haklarının hiçbir hisselerle bölünemez. Her biri bir bütün hâlinde muameleye tabi tutulur."*

¹⁷ 04.06.1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanunu'nun "İşletme izninin devir edilemeyeceği" kenar başlıklı 27. maddesi; *"İşletme izni devredilemez. İşletme ruhsatı bir bütün olarak ve yönetmelikte belirtilecek esaslar çerçevesinde devredilebilir."*

¹⁸ Cemal Dursun, **Maden Hukukunda Rödovans Sözleşmesi [Tarafları, Konusu, Hukuki Niteliği, Geçerliliği]**, Yetkin Yayınları, Ankara 2022, s.295.

¹⁹ Bu yönde bkz. ve karşı. Çitil, **a.g.e.**, s.227; Pınar Alpay, "Rödovans Sözleşmesinin Hasılat Kirası ve Alt İşverenlik Hükümleri Yönünden Değerlendirilmesi" **Maden Hukuku Bildiriler**

da birçok ruhsat sahasında madencilik faaliyetlerinin, sahanın fiziksel şartları ve madende bulunan cevherin çıkarılamaması gibi nedenlerle yalnızca sınırlı bir bölümde yürütülebildiği, faaliyetlerin yürütülmediği diğer bölümlerin ise âtıl durumda bırakıldığı görülmektedir. Ruhsat alanlarının hukuken birbirinden bağımsız ve işlevsel büyüklüklere ayrılmasına imkân tanınmaması, kimi sahalarda maden kaynaklarından etkin, verimli ve ekonomik biçimde yararlanılmasını fiilen güçleştirmektedir²⁰.

1.3. Tanımı

Rödovans Sözleşmesi, Türk madencilik sektöründe ve maden hukukunda sıklıkla kullanılan bir sözleşme tipidir²¹.

Fransızca *la redevance* kelimesi rödovans okunur. Fransızca *la redevance* genellikle bir maden sahasının işletme hakkının devri veya kullanılması karşılığında ödenen pay / bedel / dönemsel ödemedir.

Fransızca *la redevance* kelimesinin İngilizce karşılığı “*fee, royalty, licence fee*” olmasına karşın Amerikan öğreti ve uygulamasında sadece “*royalty*” kelimesi tercih edilmektedir²². Türk Hukukunda ise terim Fransızca *redevance* kelimesinin okunuşuna uygun olarak dilimize rödovans olarak çevrilmiş ve bu şekilde kullanılmıştır.

Rödovans sözleşmesi 3213 sayılı Maden Kanunu’nda ismen geçiyor olmasına rağmen herhangi bir şekilde tanımlanmamıştır. Bununla birlikte 11.12.2022 tarihli Maden Yönetmeliği²³’nin 4. maddesinde rödovans sözleşmesi şu şekilde tanımlanmıştır:

“Ruhsat sahalarındaki madenlerin işletilerek değerlendirilmesi amacıyla üçüncü kişilere veya kuruluşlara tasarruf hakkı sağlamak

Kitabı, Ed.: Ali Şafak Balı, Astana Yayınları, 2016, SS.239-256, s.242; Çevikçelik, **a.g.e.**, s.68-69.

²⁰ Topaloğlu, **Rödovans**, s.233.

²¹ Ahmet Taşkın, **Türk Maden Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara 2021, s. 580; Mustafa Topaloğlu, “Rödovans Sözleşmelerinin Şekli ve Tescili” **Maden Hukuku ile İlgili Makaleler**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021, SS.263-276, s.263.

²² Erdoğan, **a.g.e.**, s.23.

²³ RG. 11.12.2022/32040.

üzere ruhsat sahasının tamamı ya da bir kısmı için ruhsat sahiplerinin, bu kişilerle yapmış oldukları sözleşmeler.”

Ancak doktrinde bu tanımın, rödovansın kelime anlamı olan rödovans bedeli gibi unsurları içermemesi nedeniyle eksik olduğu, bu nedenle de tam bir tanım olarak kabul edilemeyeceği belirtilmektedir²⁴.

Yargıtay kararlarında da rödovans genel olarak maden ruhsat alanlarının, hukuki hak ve sorumlulukları kendisinde kalması koşuluyla hak sahibi tarafından sözleşme ile gerçek veya tüzel bir kişiye, bir süre tahsis edilmesi durumunda, maden ocağının işletilmesini üstlenen gerçek veya tüzel kişinin, esas ruhsat sahibine, ürettiği her bir ton maden için ödemeyi taahhüt ettiği meblağ olarak tanımlanmaktadır²⁵.

Etimaden İşletmeleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan Madencilik Terimleri Sözlüğünde “rödovans” kelimesinin karşılığında yapılan açıklama şudur:

“Ruhsat sahalarının hak sahibi tarafından sözleşme ile özel veya tüzel bir kişiye belirli bir süre için terkedilmesi durumunda: maden ocağının işletilmesini üstlenen özel veya tüzel kişinin; esas ruhsat sahibine istihsal edilen beher ton maden için ödemeyi taahhüt ettiği meblağ”.

Aynı sözlükte “rödovans sözleşmesi” ifadesi için ise şu açıklama yapılmıştır:

“Ruhsat sahalarındaki madenlerin işletilerek değerlendirilmesi amacıyla üçüncü kişilere veya kuruluşlara tasarruf hakkı sağlamak üzere ruhsat sahasının tamamı ya da bir kısmı için ruhsat sahiplerinin, bu kişilerle yapmış oldukları sözleşmeler.”²⁶

²⁴ Bozok, a.g.e., s.56.

²⁵ Yargıtay HGK, 26.04.2022 tarih ve E.2020/61, K.2022/607 K. sayılı kararı; Yargıtay 10. HD, 17.10.2014 tarih ve E.2014/16695, K.2014/19906 sayılı kararı; Yargıtay 10. HD, 06.02.2023 tarih ve E.2021/11473, K.2023/870 sayılı kararı (lexpera.com.tr, E.T.: 04.01.2026); Ayrıca Yargıtay kararlarında “Rödovans, genel olarak, maden ruhsat alanlarının sahibi tarafından sözleşme ile ... bir kişiye bir süre terk edilmesi durumunda, maden ocağının işletilmesini üstlenen ... kişinin ruhsat sahibine ürettiği her bir ton maden için ödemeyi taahhüt ettiği bir tür maden kirası olarak tanımlanabilir.” şeklinde tanımlar da görülmektedir. (Yargıtay 20. HD, 22.10.2015 tarih ve E.2015/7278, K.2015/9894 sayılı kararı, Yargıtay 20. HD, 04.10.2016 tarih ve E.2016/8858, K.2016/8394 K. sayılı kararı) (lexpera.com.tr, E.T.: 04.01.2026).

²⁶ Muammer Öcal, Gültekin Güngör, Mahmut Şükrü Gök, **Resimli ve Açıklamalı Madencilik Terimleri Sözlüğü**, Etimaden, Ankara 2019, s.361.

Devlet tarafından, gerekli şartları sağlamış ve izinleri almış olan gerçek veya tüzel kişilere bir bütün olarak devredilmiş olan arama ve işletme hakkını elinde bulunduran hak sahipleri, maden arama konusunda uzmanlaşmış olsunlar ya da olmasınlar maden işletmek istemeyebilirler veya bu kişiler maden işletmesini yapabilecek imkanlara sahip olmayabilirler.

Bu durumda işletmeye geçecek rezervi bulan bu hak sahipleri bir bedel karşılığında, kendilerine devredilen sahanın tamamını veya bir kısmını üçüncü kişilere bırakabilirler²⁷. Verilen bilgiler ışığında Türk Hukukunda, gelir, irat ve ödenmesi taahhüt edilen meblağ olarak tanımlanabilen rödovans bedeli karşılığında taraf iradeleri neticesinde rödovans sözleşmeleri imzalanmaktadır.

Yapılan açıklamalar çerçevesinde rödovans sözleşmesinin konusu madenlerden maddi kazanç elde edilmesidir. Bu sözleşmenin taraflarından biri maden işletme hakkını elinde bulunduran ruhsat sahibidir. Ruhsat sahibi madeni en verimli şekilde değerlendirebilmek için maden işletme hakkını haiz olduğu sahanın bir kısmının ya da tamamının zilyetliğini üçüncü bir gerçek veya tüzel kişiye devretmeyi taahhüt etmektedir. Sözleşmenin diğer tarafını oluşturan hakkı devralan gerçek veya tüzel kişi ise, ruhsat sahibine belirli miktarda üretim yapmayı, ürettiği maden karşılığında sözleşmeyle kararlaştırılan belirli bir rödovans bedelini ödemeyi taahhüt etmektedir²⁸.

1.4. Rödovans Türleri / Modelleri

Günümüzde rödovans sözleşmesinde belirlenen rödovans bedeli bakımından farklı türde sözleşmelere rastlanmaktadır. Bu türler madencilik faaliyetlerinin yürütüldüğü bölgeye, madenin niteliğine ve tarafların ekonomik beklentilerine göre farklılık göstermektedir²⁹. Uygulamada birbirinden farklı rödovans türlerinden söz etmek mümkün olup, bunlar genel hatlarıyla gelire dayalı rödovanslar, kâra dayalı rödovanslar ve diğer (karma/özel) rödovans modelleri başlıkları altında sayılabilir³⁰.

²⁷ Dursun, **a.g.e.**, s.47.

²⁸ Taşkın, **a.g.e.**, s.581; Olgun, **a.g.e.**, s.77; Yusuf Ziya Özkan, **Maden Ruhsat Sahaları Değerleme Yöntemleri**, İkinci Adam Yayınları, 2021, s.160.

²⁹ Erdoğan, **a.g.e.**, s.76; Olgun, **a.g.e.**, s.122-123; Bozok, **a.g.e.**, s.87.

³⁰ Dursun, **a.g.e.**, s.67.

1.4.1. Gelire Dayalı Rödovans Türleri

Gelire dayalı rödovans modellerinde esas alınan ölçüt, maden üretimi ve satışından elde edilen gelirlerdir. Bu kapsamda rödovans bedeli, çoğunlukla net değer, net dönem kârı veya net gelir üzerinden hesaplanmakta olup, sözleşmede belirlenen oranlar çerçevesinde ruhsat sahibine ödenmektedir.

1.4.1.1. Ocak Başı Satış Bedeli Bakımından Rödovans

Bu tür rödovans sözleşmelerinde, madenden çıkarılan cevher herhangi bir zenginleştirme veya işleme tabi tutulmaksızın tüvenan (*ya da tuvönan: maden ocaklarından çıkarılan ve herhangi bir eleme, yıkama veya zenginleştirme işlemine tabi tutulmamış olan ham, işlenmemiş maden*³¹) hâliyle satışa konu edilmekte ve satıştan elde edilen gelirin belirli bir yüzdesi rödovans bedeli olarak ödenmektedir³². Bu model, *Pit-head sales royalty* olarak da adlandırılır.

Bu yöntem, 3213 sayılı Maden Kanunu'nun "Devlet hakkı" kenar başlıklı 14. maddesi uyarınca Türk maden hukukunda devlet hakkının hesaplanmasında esas alınan temel model niteliğindedir³³. Zira bu hükme göre:

"(1) Devlet hakkı, ocaktan çıkarılan madenin ocak başındaki fiyatından alınır.

(2) Üretilen madenin hammadde olarak kullanılması veya satılması hâlinde, aynı pazar ortamında madenin işletmelerdeki tüvenan olarak ocak başı satışında uygulanan fiyat, ocak başı satış fiyatıdır.

³¹ Öcal, Güngör, Gök, **a.g.e.**, s.451.

³² Yargıtay HGK, 23.10.2013 tarih ve E.2013/215, K.2013/1487 sayılı kararı; "Yine bu madde hükmüne göre, rödovans sahasından her yıl üretimi gerçekleşecek blok mermerlerin satışından elde edilecek paranın %10'u rödovans payı olarak ruhsat sahibine ödenecektir." (lexpera.com.tr, E.T.: 20.03.2026); Yargıtay 6. HD, 03.06.2014 tarih ve E.2014/4766, K.2014/7245 sayılı kararı; "Davalının alt rödovansçıların üretiminden elde ettiği gelir üzerinden %6,5 rödovans payının davacıya ödenmiş olması karşısında ödenen bu meblağın alacak hesabında nazara alınmaması keza aynı şekilde davalının 2006 yılı dolaysız satışları nedeniyle davacıya ödeyeceği rödovans bedeli hesaplanırken davacının alt rödovansçıların üretiminden elde ettiği..." (lexpera.com.tr, E.T.: 20.03.2026).

³³ Dursun, **a.g.e.**, s.68; Bozok, **a.g.e.**, s.89.

Madenlerden alınan Devlet hakkına esas olan emsal ocak başı satış fiyatı, bölgeler de dikkate alınarak her madene ait ayrı ayrı ve uygulandığı yıl için belirlenerek Genel Müdürlükçe ilan edilir. Ruhsat sahipleri tarafından Devlet haklarının beyanında kullanılan ocak başı satış fiyatı, Genel Müdürlükçe ilan edilen ocak başı satış fiyatından daha düşük olamaz. Bu fıkranın uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle belirlenir.”.

Ocak başı satış bedelinin belirlenmesi bakımından, 6592 sayılı Maden Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun³⁴ öncesinde uygulamada çeşitli belirsizlikler bulunmakta olup, bu dönemde sevk fişleri esas alınmaktaydı. Ancak bu Kanun’la MK m.14’e eklenen düzenleme ile bu belirsizlik büyük ölçüde giderilmiştir. Buna göre, madenin hammadde olarak kullanılması veya satılması hâlinde, aynı piyasa koşullarında tüvenan olarak ocak başında uygulanan fiyat, ocak başı satış fiyatı olarak kabul edilmektedir. Ayrıca bu fiyatın, MAPEG tarafından belirlenerek ilan edilen emsal fiyatın altında olamayacağı da açıkça hüküm altına alınmıştır³⁵.

Rödovans bedelinin hesaplanmasında vade unsuru da önem arz etmektedir. Taraflar rödovans bedelinin aylık ya da yıllık gibi dönemlerde ödenmesi konusunda anlaşabilecekleri³⁶ gibi uygulamada ödeme vadeleri dikkate alınarak üç ay veya daha uzun dönemler üzerinden hesaplama yapılması da mümkündür.

1.4.1.2. Net İzabe Gelirine Göre Rödovans (NSR)

Gelire dayalı rödovans bedeli türleri içerisinde yaygın olan modellerden biri net izabe³⁷ gelirine dayalı olarak (yani cevher sahibi tarafından izabe tesis sahibine yapılan satışta) izabe tesisi tarafından cevher sahibine ödenen net getiri üzerinden

³⁴ RG. 18.02.2015/29271.

³⁵ Bkz. Dp. no.31; Dursun, **a.g.e.**, s.68.

³⁶ Erdoğan, **a.g.e.**, s.77; Örnek hesap olarak bkz.: *Aylık esaslı bir sistemde, ilgili ay içerisinde gerçekleştirilen satışlara ilişkin sevk fişleri dikkate alınarak toplam satış miktarı ve geliri hesaplanmakta; bu tutar üzerinden belirlenen oran çerçevesinde rödovans ödenmektedir.* Dursun, **a.g.e.**, s.68-69.

³⁷ Yüksek tenörlü (yüksek kaliteli) veya zenginleştirilmiş cevherden metallerin elde edilmesi ile ilgili olarak yapılan işlemlere denilmektedir. Ayrıca, eritme, eritme ve ergitme anlamları da bulunmaktadır Öcal, Güngör, Gök, **a.g.e.**, s.187.

yapılan hesaplama ile belirlenen rödovans bedelidir³⁸. Bu yöntemde madenin cevher izabe tesisinde³⁹ işlenmesi sonucu elde edilen gelir esas alınmakta olup, bu gelirden nakliye, izabe, rafinasyon ve sözleşmede öngörülen diğer giderler düşüldükten sonra kalan tutar üzerinden rödovans bedeli hesaplanmaktadır. Bu tür rödovans bedeli *net smelter return royalty (NSR)* olarak da bilinmektedir.

Bu modelde dikkat çeken husus, izabe tesisini ilgilendiren masrafların düşülmesine karşın, doğrudan sermaye yatırımları ve işletme giderlerinin yanı sıra cevherin çıkarılması için yapılmış olan masrafların gelirden düşülmemesi ve genellikle mahsup kalemleri arasında yer almamasıdır⁴⁰. Türk hukukunda tüvenan madenin zenginleştirme işlemine tabi tutulduktan veya herhangi bir procesten geçirildikten sonra satış fiyatının oluştuğu durumlarda devlet hakkının hesaplanmasına ilişkin MK m.14'ün 3. fıkrasında yer alan düzenlemenin de belirli yönleriyle bu modele benzerlik gösterdiği ifade edilebilir⁴¹. Zira anılan hüküm şu şekilde kaleme alınmıştır:

“(3) Tüvenan madenin, herhangi bir zenginleştirme işlemine tabi tutulduktan veya bir procesten geçirildikten sonra satış fiyatının oluştuğu durumlarda, ocak başı satış fiyatı, madenin ocakta üretiminden ilk satışının yapıldığı aşamaya kadar oluşan nakliye, zenginleştirme ve varsa farklı prosese ait kullanılan tesis ve ekipmanın amortismanı dahil giderler çıkarılarak oluşan fiyattır.”

1.4.1.3. Brüt Gelir Yöntemine Göre Rödovans

Gross overriding royalty veya *gross proceeds royalty* olarak adlandırılan bu modelde, maden satışından elde edilen toplam gelir esas alınmakta ve bu gelirden önemli ölçüde herhangi bir gider indirimi yapılmamaktadır. Bu nedenle, üretim maliyetlerinden ziyade üretim miktarının ön plana çıktığı bir yapı söz konusudur⁴².

Bu model, satılabilmesi için cevherin orijinal karakterinde ciddi değişiklikler gerektirmeyen katı madenler bakımından söz konusu olmaktadır. Bunun yanı sıra

³⁸ Bozok, **a.g.e.**, s.90; Dursun, **a.g.e.**, s.69.

³⁹ “İzabehane veya kalhane de denilmektedir.” Dursun, **a.g.e.**, s.69.

⁴⁰ Bozok, **a.g.e.**, s.90; Dursun, **a.g.e.**, s.69-70.

⁴¹ Bozok, **a.g.e.**, s.90; Dursun, **a.g.e.**, s.70.

⁴² Dursun, **a.g.e.**, s.71; Bozok, **a.g.e.**, s.89.

petrol ve doğal gaz sektöründe de yaygın olarak kullanılmakta olup, bazı özel maden türleri (Bazı elmas türleri, çakıl ve kömür gibi) bakımından uygulama alanı bulabilmektedir. Buna karşılık, değerli ve baz metallerde maliyet unsurlarının yüksekliği nedeniyle bu yöntemin kullanımı sınırlıdır⁴³.

1.4.2. Kâra Dayalı Rödovanslar (*Net Profit Interest - NPI*)

Kâra dayalı rödovanslarda esas alınan ölçüt, maden işletmesinden elde edilen net kârdır. Bu modelde, üretim ve satış gelirlerinden sermaye giderleri, işletme maliyetleri, finansman giderleri ve benzeri tüm kalemler düşüldükten sonra kalan kâr üzerinden rödovans bedeli hesaplanmaktadır⁴⁴.

Ancak bu modelin uygulanması çeşitli güçlükler barındırmaktadır. Özellikle muhasebe uygulamalarının denetiminin zor olması, ticari sırların korunması ile çatışma riski taşıması ve kötüye kullanıma açık olması gibi nedenlerle uygulamada sınırlı şekilde tercih edilmektedir⁴⁵.

1.4.3. Devir Açısından Rödovans Sözleşmesi Türleri

Ruhsat sahibinin, faaliyetlerin daha hızlı yürütülmesi amacıyla maden ruhsatını rödovansçıya devretmesi uygulamada sıklıkla karşılaşılan bir husustur. Böyle bir durumda ruhsat sahibi ile rödovansçının aynı hukuki pozisyonda birleşmesi sonucu ortaya çıkabilmektedir. Oysa rödovans sözleşmesinin temelinde bir tarafın işletme hakkını kullandırması, diğer tarafın ise bunun karşılığında rödovans bedeli ödemesi bulunmaktadır. Bu nedenle ruhsat sahibi ile rödovansçının aynı kişi hâline gelmesi, sözleşmenin varlık sebebini ortadan kaldırmaktadır⁴⁶. Nasıl ki kira sözleşmesinde kiraya veren ile kiracının aynı kişi olması düşünülemezse, rödovans sözleşmesinde de ruhsat sahibi ile rödovansçının aynı kişi olması mümkün değildir. Bu sebeple ruhsatın tamamen devredildiği bu tür işlemlerin rödovans sözleşmesi

⁴³ Dursun, **a.g.e.**, s.71; Bozok, **a.g.e.**, s.89.

⁴⁴ Dursun, **a.g.e.**, s.72; Bozok, **a.g.e.**, s.91.

⁴⁵ Kanada'da yer alan görüşler hakkında bkz. Dursun, **a.g.e.**, s.72.

⁴⁶ Ömer GÜNAY, **a.g.e.**, s.383.

olarak değil, devir içeren veya tescil yapılmamış ise devir vaadi içeren sözleşmeler olarak değerlendirilmesi daha isabetli görünmektedir⁴⁷.

Yargıtay ise bazı kararlarında sözleşmenin yalnızca şekline değil bütününe bakılması gerektiğini, sözleşmenin bütününden tarafların asıl amacının işletme hakkının belirli bir süre için kullandırılması olduğunun anlaşılması hâlinde, ruhsat devri içeren sözleşmelerin de rödovans sözleşmesi olarak nitelendirilebileceğini kabul etmektedir⁴⁸. Öğretide rödovans sözleşmelerinin genel olarak iki farklı kategori altında incelenmektedir⁴⁹.

1.4.3.1. Gerçek Rödovans

Birinci grupta yer alan sözleşmeler, klasik anlamda hasılat kirası niteliği taşıyan ve gerçek rödovans sözleşmesi olarak kabul edilen sözleşmelerdir.

Gerçek rödovans sözleşmesi olarak adlandırılan birinci tip rödovans sözleşmelerinde, ruhsat sahibi maden ruhsatından kaynaklanan işletme hakkının tamamını veya belirli bir kısmını maden üretimi yapılmak üzere rödovansçıya bırakmaktadır. Bu sözleşme ilişkisinde rödovansçı, üretim faaliyetlerini kendi adına ve hesabına yürütmekte, üretimden elde edilen ekonomik fayda üzerinde tasarruf yetkisine sahip bulunmaktadır. Buna karşılık rödovansçı, sözleşmede kararlaştırılan usul ve esaslar çerçevesinde ruhsat sahibine rödovans bedeli ödemeyi üstlenmektedir.

⁴⁷ Ömer GÜNAY, **a.g.e.**, s.383.

⁴⁸ Yargıtay 14. Hukuk Dairesi, 13.02.2007 tarihli ve E.2006/15092, K.2007/1210 sayılı kararı; *“Sözleşmede yer alan tüm bu düzenlemelerden rodovans sözleşmesi aynı zamanda işletme ruhsatının da davalı kiracıya devredileceği ve sözleşmeye aykırılık halinde veya sürenin dolması ile ruhsatın yeniden kiraya verene iade edileceği anlaşılmaktadır. Davalının yazılı belgeyle kanıtlayamadığı iddiasında ileri sürüldüğü gibi, bedel karşılığı, rodovans sözleşmesini ortadan kaldıracak şekilde bedeli karşılığı ruhsat devri söz konusu değildir.*

Yukarıdan beri yapılan tüm açıklamalar gereğince mahkemece yapılacak iş, uygulamada maden işletme hakkının kiraya verilmesine ilişkin sözleşmelerle birlikte ruhsatın da devredilip devredilmediğinin araştırılması, bu yönde oluşmuş bir teamül var ise uyuşmazlığın bu teamül çerçevesinde çözümlenerek sonuca ulaştırılması gereklidir. Bu husus saptamak için, uzman bilirkişilerden oluşacak bilirkişi heyetinden rapor alınmalıdır.” (lexpera.com.tr, E.T.:21.06.2026)

⁴⁹ Mustafa Topaloğlu, “Son Yasal Gelişmeler ve Yargı Kararları Işığında Rödovans Sözleşmesi” **Maden Hukuku ile İlgili Makaleler**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021, SS.245-253, s.247; Günay, **a.g.e.**, s.383; Mustafa Topaloğlu, **Rödovans Sözleşmesinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar ve Tahkimle Çözümü**, Maden Hukuku Kongresi.

Rödovans bedeli, çoğu zaman üretilen maden miktarı veya üretimden elde edilen gelir esas alınarak belirlenmekte olup, bu yönüyle sözleşme hasılat kirası niteliği göstermektedir. Bu tür sözleşmelerde maden ruhsatının mülkiyeti veya ruhsat sahipliği devredilmemekte, yalnızca ruhsattan doğan işletme ve yararlanma hakkı belirli bir süre için rödovansçıya kullanılmaktadır. Bu nedenle doktrinde ve yargı kararlarında gerçek rödovans sözleşmelerinin ürün (hasılat) kirasının özel bir görünümü olarak değerlendirilmesi gerektiği kabul edilmektedir⁵⁰.

1.4.3.2. Devirli Röдовans

İkinci tip röдовans sözleşmelerinde ise maden ruhsatı işletmeciye devredilmekte, buna rağmen önceki ruhsat sahibine röдовans bedeli ödenmeye devam edilmektedir. Bazı hâllerde bu bedele ek olarak peşin veya taksitli bir devir bedeli de öngörülmektedir. Bu tür sözleşmelerde devralan tarafın amacı ruhsatı temellük etmek değil, ruhsattan doğan hakları kullanmaktır. Bu nedenle Yargıtay ve öğretide bu sözleşmeler de röдовans sözleşmesi kapsamında değerlendirilmektedir⁵¹.

Devirli röдовans sözleşmelerinde maden ruhsatı, işletmeci konumundaki röдовansçıya devredilmektedir. Ancak bu devir, ruhsatın kesin olarak el değiştirmesi sonucunu doğurmamakta; çoğunlukla inancılı devir niteliğinde gerçekleştirilmektedir⁵². Bu nedenle ruhsatın devredilmiş olmasına rağmen, devreden önceki ruhsat sahibine sözleşme süresince röдовans bedeli adı altında ödeme yapılmaya devam edilmektedir. Bazı sözleşmelerde bu ödemeye ek olarak peşin veya taksitli bir devir bedeli de kararlaştırılabilmektedir.

Bu tür sözleşmelerde devralan tarafın amacı maden ruhsatının mülkiyetini kalıcı olarak edinmek değil, ruhsattan doğan işletme ve yararlanma haklarını kullanmaktır. Sözleşmenin sona ermesi veya sözleşmede öngörülen şartların gerçekleşmesi hâlinde ruhsatın yeniden devredene iade edilmesi de bu durumu doğrulamaktadır.

⁵⁰ Topaloğlu, **a.g.e.**, s.247; Günay, **a.g.e.**, s.383.

⁵¹ Topaloğlu, **a.g.e.**, s.247; Günay, **a.g.e.**, s.383.

⁵² Mustafa Topaloğlu, **Rödovans Sözleşmesinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar ve Tahkimle Çözümü**, Maden Hukuku Kongresi.

Bu nedenle doktrinde ve Yargıtay uygulamasında, devirli rödovans sözleşmelerinin hukuki niteliği belirlenirken yalnızca ruhsatın şeklen devredilmiş olmasına değil, tarafların gerçek iradelerine ve sözleşmenin ekonomik amacına bakılmaktadır. Ruhsatın geri verilmesinin öngörüldüğü ve devralanın ruhsatı temellük etme iradesinin bulunmadığı hâllerde, bu sözleşmelerin satış sözleşmesi olarak değil, ürün (hasılat) kirası niteliğinde bir rödovans sözleşmesi olarak değerlendirilmesi gerektiği kabul edilmektedir⁵³.

Uygulamada, doktrinde     nc  tip olarak ifade edilen maden ruhsatının kullanım hakkının değil de kendisinin devredildiği sözleşmelere de rastlanmaktadır. Bu nedenle rödovans sözleşmesine benzer sözleşmelerin de incelenmesinde fayda vardır. Bu tür sözleşmeleri devirli rödovans başlığı altında inceleyebiliriz. Taksitli rödovans sözleşmelerinde maden ruhsatının kullanım hakkı değil, doğrudan ruhsatın kendisi devredilmektedir⁵⁴. Taksitli satış niteliğindeki bu sözleşmelerde maden ruhsatı devralana kesin olarak geçirilmekte ve devrin karşılığı olarak belirlenen bedelin bir kısmı peşin, kalan kısmı ise çoğunlukla üretilen maden miktarına veya üretimden elde edilen gelire bağlı şekilde ödenmektedir. Bu tür sözleşmelerde ruhsatı devreden tarafın, kararlaştırılan satış bedelini alma hakkı dışında ruhsat üzerinde herhangi bir tasarruf veya denetim yetkisi kalmamaktadır. Ayrıca sözleşmenin sona ermesiyle ruhsatın eski sahibine geri dönmesi de  ng r lmemektedir⁵⁵.

Bu nedenle tarafların gerçek iradesi, maden ruhsatının kullanım hakkının geçici olarak devredilmesi değil, ruhsatın mülkiyetinin kesin olarak el değiştirmesidir. Sözleşme kapsamında ödemelerin üretim miktarına bağlı olarak yapılması tek başına işlemin rödovans sözleşmesi olarak nitelendirilmesine yeterli değildir. Zira burada üretime bağlı ödeme sistemi yalnızca satış bedelinin belirlenme yöntemini oluşturmaktadır. Doktrinde ve yargı uygulamasında, devreden tarafın sözleşme konusu ruhsat üzerinde herhangi bir hak veya yetkisinin kalmadığı bu tür işlemlerin rödovans sözleşmesi değil, taksitli veya vadeli satış sözleşmesi niteliğinde olduğu kabul edilmektedir⁵⁶.

⁵³ R. Kocaman/ B. Kayar/ B. Kocaman, "Rödovans Sözleşmelerine Maden Hukuku Açısından Bakış" **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Ed.: Ali şafak Balı, Astana Yayınları, 2016, SS.223-238, s.236.

⁵⁴ Topaloğlu, **a.g.e.**, s.247; Günay, **a.g.e.**, s.383.

⁵⁵ Mustafa Topaloğlu, **Rödovans Sözleşmesinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar ve Tahkimle  z m **, Maden Hukuku Kongresi.

⁵⁶ Günay, **a.g.e.**, s.384.

Yargıtay 14. Hukuk Dairesi de ruhsat devrini içeren sözleşmelerin satış mı yoksa kira mı niteliği taşıdığını belirlerken, ruhsatın sözleşme sonunda veya sözleşmeye aykırılık hâlinde yeniden devredene iade edilip edilmeyeceğini temel ölçüt olarak kabul etmektedir. Mahkemeye göre ruhsatın belirli şartlar altında geri verilmesini öngören hükümler, devrin sürekli değil geçici olduğunu göstermektedir. Bu nedenle devralanın ruhsatı sahiplenme iradesinin bulunmadığı ve ruhsatın iadesinin öngörüldüğü durumlarda sözleşmenin satış değil, kira sözleşmesi olarak değerlendirilmesi gerekmektedir⁵⁷.

Öğretide de rödovans sözleşmesi ile maden hakkını devir sözleşmesinin birbirinden farklı hukuki kurumlar olduğu vurgulanmaktadır. Bununla birlikte uygulamada, maden ruhsatının devrini sağlamak amacıyla rödovans sözleşmelerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu gibi durumlarda sözleşmenin maden hakkının devri için öngörülen şekil şartlarına uygun biçimde yapılması ve maden siciline tescile elverişli bir hukuki sebep oluşturması gerekmektedir. Aksi hâlde sözleşme, ruhsatın devrine dayanak teşkil edemez⁵⁸.

Sonuç olarak, maden ruhsatının MAPEG nezdinde tescil edilmek suretiyle kesin olarak devredildiği sözleşmelerin rödovans sözleşmesi olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Bu tür işlemler, hukuki nitelikleri itibarıyla maden hakkının devrine ilişkin sözleşmeler olarak değerlendirilmeli ve buna uygun hükümlere tabi tutulmalıdır.

1.5. Hukuki Niteliği

1.01.2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun⁵⁹ 1. maddesine göre:

“Sözleşme, tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamalarıyla kurulur.”.

Görüldüğü üzere bir sözleşmenin kurulabilmesi için tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamalarının bulunması gerekir⁶⁰. Rödovans sözleşmesi de,

⁵⁷ Yargıtay 14. Hukuk Dairesi, 13.02.2007 tarihli ve E.2006/15092, K.2007/1210 sayılı kararı.

⁵⁸ Günay, **a.g.e.**, s.384.

⁵⁹ RG. 04.02.2011/27836.

⁶⁰ Ahmet M. Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Turhan Kitabevi, Ankara 2013, s. 52; Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Legem Yayınevi, Ankara 2023, s. 209; Fikret Eren, **Eren Borçlar Hukuku Şerhi**, Yetkin Yayınları, Ankara 2022, s.396; İhsan

diğer sözleşmeler gibi tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamaları ile kurulur.

1.5.1. Özel Hukuk Sözleşmeleri – İdari Sözleşmeler Ayrımı Açısından

Rödovans sözleşmesinin hukuki niteliğinin ele alınması gerekirse burada öncelikle rödovans sözleşmesinin taraflarına bakılarak ayırım yapılması ve rödovans sözleşmesinin hangi hukuk alanına ait olduğunun tespit edilmesi gerekir. Genel olarak sözleşmeler bakımından ait oldukları hukuk alanı dikkate alınarak ayırım yapılacak olursa sözleşmeleri, özel hukuk sözleşmeleri ve idari sözleşmeler olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bu ayırmadan yola çıkarak özel hukuk sözleşmelerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların adli yargıda, idari sözleşmelerden kaynaklanan uyuşmazlıkların ise idari yargıda çözümleneceği söylenebilir⁶¹. Rödovans sözleşmesinin taraflarının gerçek kişi ya da özel hukuk tüzel kişisi olması durumunda bu sözleşmenin özel hukuk sözleşmesi olduğunu söylemek mümkündür.

Bununla birlikte rödovans sözleşmesinin taraflarından birisinin kamu tüzel kişisi olması da muhtemeldir⁶². Bu durumda bu durumda rödovans sözleşmesinin hukuki niteliğinin tespiti de önem arz etmektedir. Bir sözleşmenin idari sözleşme olarak nitelendirilebilmesi için birtakım şartların bulunması gerekir⁶³. Buna göre bir sözleşmenin idari sözleşme sayılabilmesi için gereken ilk şart sözleşmenin taraflarından en az birisinin idare olmasıdır. Yani taraflardan birinin kamu idaresi,

Erdoğan, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Gazi Kitabevi, Kasım 2013, s.57; s.143; O. Gökhan Antalya, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Beta Basım, İstanbul, Ocak 2012, s. 76; Mustafa Alper Gümüş, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s.143-145; Safa Reisoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Beta Basım, İstanbul, 2011, s.60.

⁶¹ Erdoğan, **a.g.e.**, s.93; Metin Günday, **İdare Hukuku**, İmaj Yayınevi, Ankara, Ekim 2011, s.183; Taşkın, **a.g.e.**, s.574.

⁶² Erdoğan, **a.g.e.**, s.93.

⁶³ Çevikçelik, **a.g.e.**, s.72; Erdoğan, **a.g.e.**, s.94; Günday, **a.g.e.**, s.184; Ender Ethem Atay, **İdare Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara 2022, s.522-523; Turan Yıldırım vd., **İdare Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2018, s.394; Turgut Tan, **İdare Hukuku**, Turhan Kitabevi, Eylül 2018, s.304.

kamu kuruluğu ya da kamu kurumu olması gerekir⁶⁴. Bir tarafı kamu tüzel kişiisi olan rödovans sözleşmesinde ilk şartın gerçekleştiği söylenebilir.

Bir sözleşmenin idari sözleşme sayılabilmesi için gereken ikinci şart ise kamu yararıdır. Daha açık bir ifadeyle sözleşmenin kamu hizmetinin yürütülmesi ile ilgili olması gerekir. Bu şarta göre sözleşmenin, bir kamu hizmetinin süreklilik ve düzen içinde yürütülmesini temin etmek amacıyla kurulması gerekir. Bu bağlamda sözleşme, konusu olan kamu hizmetinin kurulması ve işletilmesine ilişkin faaliyetleri ya da söz konusu hizmetin ifası için gerekli olan mal, araç ve personelin teminini kapsamalı, kamu yararını g zetmelidir⁶⁵.

Madencilik faaliyetleri eğer kamu tüzel kişiliği tarafından yürütülüyorsa kamu hizmeti sayılır. H lbuki, bu arama ve işletme faaliyetleri, gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişiisi tarafından yürütülüyorsa bu faaliyetler kamu hizmeti olarak nitelendirilemez⁶⁶. Hal böyle olunca rödovans sözleşmesinin idari sözleşme olabilmesi için gerekli ikinci şart olan kamu hizmetinin yürütülmesi şartı sağlanmamış olur.

Rödovans sözleşmesinin idari sözleşme olarak nitelendirebilmek için gereken son şart da idareye, sözleşmenin karşı tarafına oranla özel hukuk yetkilerini aşan yetkiler verilmesidir, yani idarenin sözleşmenin karşı tarafına göre üstün ve ayrıcalıklı olmasıdır⁶⁷. Buna rağmen rödovans sözleşmelerinin taraflarının eşit olduğu söylenebilir. Nitekim rödovans sözleşmelerinde bir taraf uhdesinde bulunan maden işletme ya da arama hakkının tamamı veya bir kısmını diğer tarafa devretmekle, diğer taraf ise bunun karşılığında sahada çalışmak ve rödovans bedeli vermekle yükümlüdür.

Sonuc olarak kamu tüzel kişilerinin taraf olduğu rödovans sözleşmelerinin idari sözleşme niteliği bulunmamaktadır. Bu nedenle de rödovans sözleşmelerine özel hukuk hükümlerinin uygulanması gerekir.

⁶⁴ Turgut Tan, **a.g.e.**, s.305; Turan Yıldırım vd., **a.g.e.**, s.394; Ender Ethem Atay, **a.g.e.**, s.523-524; Günday, **a.g.e.**, s.185; Taşkın, **a.g.e.**, s.576; Erdoğan, **a.g.e.**, s.94.

⁶⁵ Turan Yıldırım vd., **a.g.e.**, s.395.

⁶⁶ Erdoğan, **a.g.e.**, s.96; Bu konudaki görüşler için Bkz. Erdoğan, **a.g.e.**, s.95-96.

⁶⁷ Turgut Tan, **a.g.e.**, s.308; Turan Yıldırım vd., **a.g.e.**, s.394; Ender Ethem Atay, **a.g.e.**, s.531; Günday, **a.g.e.**, s.186-187; Taşkın, **a.g.e.**, s.576; Erdoğan, **a.g.e.**, s.97.

1.5.2. Taraflarına Yüklelediği Borçlar Açısından

Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde, tarafların her biri, karşı tarafa yönelik olarak asli nitelikte bir edimi üstlenmekte olup, söz konusu edimler arasında tam anlamıyla bir karşılıklık ve bağımlılık bulunmaktadır. Bu tür sözleşmelerde taraflardan birinin borcu, diğer tarafın borcunun sebebini ve karşılığını teşkil etmektedir⁶⁸.

Yukarıda da rödovans sözleşmesinin tanımında bahsedildiği üzere rödovans sözleşmesinin taraflarından biri maden işletme hakkını elinde bulunduran ruhsat sahibidir. Ruhsat sahibi madeni en verimli şekilde değerlendirebilmek için maden işletme hakkını haiz olduğu sahanın bir kısmının ya da tamamının zilyetliğini üçüncü bir gerçek veya tüzel kişiye devretmeyi taahhüt etmektedir. Sözleşmenin diğer tarafını oluşturan hakkı devralan gerçek veya tüzel kişi ise, ruhsat sahibine belirli miktarda üretim yapmayı, ürettiği maden karşılığında sözleşmeyle kararlaştırılan belirli bir rödovans bedelini ödemeyi taahhüt etmektedir

Bu mahiyeti bakımından rödovans sözleşmesinin tam iki tarafa borç yükleyen (karşılıklı) bir sözleşme olduğu sonucuna varılması gerekir.

1.5.3. Rıza Akitler – Real Akitler Ayrımı Açısından

Rızai sözleşme, kurulabilmesi için tarafların karşılıklı iradelerinin uyuşmasının yeterli olduğu, herhangi bir mal tesliminin aranmadığı bir sözleşme türüdür.

Real sözleşmeler ise tarafların anlaşmalarının yeterli görülmediği, birbiriyle uyumlu irade açıklamasının yanı sıra sözleşme konusu malın teslim edilmesinin zorunlu kılındığı bir sözleşme türüdür⁶⁹.

Rödovans sözleşmesinde taraf iradelerinin karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklanması yeterli görülmüş, sözleşme konusu ruhsat sahasının terk edilmesi

⁶⁸ M. Kemal Oğuzman, M. Turgut Öz, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013, s.46.

⁶⁹ Kocayusufpaşaoğlu, **a.g.e.**, s.96.

aranmamıştır. Bu kapsamda rödovans sözleşmesinin rızai bir sözleşme türü olduğu söylenebilir.

1.5.4. Tipik ve Atipik Sözleşme Ayrımı Açısından

Sözleşmeler kanunda düzenlenip düzenlenmemelerine göre ayrıma tabi tutulurlar. Buna göre sözleşmeler, “*tipik (isimli) sözleşmeler*” ve “*atipik (isimsiz) sözleşmeler*” olmak üzere ikiye ayrılırlar⁷⁰. Hukukumuzda, toplumda sıklıkla kullanılmış sözleşmelerin kanunlarla düzenlendiği görülmektedir.

Bununla birlikte Borçlar Hukukunda benimsenmiş olan ve TBK m.26⁷¹ kapsamında sözleşme özgürlüğü ilkesinin bir sonucu olarak kanunlarda düzenlenmemiş olan sözleşme türleri de bulunmaktadır.

Yani kanunda düzenlenmiş olan sözleşmeler dışında sözleşme yapılamayacağı söylenemez. Nitekim, borçlar hukukunda hâkim olan ilkelerden birisi de sözleşme yapma özgürlüğüdür ve taraflar karşılıklı iradelerinin birbirleriyle uyumlu olduğu ölçüde sözleşmenin içeriğini de özgürce belirleyebilirler⁷². Zira Türk Borçlar Kanunu’nun “*I. Sözleşme özgürlüğü*” kenar başlıklı 26. maddesine göre:

“Taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler.”

Ancak sözleşmenin konusu, kanunların emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı olmamalıdır ya sözleşmenin konusu sözleşmenin kurulduğu sırada objektif olarak (herkes için) imkânsız olmamalıdır⁷³. Zira Türk Borçlar Kanunu’nun “*II. Kesin hükümsüzlük*” kenar başlıklı 27. maddesine göre:

“Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür.”

⁷⁰ Erdoğan, a.g.e., s.100.

⁷¹

⁷² Oğuzman, Öz, a.g.e., s.50.

⁷³ 11.01.2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun “.

Kanunlarda düzenlenmiş olan sözleşmelere tipik (isimli) sözleşmeler denilmekte iken kanunlarda kendisine yer verilmemiş sözleşmelere atipik (isimsiz) sözleşmeler denilmektedir.

Bir sözleşmeye tipik (isimli) sözleşme diyebilmemiz ve kanunlarda düzenlendiğini söyleyebilmemiz için o sözleşmenin kanunda yalnızca ismen yer alması yeterli değildir. Kanunda ismen yer alan yahut temel unsurları bakımından tanımlanmış olan bir sözleşme türünün tipik (isimli) sözleşme olarak nitelendirilebilmesi için ilgili hükümde yer alan düzenlemenin sözleşmenin objektif esaslı unsurlarını belirlemesi ve asgari hükümleri ile hukuki sonuçlarını sistematik biçimde ortaya koyması gerekmektedir⁷⁴. Bu bağlamda, kanunda ismen anılan ancak içeriği itibarıyla kurucu (esaslı) unsurları ve hukuki sonuçları düzenlenmeyen sözleşmelerin, tipik sözleşme olarak kabul edilmesi mümkün değildir.

Öğretide, sözleşmelere tipiklik kazandıran kanuni düzenleme kavramının kapsamı tartışılırken, TMK m.1⁷⁵ hükmünde yer alan “kanun” ifadesinin esas alınması gerektiği ileri sürülmektedir⁷⁶. Anılan hükümde geçen kanun kavramının, yalnızca kanunları değil, diğer yazılı hukuk kaynaklarını da kapsadığı kabul edilmektedir⁷⁷. Bu nedenle, sözleşmelere tipiklik kazandıran düzenlemelerin kaynağı bakımından, yalnızca kanunlarla sınırlı bir yaklaşım benimsenmeden tüzük ve yönetmelikler gibi diğer yazılı hukuk kaynaklarının da sözleşmenin tipiklik niteliğinin belirlenmesinde dikkate alınması gerekir.

Bir sözleşme kurulurken taraflar, sözleşmenin içeriğini TBK m.26⁷⁸ uyarınca kanuni çerçevede kalmak koşuluyla özgür iradeleri ile belirleyebilirler. Bu şekilde kanunda düzenlenmemiş olan sözleşmeler kurabilirler. Her ne kadar bu tür sözleşmeleri nitelendirirken atipik (isimsiz) sözleşme terimi kullanılıyor olsa da bunun

⁷⁴ Erdoğan, **a.g.e.**, s.101.

⁷⁵ 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu’nun “A. Hukukun uygulanması ve kaynakları” kenar başlıklı 1. maddesi; “*Kanun, sözüyle ve özüyle değiştiği bütün konularda uygulanır.*”.

⁷⁶ Mustafa Alper Gümüş, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, Cilt-I, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013, s.4; Erdoğan, **a.g.e.**, s.101.

⁷⁷ Erdoğan, **a.g.e.**, s.101.

⁷⁸ 11.01.2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun “Sözleşme özgürlüğü” kenar başlıklı 26. maddesi; “*Taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler.*”.

sebebi genel olarak kanun koyucu tarafından bu sözleşmelerin isimlendirilmemiş olmasıdır. Oysa ki bu sözleşmelerin de isimlendirilmiş oldukları bilinmektedir⁷⁹.

Mevzuatta rödovans sözleşmesine ismen yer veriliyor olmasına karşın onun ayrıntılı bir tanımı bulunmamaktadır. Bu nedenle rödovans sözleşmesinin atipik (isimsiz) sözleşme olarak nitelendirilmesi mümkündür. Bu bağlamda yüksek yargı kararları⁸⁰ da incelendiğinde rödovans sözleşmesinin atipik (isimsiz) sözleşme niteliğini haiz bir sözleşme türü olarak kabul edildiği görülmektedir.

1.5.5. Nihai Değerlendirme

Borçlar hukuku kapsamında sözleşmelerin hukuki niteliğine dair yapılan tüm bu açıklamalar rödovans sözleşmesi iki tarafa karşılıklı borç yükleyen, rızai bir sözleşmedir⁸¹. Rödovans sözleşmesi, daha önce de bahsedildiği gibi Maden Kanunu'nda ismen yer almış, Maden Yönetmeliği'nde ise esaslı unsurlarına değinilmeksizin tanımı yapılarak taraflarına birtakım yükümlülükler getirilmiştir.

Tanım bölümünde ayrıntılı bir şekilde yer verildiği üzere rödovans sözleşmesi, taraflarından biri olan ruhsat sahibinin, uhdesinde bulunan ruhsat sahasındaki madenin işletilmesi ve değerlendirilmesi amacını güderek, belirli bir süreliğine bu ruhsat sahasının tamamının ya da bir kısmının zilyetliğini bir gerçek veya tüzel kişiye devrettiği, bu kişilerin de madeni işleterek karşılığında rödovans bedeli vermeyi taahhüt ettikleri atipik (isimsiz) bir sözleşmedir.

⁷⁹ Saibe Oktay Özdemir, "İSİMSİZ SÖZLEŞMELERİN GEÇERLİLİĞİ, YORUMU VE BOŞLUKLARININ TAMAMLANMASI." **İstanbul Hukuk Mecmuası**, 55/1, 1996, SS.263-296, (Çevrimiçi) <https://iupress.istanbul.edu.tr/journal/mecmua/article/isimsiz-sozlesmelerin-gecerlilik-yorumu-ve-bosluklarinin-tamamlanmasi?id=795562> (E.T.: 28.05.2026), s. 264; Alper Uyumaz, Fatma Güngör, "Rödovans Sözleşmesi" **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** 19, Ekim 2015, SS.145-86, (Çevrimiçi) https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuhfd/article/608174#article_cite (E.T.: 28.05.2026), s.156.

⁸⁰ Yargıtay HGK, 26.04.2022 tarih ve E.2020/61, K.2022/607 sayılı kararı (lexpera.com.tr, E.T.: 03.01.2026); Danıştay 8. D., 05.10.2022 tarih ve E.2018/6074, K.2022/5407 sayılı kararı (lexpera.com.tr, E.T.: 04.01.2026).

⁸¹ Hikmet Kanık, **Kira Hukuku Davaları**, Yetkin Yayınları, Ankara 2025, s.459.

Bu tanımdan yola çıkılarak rödovans sözleşmesinin 6098 sayılı TBK'nın 357. maddesinde⁸² düzenlenmiş olan ürün (hasılat) kirasına benzediği söylenebilir. Zira anılan hükme göre:

“Ürün kirası kiraya verenin, kiracıya, ürün veren bir şeyin veya hakkın kullanılmasını ve ürünlerin devşirilmesini bedel karşılığında bırakmayı üstlendiği sözleşmedir.”.

Bununla birlikte rödovans sözleşmesinin taraflarına, Maden Kanunu ve Maden Yönetmeliği gereğince birtakım yükümlülükler yüklendiği görülmektedir. Bu nedenle tipik bir sözleşme olan ürün kirası sözleşmesinin kanunda belirlenmiş unsurlarına başka bir kanun ve yönetmelik aracılığıyla bazı yan edimler yüklenerek rödovans sözleşmesinin düzenlendiği ve rödovans sözleşmesinin *“tipik sözleşmeye ikinci derecede başka edim eklenmesi şeklindeki karma sözleşme”* olduğu da doktrinde ileri sürülmektedir⁸³.

Ayrıca rödovans sözleşmesinin, Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki madenlere ilişkin Devletin idari izni denilebilecek olan ruhsatın üçüncü bir kişiye kiralanmasını konu aldığı unutulmamalıdır. Bu çerçevede rödovans sözleşmesi ile işletme hakkı devredilen bir maden ruhsatının Maden Kanunu ve maden mevzuatı uyarınca işletilmesi gerekir. Her ne kadar maden mevzuatında yeterli ölçüde tanımlı yapılmadığı ve ürün (hasılat) kirasına ilişkin hükümlerin uygulama alanı bulacağı söylenebilirse de temelde tarımsal işletmelerin faaliyetleri göz önüne alınarak düzenlenen ürün (hasılat) kirasına dair hükümlerin tamamının rödovans sözleşmesi bakımından uygulanabilir olmadığı da görüşler arasındadır⁸⁴.

Bu bakımdan da rödovans sözleşmesine TBK'nın ürün (hasılat) kirasına ait hükümlerinin uygun düştüğü oranda uygulanabilirliği doktrinde ve Yargıtay kararlarında kabul edilmiştir⁸⁵.

TBK m. 357 ve devamındaki hükümlerde düzenlenmiş olan ürün (hasılat) kirası ile ilgili olarak, mevzuatta uygun hüküm bulunamaması halinde adi kira sözleşmesini düzenleyen hükümlerin kıyasen uygulama alanı bulması mümkündür.

⁸² 11.01.2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 357. maddesi;

⁸³ Uyumaz, Güngör, **a.g.m.**, s.156; Gümüş, **Özel**, s.8; Erdoğan, **a.g.e.**, s.102.

⁸⁴ Erdoğan, **a.g.e.**, s.102.

⁸⁵ Topaloğlu, **Tescil**, s.265; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 07.05.2019 tarihli ve 2019/2107 E., 2019/4221 K. sayılı kararı (lexpera.com.tr, E.T.: 08.01.2026).

Rödovans sözleşmesi ile ürün (hasılat) kirasının tanımı karşılaştırıldığında birbirleriyle örtüşükleri görülmektedir. Hal böyle olmasına rağmen rödovans sözleşmesinde adi kiraya ilişkin hükümlerin tamamen kıyas yoluyla uygulanabileceği söylenemez⁸⁶.

1.5.6. Yüksek Mahkeme Kararları Açısından

Rödovans sözleşmesinin niteliğinin değerlendirilmesi konusunda Yargıtay, Danıştay gibi mahkemelerce yapılan nitelendirmelerin de önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu nedenle aşağıda bazı kararlara yer verilmiştir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, işçilik alacakları bakımından karşısına gelen bir uyuşmazlığın çözülmesinde davalı taraflar arasındaki ilişkinin niteliğinin tespitinin önem arz ettiğinden bahisle inceleme yapmıştır. Yargıtay HGK, 26.04.2022 tarih ve E.2020/61, K.2022/607 sayılı kararındaki açıklamalar aynen şu şekildedir⁸⁷:

“Borçlar Kanunu’nda ya da özel bir kanunda düzenlenmiş sözleşmelere isimli/tipik sözleşmeler adı verilirken, Borçlar Kanunu’nda ya da özel kanunlarda düzenlenmemiş sözleşmelere isimsiz/atipik sözleşmeler denilmektedir. Bir sözleşmenin tipik olarak nitelendirilebilmesi için bu sözleşmenin sadece ismen mevzuatta belirtilmiş olması yeterli olmayıp, sözleşmenin objektif esaslı unsurları ile hüküm ve sonuçlarının da düzenlenmiş bulunması gerekmektedir. Rödöfans sözleşmesi esas itibariyle 3213 sayılı Maden Kanunu’nda ve Maden Kanununa ilişkin Yönetmeliklerde ismen geçmesine rağmen, ne Kanun’da ne de ilgili yönetmeliklerde mevcut olan hükümler rödöfans sözleşmesine tipiklik kazandıracak ayrıntılara sahiptir. Bu itibarla, rödöfans sözleşmesi isimsiz/atipik bir sözleşme olarak sınıflandırılabilir.”

Görüldüğü üzere Yargıtay HGK, bu kararında rödovans sözleşmesini nitelendirirken, rödovans sözleşmesine tipiklik kazandıracak ayrıntıların kanunda ya da yönetmeliklerde yer almaması nedeniyle bu tür sözleşmenin atipik (isimsiz) bir

⁸⁶ Bozok, **a.g.e.**, s.71-72.

⁸⁷ (lexpera.com.tr, E.T.: 03.01.2026).

sözleşme olduğunu belirtmiştir. Ancak bu kararda rödovans sözleşmesi, ürün (hasılat) kirası olarak nitelendirilmemiştir.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, muarazanın men'i davası nedeniyle yapılan yargılama neticesinde verdiği 11.10.2006 tarih ve E.2006/61, K.2006/642 sayılı kararında rödovans sözleşmesine dair hukukumuzda özel bir düzenleme bulunmadığı gerekçesiyle rödovans sözleşmesini Türk Borçlar Kanunu'nun ürün (hasılat) kiralarna uygulanan hükümler çerçevesinde değerlendirmiştir⁸⁸. Karar aynen şu şekildedir:

“Her şeyden önce davanın hukuki nitelemesinin doğru biçimde yapılması zorunludur. Hukukumuzda rödovans sözleşmelerine ilişkin özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu sözleşmeler yerleşik Yargıtay uygulamalarında BK'nun hasılat kiralarna ilişkin 270 ve devam eden ilgili maddeleri hükümleri çerçevesinde değerlendirilmektedir.”

Maden İşleri Genel Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen işleminin iptali istemli bir davada Danıştay 8. D, 05.10.2022 tarih ve E.2018/6074, K.2022/5407 sayılı kararında rödovans sözleşmesini nitelendirirken Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun yukarıda verilen kararı doğrultusunda atipik (isimsiz) sözleşme olarak sınıflandırmıştır⁸⁹. Kararın ilgili kısmı aynen şu şekildedir:

“Rödovans sözleşmesi esas itibariyle 3213 sayılı Maden Kanunu'nda ve Maden Kanununa ilişkin Yönetmeliklerde ismen geçmesine rağmen, ne Kanun'da ne de ilgili yönetmeliklerde mevcut olan hükümler rödovans sözleşmesine tipiklik kazandıracak ayrıntılara sahiptir. Bu itibarla, rödovans sözleşmesi isimsiz/atipik bir sözleşme olarak sınıflandırılabilir.”

Danıştay 8. Daire aynı kararda taraflar arasında imzalanan sözleşmenin rödovans sözleşmesi olduğunun kabul edildiğini belirtmiş ve buna gerekçe olarak da taraflar arasındaki özel hukuk uyuşmazlığında BAM tarafından verilmiş olan karara da yer vermiştir. Bu kararda rödovans sözleşmesinin “*maden hukuku uygulamasında yaygın olarak kullanılan, herhangi bir şekle tâbi olmayan, tam iki tarafa borç yükleyen,*

⁸⁸ (lexpera.com.tr, E.T.: 03.01.2026).

⁸⁹ (lexpera.com.tr, E.T.: 04.01.2026).

isimsiz, atipik, karma bir sözleşme” ve “TBK’nın ürün kirası hükümleri kapsamında bir kira sözleşmesi” olduğu belirtilmiştir.

Yine Danıştay 8. Daire, idari para cezası verilmesine ilişkin davalı idare işleminin iptali istemli bir davada 08.12.2023 tarih ve E.2020/7137, K.2023/7008 sayılı kararında; rödovans sözleşmesini atipik (isimsiz) bir sözleşme olarak nitelendirmiştir⁹⁰. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

“Rödovans sözleşmesi esas itibariyle 3213 sayılı Maden Kanunu’nda ve Maden Kanununa ilişkin Yönetmeliklerde ismen geçmesine rağmen, ne Kanun’da ne de ilgili yönetmeliklerde mevcut olan hükümler rödovans sözleşmesine tipiklik kazandıracak ayrıntılara sahiptir. Bu itibarla, rödovans sözleşmesi isimsiz/atipik bir sözleşme olarak sınıflandırılabilir.”

Yargıtay 10. Hukuk Dairesi, işçi-işveren arasındaki iş kazasından kaynaklı maddi ve manevi tazminat davasından dolayı yapılan yargılamada verdiği 10. HD, 06.02.2023 tarih ve E.2021/11473, K.2023/870 sayılı kararında rödovans sözleşmesi için Maden Kanunu’nda özel bir düzenleme olmadığından Türk Borçlar Kanunu’nda düzenlenen ürün (hasılat) kirasına ait hükümlerin uygulanacağını belirtmektedir⁹¹. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

“Rödovans sözleşmesine Maden Kanunu’nda özel bir düzenleme olmadığı için Borçlar Kanununun 270 ve devamı maddelerinde düzenlenen “hasılat kirasına” ait hükümler uygulanır. Türk Borçlar Hukukunda sözleşmelerde şekil serbestisi geçerlidir. Yasada özel olarak bir şekle bağlanmayan sözleşmeleri taraflar istedikleri şekilde yapabilirler. Rödovans sözleşmesi maden ruhsatının, devri anlamına gelmediğinden, devir sözleşmesinin Maden İşleri Genel Müdürlüğünde yetkili memur huzurunda yapılması zorunluluğu yoktur.”

Yargıtay 10. HD, 17.10.2014 tarih ve E. 2014/16695, K. 2014/19906 sayılı kararında; aynı şekilde rödovans sözleşmesine Türk Borçlar Kanunu’nun 357.

⁹⁰ (lexpera.com.tr, E.T.: 04.01.2026).

⁹¹ (lexpera.com.tr, E.T.: 04.01.2026).

maddesi ve devamında düzenlenen ürün (hasılat) kirası hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmiştir⁹². Kararın ilgili kısmı aynen şu şekildedir:

“Rödovans sözleşmesine Maden Kanununda özel bir düzenleme olmadığı için Borçlar Kanununun 270 ve devamı maddelerinde düzenlenen "hasılat kirasına" ait hükümler uygulanır.”

Benzer şekilde İstanbul BAM 55. Hukuk Dairesi de 03.09.2025 tarih ve E.2024/921, K.2025/2909 sayılı kararında⁹³; rödovans sözleşmesinin TBK'nın ürün kirası hükümleri kapsamında bir kira sözleşmesi olduğunu ve tarafları arasında çıkan uyuşmazlıklara ürün kirası hükümlerinin uygun düştüğü kadarıyla uygulanacağını kabul etmiştir. Kararın ilgili kısmı şu şekildedir:

“Rödovans sözleşmesi; mülkiyeti devlete ait olan madenlerin arama ve işletme hakkını alan gerçek veya tüzel kişilerin bu haklarını üçüncü kişilere devretmesini sağlayan ve TBK'nun ürün kirası hükümleri kapsamında bir kira sözleşmesidir. ... Yargıtay'ın istikrar kazanan uygulamasında (YHGK'nun 11.10.2006 Tarih E.2006/11-617, K.2006/642, Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin 05.07.2017 Tarih E. 2017/6471, K.2017/11091 sayılı kararlarında da belirtildiği gibi); Rödovals sözleşmesinin tarafları arasında çıkan uyuşmazlıklarda sözleşme hükümleriyle 3213 sayılı Maden Kanunu'nun ilgili hükümleri ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 357 ve devamı maddelerinde düzenlenen ürün kirasına ilişkin hükümlerin bünyesine uygun düştüğü ölçüde uygulanacağı kabul edilmektedir. (Yargıtay 3. HD. 2019/2107 - 4221 Esas ve Karar sayılı ilamı)”

Bununla birlikte Yargıtay ve Bölge Adliye Mahkemeleri tarafından verilen birçok kararda rödovans sözleşmesinin ürün kirası sözleşmesinin bir türü olduğu açıkça ifade edilmektedir⁹⁴.

⁹² lexpera.com.tr, E.T.: 04.01.2026.

⁹³ lexpera.com.tr, E.T.: 05.01.2026.

⁹⁴ Yargıtay 20. HD, 18.04.2016 tarih ve E.2016/1159, K.2016/4694 sayılı kararı; Yargıtay 20. HD, 31.05.2016 tarih ve E.2016/3204, K.2016/6130 sayılı kararı; Yargıtay 17. HD, 13.02.2014 tarih ve E.2013/19117, K.2014/1805 sayılı kararı; Yargıtay 6. HD, 14.06.2016 tarih ve E.2015/11706, K.2016/4647 sayılı kararı; Yargıtay 3. HD, 28.11.2017 tarih ve E.2017/7681, K.2017/16594 sayılı kararı; Yargıtay 3. HD, 12.12.2017 tarih ve E.2017/4657, K.2017/18235 sayılı kararı; Yargıtay 3. HD, 17.12.2019 tarih ve E.2019/3386, K.2019/10213 sayılı kararı;

Kısacası rödovans sözleşmesinin hukuki niteliğinin tespiti bakımından TBK’da düzenlenen ürün (hasılat) kirasına dair hükümler önem arz etmektedir. Doktrin ve Yargıtay ile Bölge Adliye Mahkemelerinin de kabul ettiği üzere TBK m.357 ve devamında yer alan hükümler rödovans sözleşmelerine de bünyesine uygun düştüğü ölçüde (kıyasen) uygulanır.

1.6. Tarafları

Rödovans sözleşmesinin en az iki tarafının bulunması gerekir. Rödovans sözleşmesinin bir tarafı Devletin kendisine işletilmek üzere işletme hakkını devrettiği ruhsat sahibidir. Sözleşmenin diğer tarafı ise ruhsat sahibinin belirli bir süre işletilmesi için ruhsat alanının bir kısmı ya da tamamının zilyetliğinin belirli bir bedel karşılığında devredildiği rödovansçıdır.

Rödovans sözleşmesinin kurulabilmesi için tarafların her ikisinin de TMK m.9 vd. uyarınca fiil ehliyetine sahip olmaları, bu kapsamda da tam ehliyetli olmaları gerekmektedir⁹⁵. MK de m.6⁹⁶ ile maden haklarının tam ehliyetli kişilere verilebileceğini düzenler. Eğer rödovans sözleşmesinin tarafları tüzel kişi ise bu tüzel kişilerin yetkili organlarının kanunlar çerçevesinde oluşturulmuş olması gerekir. Nitekim TMK m.49 gereğince:

“Tüzel kişiler, kanuna ve kuruluş belgelerine göre gerekli organlara sahip olmakla, fiil ehliyetini kazanırlar.”

3213 sayılı Maden Kanunu “Maden hakkı” kenar başlıklı 6. maddesinin 2. fıkrası şu şekilde kaleme alınmıştır:

“Maden hakları gerçek veya tüzel tek kişi adına verilir.”.

Yargıtay 3. HD, 05.02.2019 tarih ve E.2018/7934, K.2019/738 sayılı kararı; Yargıtay 3. HD, 14.03.2023 tarih ve E.2022/8506, K.2023/591 sayılı kararı; Yargıtay 14. HD, 20.02.2007 tarih ve E.2007/111, K.2007/1552 sayılı kararı; Yargıtay 20. HD, 04.10.2016 tarih ve E.2016/8858, K.2016/8394 sayılı kararı (lexpera.com.tr, E.T.: 03.01.2026).

⁹⁵ Olgun, **a.g.e.**, s.81; Bozok, **a.g.e.**, s.57-58; Dursun, **a.g.e.**, s.511.

⁹⁶ 04.06.1985 tarihli ve 3213 sayılı Maden Kanunu’nun “Maden hakkı” kenar başlıklı 6. maddesi; “Maden hakları, medeni hakları kullanmaya ehil T.C. vatandaşlarına, Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarına göre kurulmuş tüzelkişiliği haiz şirketlere, bu hususta yetkisi bulunan kamu iktisadi teşebbüsleri ile müesseseleri, bağlı ortaklıkları ve iştirakleri ile diğer kamu kurum, kuruluş ve idarelerine verilir.”.

Bu hükümle ruhsatın bölünememesi ilkesi kabul edilmiştir. Bu nedenle madenlerde paylı mülkiyete izin verilmemektedir. Dolayısıyla da rödovans sözleşmesinin taraflarından ruhsat sahibinin⁹⁷ tek kişi olması gerekir. Yani sözleşmenin kiraya veren tarafında birden fazla kişinin bulunması mümkün değildir. Rödovans sözleşmesinin diğer tarafı olan rödovansçının ise birden fazla kişiden oluşması mümkündür. Bu bağlamda örneğin rödovans sözleşmesinin ticari niteliği haiz olması nedeniyle birden fazla kişinin ortak olarak hareket etmesi mümkündür⁹⁸.

Ayrıca her ne kadar rödovans sözleşmesine ürün (hasılat) kirası hükümlerinin uygulanacağı ifade edilmiş olsa da bu sözleşmeler arasında birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklardan birisi de sözleşmelerin tarafları bakımından ortaya çıkar. Ürün kirasının tarafları için bir sınırlama bulunmamaktadır. Oysaki rödovans sözleşmesinin bir tarafının ruhsat sahibi olması gerekir.

Rödovans sözleşmesinin taraflarından birisinin kamu tüzel kişisi olması halinde de bu kamu tüzel kişisinin mevzuatında maden faaliyetinin yürütüleceğine dair hükme yer verilmiş olması gerekir .

Ayrıca belirtmek gerekir ki maden haklarını kullanmak isteyen gerçek kişilerin medeni hakları kullanmaya ehil Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması gerekir⁹⁹. Zira Maden Kanunu m. 6/f. 1'e göre:

“Maden hakları, medeni hakları kullanmaya ehil T.C. vatandaşlarına, ... verilir.

Yine Maden Kanunu m. 6/f. 1'e göre:

Maden hakları, Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarına göre kurulmuş tüzelkişiliği haiz şirketlere, ... verilir.”

1.6.1. Ruhsat Sahibi (Kiraya Veren)

Yukarıda da bahsedildiği üzere, rödovans sözleşmesinin taraflarından birisi maden işletme ruhsatının sahibidir. Ruhsat sahibi, uhdesinde bulunan maden işletme,

⁹⁷ Ruhsat sahibinin taraf olması zorunluluğuna dair bkz. Topaloğlu, **Rödovans**, s.236

⁹⁸ Dursun, **a.g.e.**, s.511.

⁹⁹ Erdoğan, **a.g.e.**, s.62 vd.

arama gibi haklarının ilişkili olduğu taşınmazın tamamının ya da bir kısmının zilyetliğini belirli bir süreliğine rövovans bedeli karşılığında sözleşmenin diğer tarafına devreder. Ruhsat sahibinin sadece ruhsata sahip olması yeterli görülmemektedir. Ruhsat sahibinin aynı zamanda maden işletme izninin de düzenlenmiş olması gerekir¹⁰⁰. Yani bu sıfatın kazanılması bakımından yalnızca ruhsatın mevcut olması yeterli olmayıp, aynı zamanda maden işletme izninin de usulüne uygun şekilde alınmış olması gerekmektedir.

MK m.6. hükmünde maden hakkının kimlere verilebileceği belirtilmektedir. Maden hakkını elinde bulunduran bu ruhsat sahibi rövovans sözleşmesi ile bu hakkı devredebilir. MK m.6'nın ilk fıkrasında maden hakkının gerçek kişilere, özel hukuk veya kamu tüzel kişilerine verilebileceği öngörülmüştür.

Ancak özel hukuk tüzel kişilerinin maden ruhsatı sahibi olması için Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarına göre kurulmuş tüzelkişiliği haiz şirket olması gerekir ve bu şirketlerin maden ruhsatı sahibi olabilmeleri için esas sözleşmelerinde madencilik faaliyetinin yapılabileceği hükme bağlanmış olmalıdır¹⁰¹.

Belirtmek gerekir ki, bu şartı sağlayan ve Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre kurularak Türk şirketi olan ticaret şirketlerinin ortaklarının yabancı olmasının bir önemi yoktur.

Kanunda kendisine maden hakkının verilebileceği belirtilen kamu tüzel kişilerinin (kamu iktisadi teşebbüsleri ile müesseseleri, bağlı ortaklıkları ve iştirakleri ile diğer kamu kurum, kuruluş ve idareleri) de madencilik faaliyetleri yapma konusunda yetkilerinin bulunması gerekir¹⁰².

Öte yandan, MK Ek Madde 1 çerçevesinde Ereğli kömür havzasındaki taşkömürü ile bor tuzları¹⁰³ gibi bazı stratejik madenlerin işletilmesi yetkisinin belirli

¹⁰⁰ Dursun, **a.g.e.**, s.353; Bozok, **a.g.e.**, s.57-58; Erdoğan, **a.g.e.**, s.63.

¹⁰¹ Topaloğlu, **Tescil**, s.269.

¹⁰² Erdoğan, **a.g.e.**, s.67.

¹⁰³ 10.06.1983 tarihli ve 2840 sayılı Bor Tuzları, Trona ve Asfaltit Madenleri ile Nükleer Enerji Hammaddelerinin İşletilmesini, Linyit ve Demir Sahalarının Bazılarının İadesini Düzenleyen Kanun'un "Devlet eliyle işletilecek madenler" kenar başlıklı 2. maddesine göre: "Türkiye Taşkömürü Kurumu ile Türkiye Kömür İşletmeleri, uhdelelerinde bulunan maden ruhsatlarını işletmeye, işletirmeye, bunları bölerek yeni ruhsat talep etmeye ve bu ruhsatları ihale etmeye yetkilidir. Bu fıkra kapsamında yapılacak ihale sonucunda Türkiye Taşkömürü Kurumu ile Türkiye Kömür İşletmeleri, ihaleyi kazananla yapacağı sözleşme hükümleri saklı kalmak kaydıyla ihale edilen sahayı devredebilir ve ihaleyi kazanan adına ruhsat düzenlenebilir. Ruhsat devrine esas olan sözleşme ilgili ruhsatın siciline şerh edilir. Genel Müdürlük bu

kamu kuruluşlarına tahsis edildiği görülmektedir. Bu durumda ruhsat sahibi sıfatı yalnızca bu kuruluşlara ait olacak ve söz konusu madenler bakımından rödovans sözleşmesinin kiraya veren tarafını da ancak bu kuruluşlar oluşturacaktır¹⁰⁴.

Kanun koyucu, Maden Kanunu'nun 6. maddesinin üçüncü fıkrası ile arama ve işletme ruhsatını alamayacak kişileri de belirlemiştir. Buna göre:

“Devlet memurları, diğer kamu görevlileri, Genel Müdürlüğün merkez ve taşra teşkilatında çalışan yevmiyeli ve mukaveleli personel, arama, (...) ve işletme ruhsatı alamaz.”

Dolayısıyla bu kişilerin rödovans sözleşmesinde ruhsat sahibi taraf olamayacakları açıktır. Bu kişilerin bir şekilde rödovans sözleşmesine tarafı olmaları halinde kanunun emredici hükümlerine aykırılık söz konusu olacak ve TBK m.27 gereğince rödovans sözleşmesi kesin hükümsüz olacaktır.

1.6.2. Rödovansçı (Kiracı)

Maden Yönetmeliği'nde rödovansçının tanımı yapılmıştır. Buna göre rödovansçı, ruhsat sahibinin ruhsat sahasındaki madenin üretilmesi ve değerlendirilmesi amacı ile rödovans sözleşmesi yaptığı gerçek veya tüzel kişiler, kamu kurum ve kuruluşları ile bunların iştirakleridir¹⁰⁵.

Rödovans sözleşmesinin diğer tarafı olan rödovansçı, maden işletme veya arama hakkını elinde bulunduran ruhsat sahibinin bu hakkın ilişkili bulunduğu maden sahasının tamamı ya da bir kısmının zilyetliğini belirli bir süre için devrettiği kişidir. Rödovansçı da bunun karşılığında belirli bir rödovans bedeli ödemekle yükümlüdür.

sözleşmenin tarafı değildir. Ancak, Türkiye Taşkömürü Kurumunun halen kendisi tarafından doğrudan işletilen işletme izin alanlarında oluşturulacak ruhsatlar bu madde kapsamında ihale edilemez. Kamu kurum ve kuruluşları ruhsat sahaslarındaki rödovansçıların rödovansa konu olan kısmını ruhsat sahaslarından bölerek rödovans sözleşmesinin hükümleri saklı kalmak kaydıyla rödovans sözleşmesi sona erene kadar rödovans sözleşmesini yaptığı kişiye devredebilir ve rödovansçı adına ruhsat düzenlenebilir.” (RG. 13.06.1983/18076).

¹⁰⁴ Dursun, **a.g.e.**, s.353.

¹⁰⁵ Maden Yönetmeliği “Tanımlar ve kısaltmalar” kenar başlıklı 4. madde; “eee) Rödovansçı: Ruhsat sahaslarındaki madenlerin üretilerek değerlendirilmesi amacıyla ruhsat sahiplerinin rödovans sözleşmesi imzaladığı gerçek veya tüzel kişiler, kamu kurum ve kuruluşları ile bunların iştiraklerini,”.

Bununla birlikte bir şirketin rödovansçı olmak istemesi halinde, ruhsat sahibinde olduğu gibi bu şirketin esas sözleşmesinde madencilik faaliyeti yapılacağına dair hüküm bulunması gerekir¹⁰⁶. Ayrıca Maden Yönetmeliği'nin 101. maddesi¹⁰⁷ uyarınca özellikle de tüzel kişi rödovansçıların Maden Kanunu'nun 6'ncı maddesinde öngörülen maden haklarını kullanma şartlarını taşıması ve ayrıca yönetmelikte düzenlenen mali yeterlilik kriterlerini sağlaması zorunlu tutulmuştur. Bu düzenleme ile, maden faaliyetlerinin teknik ve ekonomik açıdan sürdürülebilirliğinin sağlanmasının amaçlandığı söylenebilir¹⁰⁸.

Ayrıca, yukarıda belirtildiği üzere maden ruhsatı alması mümkün olmayan *“Devlet memurları, diğer kamu görevlileri, Genel Müdürlüğün merkez ve taşra teşkilatında çalışan yevmiyeli ve mukaveleli personel”*in rödovansçı olmaları da mümkün değildir¹⁰⁹. Genel olarak ürün kirası şeklinde işleyen klasik veya “Tip 1” olarak ifade edilen¹¹⁰ rödovans sözleşmelerinde ise adi ortaklıklar ile iş ortaklıkları, *joint venture* ve konsorsiyumların rödovansçı olmasına yasal olarak bir engel yoktur.

Maden hakkı sahipliği için öngörülen şartların, bu hakkın kullanım yetkisini devralan rödovansçı bakımından aranıp aranmayacağı hususu önem taşımaktadır. Bununla beraber Maden ruhsat sahibi olabilmek için aranan şartların rödovansçı olabilmek için de arandığı doktrinde kabul görmektedir¹¹¹.

Bu bakımdan belirtmek gerekir ki, bu şartların rödovansçı bakımından aranmaması hâlinde, kanun koyucunun özellikle engellemek istediği bazı durumların dolaylı yollardan gerçekleşmesi mümkün hale gelecektir. Ayrıca, maden hakkı sürekli olarak kullanılması gereken bir hak niteliği taşıdığından, bu kullanımın etkin ve

¹⁰⁶ Dursun, **a.g.e.**, 354.

¹⁰⁷ Maden Yönetmeliği “Rödövars işlemleri” kenar başlıklı 101. madde;

“(7) Rödövarsçı olarak faaliyet gösterecek;

a) Tüzel kişilerin;

1) Ortaklık payı, adres bilgileri, aktive edilmiş kayıtlı elektronik posta adresi (KEP) veya UETS adresini ibraz etmesi,

2) Kanunun 6 ncı maddesindeki maden haklarını kullanma ile ilgili şartları ve bu Yönetmelikte belirlenen mali yeterlilik şartlarını sağlaması,

3) Ek-2’de yer alan mali yeterlilik tutarları tablosunda ruhsat gruplarına göre belirtilen ve bulunulan yılın yeniden değerlendirme oranına göre güncellenmiş tutarın; en az %30’unu şirket sermayesi, geri kalan kısmını vadeli/vadesiz mevduat veya kullanılmamış nakdi kredi limitini belirten banka referans mektubuyla sağlaması, zorunludur.”.

¹⁰⁸ Dursun, **a.g.e.**, 354.

¹⁰⁹ Topaloğlu, **Tescil**, s.269.

¹¹⁰ Topaloğlu, **Tescil**, s.269.

¹¹¹ Bozok, **a.g.e.**, s.57-58.

kesintisiz biçimde sürdürülebilmesi için gerekli yeterlilik koşullarının rödovansçı bakımından da mevcut olması gerekmektedir. Dolayısıyla maden hakkına ilişkin şartların yalnızca ruhsat sahibi bakımından değil, kullanım yetkisini devralan kişi bakımından da devamlılık arz etmesi gerekir¹¹².

1.6.3. Tarafların Yükümlülükleri

Rödovans sözleşmesinin hukuki niteliği değerlendirildiğinde, bu sözleşmenin ürün kirası ile yakın ilişki içerisinde olduğu görülmektedir. Nitekim konuya ilişkin yargı kararlarında rödovans sözleşmesinin ürün kirasına benzer özellikler taşıdığı yönünde değerlendirmelere yer verilmiştir. Buna ek olarak doktrinde rödovans sözleşmesinin ürün kirasının özel bir türü olduğunu belirten görüşler de bulunmaktadır¹¹³. Ürün kirası, bir malın kullanılmasının yanı sıra ondan elde edilen semerelerden yararlanma ve işletme hakkını da kiracıya tanıyan, taraflar arasında sürekli borç ilişkisi meydana getiren bir sözleşme türüdür¹¹⁴. Bu sözleşmenin konusu taşınır mallar olabileceği gibi taşınmaz mallar da olabilir. Ürün kirasına ilişkin esaslar TBK'nın 357. ve devamı hükümlerinde düzenlenmiştir¹¹⁵.

Ürün kirası ilişkisi kapsamında kiraya verene birtakım yükümlülükler yüklenmiştir. Bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi, sözleşmenin sona ermesine veya feshedilmesine neden olabilecek sonuçlar doğurmaktadır.

Bazı hâllerde de devrin geçerliliği için sicile şerh verilmesi ya da tescil işlemlerinin tamamlanması zorunlu olabilmektedir. Bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi sözleşme konusu bakımından ayıp niteliği taşımaktadır. Ayıbın giderilmemesi durumunda kiracı, ayıba karşı tekeffül hükümlerine dayanabilecektir.

¹¹² Dursun, **a.g.e.**, s.354.

¹¹³ Şeyhmus Darcan, **Ürün Kirası Sözleşmesi**, Adalet Yayınevi, Ankara, Kasım 2020, s.75.

¹¹⁴ Azra Arkan Serim, **Hasılat Kirasında Tarafların Hak ve Borçları**, Beşir Kitabevi, İstanbul, Ekim 2010, s.2; Darcan, **a.g.e.**, s.22; Zafer Kahraman, **İstanbul Şerhi Türk Borçlar Kanunu Kira Sözleşmesi Hükümleri Şerhi**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, Mart 2026, s.1014.

¹¹⁵ Mustafa Koca, "6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun Kira Sözleşmesine İlişkin Genel Hükümlerine Göre Ürün Kirasının Sona Ermesi" **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, c. 19, sy 4, Ekim 2015, ss. 129-44, s.131, (Çevrimiçi) <https://izlik.org/JA92WK45PT>, (E.T.: 15.06.2026).

1.6.4. Ruhsat Sahibinin Borçları

1.6.4.1. Devir Taahhüdü ve Tutanak Tutulması

Rödovans sözleşmesinin temel unsurlarından biri devir taahhüdüdür. Bu unsur, ruhsat sahibinin madeni işletmeye elverişli durumda rödovansçıya bırakma borcu olarak açıklanmaktadır. Ürün kirasında kiraya verenin (benzeri yöndeki) yükümlülüğünün dayanağı TBK'nın 360. maddesidir. Anılan düzenlemeye göre kiraya veren, kiralananı kiracıya sözleşmede amaçlanan kullanım ve işletme faaliyetlerine uygun şekilde teslim etmekle yükümlüdür. Bu yükümlülük yalnızca teslim anını değil, sözleşme süresince bu uygunluğun korunmasını da kapsamaktadır. Röдовans sözleşmeleri bakımından ise bu hususun merkezinde maden ruhsatı yer almaktadır¹¹⁶.

Rödovans sözleşmelerinde maden sahasının işletmeye uygun durumda teslim edilmesi, ruhsat sahibinin başlıca borçlarından birini oluşturmaktadır. Bu yükümlülük, ürün kirasında kiraya verenin üstlendiği kullanım imkânını sağlama borcunun bir görünümü olarak değerlendirilebilir. Ürün kirasında kiracıya tanınan hak, ürünün semerelerinden yararlanabilme yetkisini içermektedir¹¹⁷. Benzer şekilde röдовans sözleşmesinde de ruhsat sahibi, maden işletme ruhsatından doğan kullanım yetkilerini röдовansçıya devretmektedir. Aksi hâlde taraflar arasındaki ilişkinin röдовans sözleşmesi olarak nitelendirilmesi mümkün olmayacaktır.

Böyle bir durumda ancak madenin ekonomik getirilerinden yararlanmaya yönelik bir anlaşmadan söz edilebilir. Ancak bu tür bir ilişkinin kendiliğinden röдовans sözleşmesi olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Çünkü röдовans sözleşmesini karakterize eden temel unsur, maden işletme ruhsatına bağlı kullanım haklarının devredilmiş olmasıdır. Bu nedenle ruhsatın usulüne uygun biçimde devredileceğinin taahhüt edilmesi ve maden sahasının işletmeye hazır durumda bulunması sözleşmenin asli unsurları arasında yer almaktadır¹¹⁸.

Devir yükümlülüğüne bağlı olarak ortaya çıkan bir diğer borç ise tutanak düzenleme yükümlülüğüdür. Maden sahasının röдовansçıya teslimi sırasında,

¹¹⁶ Arkan Serim, **a.g.e.**, s.36; Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2017, s.436 vd.; Darcan, **a.g.e.**, s.109.

¹¹⁷ Darcan, **a.g.e.**, s.109 vd.

¹¹⁸ Topaloğlu, **Rödovans**, s.236-237.

sahada bulunan eşya ve ekipmanların durumunun kayıt altına alınması gerekmektedir¹¹⁹. Bu yükümlülüğün temelinde, rödovans sözleşmelerine kıyasen uygulanacak olan, devir anındaki mevcut eşyaların değerinin birlikte tespit edilmesini ve tutanağa bağlanmasını öngören TBK m.359 hükmü bulunmaktadır. Aynı şekilde ruhsata bağlı araç ve ekipmanların da kayıt altına alınması gerekir. Tutanak düzenlenmesinin yazılı şekilde yapılması önem taşımaktadır. Aksi durumda teslim edilen eşyanın niteliği ve miktarı konusunda uyuşmazlıkların ortaya çıkması kaçınılmaz hâle gelecektir. TBK m.359 hükmünün lafzı dikkate alındığında, bu yükümlülüğün her iki taraf açısından da geçerli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır¹²⁰.

1.6.4.2. İdareye Karşı Yükümlülükleri Üstlenme Borcu

Maden faaliyetlerinin yürütülmesi sürecinde kamu kurumları nezdinde yerine getirilmesi gereken çok sayıda idari işlem ve yükümlülük bulunmaktadır. Bu nedenle madene ilişkin kamusal sorumlulukların esas itibarıyla ruhsat sahibi tarafından üstlenilmesi gerektiği kabul edilmektedir. Öğretide, ruhsat sahibinin idare karşısındaki yükümlülüklerini yerine getirmemesinin rödovans sözleşmesinin sona ermesine kadar varabilecek sonuçlar doğurabileceği belirtilmektedir¹²¹.

Zira gerekli izinlerin alınamaması veya korunamaması hâlinde rödovansçının maden işletme faaliyetini sürdürmesi mümkün olmayacak ve bu durum doğrudan zarar doğuracaktır. Bu sebeple, literatürde ruhsat sahibinin temel borçlarından birinin de idare karşısındaki sorumlulukları yerine getirmek olduğu ifade edilmektedir¹²².

1.6.4.3. Daimî Nezaretçi Atama Borcu

Daimî nezaretçi, 3213 sayılı MK kapsamında maden işletmesinde sürekli görev yapan ve atanması Genel Müdürlük onayına bağlı olan maden mühendisidir. Ruhsat sahibinin daimî nezaretçi bulundurma yükümlülüğü bulunmaktadır. Maden Yönetmeliği'nin 126. maddesi uyarınca daimî nezaretçi, işletmede yürütülen

¹¹⁹ Topaloğlu, **Rödovans**, s.237.

¹²⁰ Bozok, **a.g.e.**, s.97-100.

¹²¹ Uyumaz, Güngör, **a.g.m.**, s.165.

¹²² Bozok, **a.g.e.**, s.126 vd.; Uyumaz, Güngör, **a.g.m.**, s.165.

faaliyetlerin mevzuata uygun biçimde gerçekleştirilmesini gözetmekle görevlidir. Bu yükümlülüğün tek istisnasını kaynak tuzu işletmeleri oluşturmaktadır. Daimî nezaretçinin bulunmadığı bir işletmede üretim faaliyetlerinin sürdürülmesi mümkün değildir¹²³.

Rödovans sözleşmeleri bakımından da bu yükümlülük önemini korumaktadır. Bununla birlikte Maden Yönetmeliği'nin 124. maddesi ile daimî nezaretçinin rödovansı tarafından da atanabileceği hüküm altına alınmıştır.

1.6.4.4. Ayıplardan Sorumluluk

Rödovans sözleşmesi kapsamında ruhsat sahibine yüklenen başlıca borçlardan biri, maden sahası veya maden işletme ruhsatında mevcut bulunan ayıplardan sorumluluktur. Bu sorumluluk, TBK'da ürün kirası bakımından düzenlenen ayıba karşı tekeffül hükümlerinin rödovans sözleşmelerine kıyasen uygulanmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim TBK m.357 uyarınca kiraya veren, kiralananı kiracıya işletilmeye elverişli bir durumda teslim etmekle yükümlüdür. Bu yükümlülüğün yerine getirilip getirilmediği ise belirli ölçütler dikkate alınarak tespit edilmektedir. Bu nedenle rödovans sözleşmeleri bakımından ayıba karşı tekeffül sorumluluğunun ayrıca incelenmesi gerekmektedir¹²⁴.

Ayıba karşı tekeffül hükümlerinin uygulanabilmesi için öncelikle sözleşmeye konu maden sahasında veya ruhsat sahibinin sağladığı maden işletme ruhsatında bir ayıbın mevcut olması gerekir. Burada ayıp, sözleşme konusunun amacına uygun biçimde kullanılmasını veya işletilmesini engelleyen ya da güçleştiren her türlü eksiklik olarak anlaşılmalıdır. Bir eksikliğin ayıp niteliği taşıyabilmesi için ruhsat sahibinin bu eksikliğin bulunmadığını taahhüt etmiş olması, ruhsatta böyle bir eksikliğin yer almadığı konusunda güvence vermesi ya da olağan bir rödovans sözleşmesinde

¹²³ Maden Yönetmeliği'nin "Daimî nezaretçinin istihdamı" kenar başlıklı 124. maddesi "(1) Kaynak tuzları hariç olmak üzere maden ruhsat sahaslarındaki işletme faaliyetleri, maden mühendisi nezaretinde yapılır. Daimî nezaretçisi olmayan maden işletme ruhsat ve hammadde üretim izin sahaslarında, maden işletme faaliyeti yapılamaz."

¹²⁴ Bozok, a.g.e., s.102 vd.

bulunması gereken unsurların maden sahasında veya ruhsatta mevcut olmaması gerekmektedir¹²⁵.

Ayıp niteliğindeki eksiklikler farklı şekillerde ortaya çıkabilmektedir. Madenin işletilmesini doğrudan engelleyen fiziksel eksiklikler, çevresel nitelikteki olumsuzluklar, gerekli idari izinlerin alınamaması nedeniyle ortaya çıkan hukuki engeller veya işletmeden elde edilen gelirin beklenen seviyenin önemli ölçüde altında kalması bu kapsamda değerlendirilmektedir. Öğretide bu tür eksikliklerin maddi, manevi, hukuki ve ekonomik ayıplar şeklinde sınıflandırıldığı görülmektedir¹²⁶.

Ayıba karşı tekeffül hükümlerinden yararlanılabilmesi için rödovansçının ayıbı öğrendiği andan itibaren gecikmeksizin ruhsat sahibine bildirimde bulunması gerekmektedir¹²⁷. Bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi hâlinde ruhsat sahibinin sorumluluğuna başvurulamayacaktır. Bu nedenle sözleşme kurulurken bilinen veya bilinmesi gereken ayıpların derhal bildirilmemesi ya da sonradan ortaya çıkan ayıpların makul süre içerisinde ihbar edilmemesi durumunda, rödovansçının mevcut durumu kabul ettiği sonucuna ulaşılmaktadır¹²⁸. İhbarın hangi şekilde yapılacağı hususunda kanunda açık bir düzenleme bulunmamakla birlikte, ispat kolaylığı sağlaması nedeniyle noter aracılığıyla yapılmasının daha uygun olduğunu düşünmekteyiz.

Belirtilen şartların gerçekleşmesi durumunda rödovansçının ruhsat sahibine karşı ileri sürebileceği çeşitli haklar ortaya çıkmaktadır. Bu haklar kıyasen uygulanacak TBK m.304 ve devamındaki hükümlerle düzenlenmiştir. Türk Borçlar Kanunu'nun "1. Kiralananın teslim anındaki ayıplarından sorumluluk" kenar başlıklı 304. maddesine göre:

"Kiralananın önemli ayıplarla teslimi hâlinde kiracı, borçlunun temerrüdüne veya kiraya verenin kiralananın sonradan ayıplı duruma gelmesinden doğan sorumluluğuna ilişkin hükümlere başvurabilir."

¹²⁵ Bozok, **a.g.e.**, s.104; Erdoğan, **a.g.e.**, s.127; Arkan Serim, **a.g.e.**, s.44-45.

¹²⁶ Arkan Serim, **a.g.e.**, s.44.

¹²⁷ Arkan Serim, **a.g.e.**, s.49.

¹²⁸ Erdoğan, **a.g.e.**, s.130; Bozok, **a.g.e.**, s.109.

O halde teslimden önce mevcut bulunan önemli ayıplar bakımından rödovansçı, ruhsat sahibinin temerrüdüne dayanabilir¹²⁹. Bu durumda rödovansçı sözleşmeyi feshetme ve uğradığı müspet zararların tazminini isteme imkânına sahip olacaktır.

Ayıbın teslim sonrasında ortaya çıkmış önemli bir ayıp olması hâlinde, bir diğer söyleyişle sahanın veya ruhsatın teslim sonrasında ayıplı hale gelmesi ve bu ayıbın önemli olması halinde ise kıyasen uygulanacak olan TBK m.305 ve devamındaki hükümler uyarınca rödovansçıya çeşitli seçimlik haklar tanınmıştır. Bu haklar; (1) ayıbın giderilmesini talep etme, (2) bedelde uygun indirim isteme, (3) uğranılan zararın tazminini talep etme ve (4) sözleşmeyi feshetme şeklinde sıralanabilir.

Tazminat talebinde bulunulması, rödovansçının sözleşmenin feshini isteme hakkını ortadan kaldırmamaktadır. Ayıbın giderilmesinin talep edilebilmesi için öncelikle ayıbın uygun süre içerisinde ruhsat sahibine bildirilmiş olması gerekmektedir. Bedelde indirim talebi ise ayıbın ortaya çıktığı veya öğrenildiği tarihten ayıbın giderildiği tarihe kadar geçen süre bakımından ileri sürülebilmektedir. Bu talebin ileri sürülebilmesi için ayrıca bir mahkeme kararına ihtiyaç bulunmamakta olup doğrudan ruhsat sahibine yöneltilmesi mümkündür. Fesih hakkının kullanılabilmesi için ise ayıbın önemli nitelikte olması, rödovansçı tarafından gecikmeksizin bildirilmesi, ruhsat sahibine ayıbı gidermesi amacıyla uygun bir süre tanınması ve buna rağmen ayıbın giderilmemiş olması gerekmektedir¹³⁰.

1.6.4.5. Devlet Hakkı, Vergi ve Benzeri Ödemeleri Yapma Yükümlülüğü

TBK m.302 hükmü uyarınca, kiralanan mal bakımından kanundan kaynaklanan birtakım mali yükümlülüklerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Kanun koyucu, bu yükümlülükleri sigorta, vergi ve benzeri ödemeler şeklinde ifade etmiştir. Kira ilişkilerinde söz konusu giderlerin karşılanması kural olarak kiraya verene ait olmakla birlikte, tarafların aksini kararlaştırmaları mümkündür.

¹²⁹

¹³⁰ Bozok, **a.g.e.**, s.113-118; Arkan Serim, **a.g.e.**, s.49-59.

Rödovans sözleşmeleri bakımından da benzer bir yükümlülüğün MK m.14 kapsamında düzenlendiği görülmektedir. Buna göre maden ruhsatından kaynaklanan mali yükümlülükler devlet hakkı niteliğindedir. Devlet hakkı, madencilik faaliyetinin yürütülmesi sebebiyle ruhsat sahibine yüklenen mali bir külfet olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yükümlülüğün miktarı ise maden işletmesinden çıkarılan ürünün ocak başı satış değeri esas alınarak belirlenmektedir. Dolayısıyla ruhsat sahibinin, ruhsatın varlığından kaynaklanan vergi, harç ve benzeri mali yükümlülükleri yerine getirmesi, rödovans sözleşmesinden doğan temel borçlarından biri olarak kabul edilmektedir¹³¹.

1.6.5. Röдовansçının Borçları

1.6.5.1. Alanı Teslim Alma, İşletme, Geliştirme ve Muhafaza Etme Borcu

Ruhsat sahibinin maden sahasını işletmeye uygun ve elverişli bir durumda teslim etme yükümlülüğünün karşılığında, röдовansçının da söz konusu alanı teslim alma borcu bulunmaktadır. Bu yükümlülüğün dayanağı, kıyasen uygulanacak TBK m.364 hükmünün yorumlanması suretiyle ortaya çıkmaktadır. Bu hükme göre:

Kiracı, kiralananı özgülendiği amaca uygun ve iyi bir biçimde işletmekle, özellikle ürün vermeye elverişli bir durumda bulundurmakla yükümlüdür.

Kiracı, kiraya verenin izni olmaksızın, kiralananın işletme usulünü, kira süresinin bitiminden sonra etkisi görülebilecek biçimde değiştiremez.

Bu hüküm uyarınca kiracı, kendisine bırakılan alanı özgülendiği amaca uygun biçimde kullanmak, işletmek ve muhafaza etmekle yükümlüdür. Hükümün 2. fıkrasında kiracının kullanım amacında kira süresinin bitiminden sonra etkisi görülebilecek biçimde değişiklik yapmak istemesi hâlinde öncelikle kiraya verenin rızasını alması gerektiği de hüküm altına alınmıştır. Kuşkusuz bu yükümlülüklerin yerine

¹³¹ Bozok, a.g.e., s.126.

getirilebilmesi için rödovansçının öncelikle alanı amacına uygun şekilde teslim almış olması gerekmektedir¹³².

TBK m.364 hükmü çerçevesinde değerlendirildiğinde, rödovansçının temel borçlarından birinin de devrald ı maden sahasını ve maden işletmesini uygun durumda korumak ve i letmek olduğu görülmektedir. Bu kapsamda rödovansçının, maden sahasının  zg lendi i kullanım amacını kira süresinin bitiminden sonra etkisi görülebilecek biçimde de i tirmeye yönelik faaliyetlerden kaçınması ve sahanın zarar görmesine neden olabilecek uygulamalara yönelmemesi gerekmektedir. Özellikle ruhsat kapsamında yer almayan farklı maden türlerinin çıkarılmasına yönelik girişimler, bu yükümlülüğün ihlali kapsamında de erlendirilmektedir¹³³.

Maden sahasının korunması yükümlülüğü yalnızca mevcut durumun muhafaza edilmesini değil, aynı zamanda sahayı geliştirmeye yönelik teknik ve teknolojik yeniliklerin takip edilmesini de kapsamaktadır. Bu çerçevede rödovansçının, madencilik alanındaki gelişmelere uyum sağlaması ve üretim faaliyetlerini daha verimli hâle getirecek sistemleri uygulaması beklenmektedir¹³⁴.

 zen y k ml l    n kapsamına ilişkin mevzuatta açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu yükümlülüğün sınırları büyük ölçüde uygulama ve   retideki görüşler doğrultusunda belirlenmektedir. Doktrinde genel olarak kabul edilen görüşe göre rödovansçı, maden sahasına sanki ruhsat sahibi kendisiymi  gibi yakla malı ve maden cevherini makul bir i letmeciden beklenen dikkat ve özeni göstererek çıkarmalı ve i letmelidir¹³⁵.

1.6.5.2. Rödovans Bedelini  deme Borcu

Bedel unsuru, rödovans sözleşmesinin kurucu unsurlarından biri olarak kabul edilmektedir. Rödovans bedeli, rödovansçının maden işletme ruhsatından

¹³² Bozok, **a.g.e.**, s.136; Erdoğan, **a.g.e.**, s.153.

¹³³ Erdoğan, **a.g.e.**, s.154.

¹³⁴ Bozok, **a.g.e.**, s.138-139.

¹³⁵ Bozok, **a.g.e.**, s.139.

yararlanabilmesi karşılığında ruhsat sahibine ödemeyi taahhüt ettiği ekonomik karşılık şeklinde tanımlanmaktadır¹³⁶.

Rödovans sözleşmesi, ürün kirasından ayrılan bazı özelliklere sahiptir. Bu farklılıklardan en önemlisi, sözleşmenin konusunu oluşturan maden cevherinin zamanla tükenen ve miktarı azalan bir kaynak niteliğinde olmasıdır. Bu nedenle sözleşmede kararlaştırılan bedelin türü ve belirlenme yöntemi ayrıca önem taşımaktadır. Bununla birlikte mevzuatta rödovans bedelinin miktarına ilişkin herhangi bir emredici düzenleme bulunmamaktadır. Bu sebeple bedelin belirlenmesi tarafların iradesine bırakılmıştır. Taraflar sabit bir bedel üzerinde anlaşabilecekleri gibi, maden işletmesinden elde edilen gelir veya kârın belirli bir oranının ruhsat sahibine ödenmesini de kararlaştırabilirler. Bazı durumlarda ise sözleşmede bedelin belirlenmesine ilişkin açık bir düzenleme yer almayabilmektedir. Böyle bir durumda kıyasen uygulanacak olan ürün kirasına ilişkin hükümlere başvurulması gerekir. TBK m.357/f. 2 şu şekilde kaleme alınmıştır:

“Ürüne katılmalı kira, kira bedelinin devşirilecek ürünün belli bir oranı olarak kararlaştırıldığı ürün kirasıdır. Bu oran sözleşmeyle kararlaştırılmamışsa, yerel âdete göre belirlenir.”

Bu hükmü uyarınca bedelin sözleşmede belirlenmemesi hâlinde yerel adetler dikkate alınacaktır. Dolayısıyla rödovans bedelinin kararlaştırılmadığı durumlarda, ilgili bölgede madencilik faaliyetlerine ilişkin yerleşik uygulamalar belirleyici bir rol üstlenecektir¹³⁷.

Rödovans bedelinin hangi yerde ödeneceği hususu da uygulamada önem arz etmektedir. Ürün kirasına ilişkin hükümler bu konuda açık bir düzenleme içermediğinden, TBK m.89 hükmünün uygulanması gerekmektedir¹³⁸. Anılan hükme göre:

“Borcun ifa yeri, tarafların açık veya örtülü iradelerine göre belirlenir. Aksine bir anlaşma yoksa, aşağıdaki hükümler uygulanır;

1. Para borçları, alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yerinde,

¹³⁶ Arkan Serim, **a.g.e.**, s.91; Bozok, **a.g.e.**, s.141.

¹³⁷ Arkan Serim, **a.g.e.**, s.91-92; Bozok, **a.g.e.**, s.142.

¹³⁸ Bozok, **a.g.e.**, s.143.

2. Parça borçları, sözleşmenin kurulduğu sırada borç konusunun bulunduğu yerde,

3. Bunların dışındaki bütün borçlar, doğumları sırasında borçlunun yerleşim yerinde, ifa edilir.

Alacaklının yerleşim yerinde ifası gereken bir borcun doğumundan sonra alacaklının yerleşim yerini değiştirmesi sebebiyle ifa önemli ölçüde güçleşmişse borç, alacaklının önceki yerleşim yerinde ifa edilebilir.”

Taraflar sözleşmede ifa yerine ilişkin bir belirlemede bulunmuşlarsa buna göre hareket edilir. Taraflar açık veya örtülü olarak bir ifa yeri belirlememişlerse o zaman şu şekilde bir değerlendirme yapmak gerekir:

- Rödovans bedeli çoğu durumda para borcu niteliği taşıdığından, para borcunun ruhsat sahibinin (alacaklının) ödeme zamanındaki yerleşim yerinde ifa edilmesi gerekmektedir (TBK m. 89/f.1, bent 2).

- Buna karşılık taraflar, bedel olarak çıkarılan cevherin belirli bir kısmının ruhsat sahibine bırakılmasını kararlaştırmışlarsa, bu durumda ifa borçlunun borcun doğumu sırasındaki yerleşim yerinde gerçekleştirilecektir (TBK m. 89/f.1 bent 3).

Bedelin ödeme zamanı bakımından da yine kıyasen uygulanacak olan ürün kirasına ilişkin hükümlerin göz önünde bulundurmak gerekir. TBK m.362/f. 1 hükmüne göre:

“Kıracı, sözleşmede aksine bir hüküm veya yerel âdet olmadıkça, kira bedelini ve yan giderleri her kira yılının ve en geç kira süresinin sonunda ödemekle yükümlüdür.”

Bu hükme göre taraflar ödeme zamanını serbestçe belirleyebilmektedir. Sözleşmede bu konuda bir düzenleme bulunmaması hâlinde yerel adetler dikkate alınacaktır. Yerel bir uygulamanın da mevcut olmaması durumunda kira bedeli ve yan giderlerin kira yılının sonunda ve her hâlükârda kira süresinin bitiminde ödenmesi gerekmektedir.

Bu nedenle rödovans sözleşmelerinde, aksi yönde bir sözleşme hükmü veya yerel uygulama bulunmadığı sürece ödemenin yıllık dönemler itibarıyla ve en geç

sözleşme süresinin sonunda yapılacağı kabul edilmektedir. Bunun temel sebebi ürün kirasının hâsılat esasına dayanan bir ilişki olmasıdır. Başka bir ifadeyle rödovansçı öncelikle madeni işletmeli ve gelir elde etmelidir ki bu gelir üzerinden ruhsat sahibine karşı olan ödeme yükümlülüğünü yerine getirebilsin¹³⁹.

Belirlenen süre içerisinde rödovans bedeli ve yan giderlerin ödenmemesi hâlinde ise ruhsat sahibi yazılı ihtarla bulunarak rödovansçıya en az altmış günlük süre tanıyacaktır. Bu süre sonunda da ödeme yapılmamışsa sözleşmenin feshi söz konusu olabilecektir. Zira kıyasen uygulanacak olan TBK m. 362'ye göre:

Kiracı, kiralananın tesliminden sonra vadesi gelmiş kira bedelini veya yan giderleri ödemezse kiraya veren, kiracıya yazılı olarak en az altmış günlük bir önel verip, bu önel içinde ödememesi durumunda sözleşmeyi feshedeceğini bildirebilir.

1.7. Şekli ve Geçerliliği

1.7.1. Genel Olarak

Türk Borçlar Kanunu 12. maddeye göre:

“Sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı değildir.

Kanunda sözleşmeler için öngörülen şekil, kural olarak geçerlilik şeklidir. Öngörülen şekle uyulmaksızın kurulan sözleşmeler hüküm doğurmaz.”

Mevzuatta da rödovans sözleşmesinin şekil şartına ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır¹⁴⁰. Bu bakımdan rödovans sözleşmelerinde de diğer birçok sözleşmede olduğu gibi şekil serbestisi esastır. Bu serbestiden hareketle taraflar bu sözleşmeyi adi yazılı şekilde veya noterde düzenleme ya da tasdik şeklinde yapabilirler¹⁴¹.

¹³⁹ Arkan Serim, **a.g.e.**, s.95; Bozok, **a.g.e.**, s.144.

¹⁴⁰ Olgun, **a.g.e.**, s.83.

¹⁴¹ Topaloğlu, **Tescil**, s.266.

Rödovans sözleşmesinin şekil şartına tabi olmaması hususu Yargıtay kararlarında da sabittir¹⁴². Dikkat edilecek olursa rödovans sözleşmesi maden ruhsatının devri anlamına gelmemektedir. Dolayısıyla rödovans sözleşmesinin MAPEG’de yetkili bir memur karşısında yapılması gibi bir zorunluluk da bulunmamaktadır¹⁴³.

Ayrıca belirtmek gerekir ki Maden Kanunu EK Madde 7’de öngörülmüş olan Genel Müdürlük izni şartı, rödovans sözleşmesinin düzenlenmesi bakımından şekil şartı değildir. Ancak bu şartın gerçekleşmemesi sözleşmenin geçerliliğini ve dolayısıyla da rödovans sözleşmesine dayanılarak yapılan madencilik faaliyetlerini etkilemektedir. Şöyle ki: Buna göre izin alınmadan yapılan rödovans sözleşmesi neticesinde yürütülen madencilik faaliyeti durdurulur. Bu hükümle kanun koyucu kamu hukuku kuralları kapsamında faaliyet durdurma şeklinde yaptırım uygulanmasının önünü açmış, bu hükümle beraber Genel Müdürlük izninin emredici niteliğinin altı çizilmiştir¹⁴⁴.

Bununla birlikte Maden Yönetmeliği’nin 101. maddesi gereğince rödovans sözleşmesinde sözleşmenin bitiş tarihinin, muhtemel süre uzatımları dahil gün/ay/yıl olarak belirtilmesi gerekmektedir. Aynı alanda kot/kat farklılığı olsa dahi birden fazla rödovans sözleşmesi de yapılamaz.

Maden Yönetmeliği’nin 101. maddesine göre rödovans sözleşmesinin süresi belirlenmiştir. Yönetmelik gereğince taraflarca, rödovans sözleşmesinde yer alan sürenin uzamasının öngörülmesi halinde bu muhtemel uzatma da dahil edilerek bitiş tarihinin sözleşmede belirlenmesi gerekir. Oysaki ürün kirasında durum böyle değildir. Şöyle ki:

TBK m. 367’ye göre:

¹⁴² Yargıtay HGK, 11.10.2006 tarih ve E.2006/617, K.2006/642 sayılı kararı; “O halde mahkemece herhangi bir şekil şartına tabi olmayan rödovans sözleşmesine dayalı davacı taleplerinin değerlendirilmesi gerekir iken, somut olayda uygulama yeri bulunmayan Maden Kanunu’nun 38.maddesine göre sözleşmenin maden siciline kaydedilmediği gerekçesiyle davanın reddi doğru görülmüş, kararın bu nedenle dahi bozulması gerekmiştir” (lexpera.com.tr, E.T.: 04.01.2026); Aynı yöndeki karar için bkz.; Yargıtay 11. HD, 08.12.2005 tarih ve E.2004/12958, K.2005/12044 sayılı kararı (lexpera.com.tr, E.T.: 04.01.2026).

¹⁴³ Topaloğlu, **Tescil**, s.266.

¹⁴⁴ Topaloğlu, **Tescil**, s.270.

“Belirli süreli kira sözleşmesi, sürenin bitiminde kendiliğinden sona erer.

Ancak, tarafların örtülü olarak sözleşmeyi sürdürmeleri hâlinde, aksi kararlaştırılmadıkça, kira sözleşmesi birer yıl için yenilenmiş sayılır.

Yenilenen kira sözleşmesi yasal bildirim süresine uyularak, her kira yılının sonu için feshedilebilir.”

Ürün kirasının belirli süreli olarak kararlaştırılması halinde kira sözleşmesi, sürenin bitiminde kendiliğinden sona erer. Ancak taraflar sözleşmeyi örtülü olarak sürdürecek olurlarsa aksi kararlaştırılmadığı sürece ürün kirası sözleşmesi, sürenin sonunda birer yıl için yenilenmiş sayılır. Dikkat edilecek olursa rödovans sözleşmesinde süre muhtemel uzatmalarla birlikte belirlenmiş olduğundan bu sürenin sonunda sözleşme sona erer, zımnen uzamış sayılmaz¹⁴⁵.

Belirtildiği üzere ilgili Genel Müdürlük izni alınmadan imzalanan rödovans sözleşmeleri kesin hükümsüzdür. Bu nedenle kesin hükümsüz olan rödovans sözleşmesi gereğince daha önce yerine getirilen edimlerin, ödemelerin iadesi gerekmektedir¹⁴⁶. Nitekim geçersiz bir rödovans sözleşmesi kapsamında taraflarca yerine getirilen edimlerin (devir bedeli) iadesinin sebepsiz zenginleşme hükümleri kapsamında yapılması gerektiğine dair Ankara BAM 21. Hukuk Dairesi'nin, 02.10.2020 tarihli ve E.2018/2199, K.2020/914 sayılı kararı bulunmaktadır¹⁴⁷. Anılan kararın ilgili kısmında yapılan açıklama aynen şu şekildedir:

“Bununla birlikte geçersiz sözleşmeye dayalı olarak taraflarca verilenler sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre iade edileceğine göre, davacı tarafından vadeli çeklerle devir sözleşmesiyle belirlenen ve vadeli çeklerle ödenen 85.000,00 TL devir bedelinin ödendiği 20-07.2007 ile son ödemenin yapıldığı 25.01.2008 tarihleri itibarıyla 818 sy. BK'nın sebepsiz zenginleşmeyi düzenleyen 61 ile 66. Maddeleri gereği davacının mal varlığında geçersiz devir sözleşmesine istinaden meydana gelen eksilme ödeme tarihi itibarıyla gerçekleştiğinden ilk derece mahkemesince ödeme

¹⁴⁵ Bozok, **a.g.e.**, s.70-72.

¹⁴⁶ Topaloğlu, **Tescil**, s.270.

¹⁴⁷ (lexpera.com.tr, E.T.: 28.05.2026).

tarihinden itibaren davacı yararına faize hükmedilmesinde bir isabetsizlik bulunmamaktadır.”

Ruhsat sahasının zilyetliğinin üzerindeki işletme ile devredilmesi halinde esnaf işletmesi için 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun¹⁴⁸ 177. maddesi ve devamında düzenlenen hükümler kapsamında öngörülen yıllık ciro sınırı aşılabilir¹⁴⁹. Bu durumda işletme ticari işletme olarak kabul görür. Bu nedenle de TTK'nın¹⁵⁰ 11. maddesinin 3. fıkrası¹⁵¹ gereğince ruhsat sahasının tamamının devrini konu alan rüdvans sözleşmesinin yazılı olarak yapılması ve ticaret siciline kaydedilmesi gerekir¹⁵².

1.8. Maden Siciline Şerh

Maden Yönetmeliği'nin “Rüdvans işlemleri” kenar başlıklı 101. maddesinin 1. fıkrası şu şekildedir:

“(1) Ruhsat sahipleri ile üçüncü kişiler arasında yapılacak olan rüdvans sözleşmeleri Genel Müdürlüğün iznine tabidir. Maden işletme ruhsat sahiplerinin, ruhsat sahalarının bir kısmı veya tamamı için üçüncü kişilerle yapmış oldukları rüdvans sözleşmelerinin ve bu sözleşmelerde yapılan değişikliklerin,

¹⁴⁸ RG. 10.01.1961/10703.

¹⁴⁹ İlgili tacir-esnaf ayırımına ilişkin olarak Bakanlık görüşünü içerir yazıya ilişkin bkz.: <https://kutahya.ticaret.gov.tr/basvurular/esnaf-tacir-ayrimi-mutabakat-komitesi> (E.T.: 28.05.2026) “Bakanlar Kurulu Kararına göre 2026 yılı için esnaf veya tacir sayılma hadleri belirlenirken dikkate alınacak nakdi limitler belirlenmiştir. Buna göre, 2026 yılı için geçerli olmak üzere esnaf ve sanatkar sayılma hadleri; yukarıda yer verilen 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 177 nci maddesinin birinci fıkrasının (1) ve (3) numaralı bentlerinde yer alan nakdi limitlerin yarısı, (2) numaralı bendinde yazılı nakdi limitin tamamıdır. Söz konusu hadleri aşmayanların esnaf ve sanatkar sayılarak, esnaf ve sanatkar siciline ve ilgili odasına kaydedilmeleri gerekmektedir.”

¹⁵⁰ RG. 14.02.2011/27846.

¹⁵¹ 13.01.2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu 11. madde; “(3) Ticari işletme, içerdği malvarlığı unsurlarının devri için zorunlu tasarruf işlemlerinin ayrı ayrı yapılmasına gerek olmaksızın bir bütün hâlinde devredilebilir ve diğer hukuki işlemlere konu olabilir. Aksi öngörülmemişse, devir sözleşmesinin duran malvarlığını, işletme değerini, kiracılık hakkını, ticaret unvanı ile diğer fikrî mülkiyet haklarını ve sürekli olarak işletmeye özgülenen malvarlığı unsurlarını içerdği kabul olunur. Bu devir sözleşmesiyle ticari işletmeyi bir bütün hâlinde konu alan diğer sözleşmeler yazılı olarak yapılır, ticaret siciline tescil ve ilan edilir.”

¹⁵² Topaloğlu, **Tescil**, s.266; Olgun, **a.g.e.**, s.84.

bilgilendirme amacıyla Genel Müdürlüğe verilmesi ve maden siciline bilgi amaçlı şerh edilmesi zorunludur.”

Rödovans sözleşmesi, maden hakkının devrini içermediğinden, kural olarak maden siciline tescil edilmesi gereken bir işlem niteliği taşımamaktadır. Ancak Maden Yönetmeliği'nin 101. maddesinin bu düzenlemesi uyarınca rödovans sözleşmelerinin MAPEG'in iznine tabidir.

Ayrıca aynı hüküm uyarınca rödovans sözleşmelerinin ve değişiklik yapılması halinde rödovans sözleşmelerinde yapılan bu değişikliklerin bilgilendirme amacıyla MAPEG'e verilmesi ve maden siciline yine bilgi amacıyla şerh edilmesi zorunlu kılınmıştır.

TMK m.1009'a göre de

“Arsa payı karşılığı inşaat, taşınmaz satış vaadi, kira, alım, önalım, gerialım sözleşmelerinden doğan haklar ile şerhedilebileceği kanunlarda açıkça öngörülen diğer haklar tapu kütüğüne şerhedilebilir.

Bunlar şerh verilmekle o taşınmaz üzerinde sonradan kazanılan hakların sahiplerine karşı ileri sürülebilir.”

Görüldüğü üzere bu hüküm uyarınca bazı nispi hakların tapu siciline şerh edilmesi mümkündür. Bu düzenleme, kişisel hakların belirli ölçüde kuvvetlendirilmesine hizmet eden istisnai bir mekanizma niteliği taşımaktadır¹⁵³. Zira TMK m.1009/f. 2 hükmü gereğince, tapu siciline şerh edilen bir nispi hak, aynı hakka dönüşmemekle birlikte, üçüncü kişilere karşı ileri sürülebilme kabiliyeti kazanmakta ve bu yönüyle güçlendirilmiş bir etki doğurmaktadır. Başka bir ifadeyle, şerh edilen nispi hak, yalnızca sözleşmenin tarafları arasında hüküm doğuran bir hak olmaktan çıkarak, taşınmaz üzerinde sonradan hak kazanan kişilere karşı da ileri sürülebilir hale gelmektedir.

Maden sicilinin işleyişi de büyük ölçüde tapu siciline hâkim olan temel ilke ve prensipler doğrultusunda şekillenmektedir¹⁵⁴. Nitekim Danıştay 8. Daire, 02.12.2014

¹⁵³ Fahrettin ARAL, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2010, s.255; Topaloğlu, **Tescil**, s.273.

¹⁵⁴ Topaloğlu, **Tescil**, s.273.

tarih ve E.2014/6656, K.2014/9520 sayılı kararında aynen şu açıklamalara yer verilmiştir¹⁵⁵:

“Yukarıdaki sıralanan mevzuat gelişmeleri ışığında uyumsuzluğa bakıldığında, rödövars sözleşmesinin imzalandığı tarih itibariyle, rödövarsçının faaliyette bulunabilmek için rödövars sözleşmesinin Maden Dairesinin iznine sunulması gerektiği yolundaki şart nedeniyle ibraz edilmiş olduğu, maden sicilini tutan Maden Dairesince davalı yanında davaya katılan şirket lehine sözleşmeyle verilmiş olan satın alma seçeneğinin aleniyet ilkesinin maden sicili üzerindeki etkisi çerçevesinde bilindiği, bu durumun rödövars sözleşmelerinin sicile şerhine ilişkin güncel mevzuattaki nihai durum ile de uyuştugu anlaşılmaktadır.”

Görüldüğü üzere kararda maden siciline şerh edilen rödovans sözleşmelerinin aleniyet ilkesinden yararlanacağı ve bu nedenle üçüncü kişilere karşı ileri sürülebileceği kabul edilmiştir. Bu doğrultuda Mahkeme, alım opsiyonu içeren bir rödovans sözleşmesinde, rödovansçının rızası olmaksızın maden ruhsatının devredilemeyeceğine hükmetmiştir.

Bu yaklaşım ile birlikte, sicile şerh edilen rödovans sözleşmesinin yalnızca taraflar arasında sonuç doğuran bir borç ilişkisi olmanın ötesine geçerek, üçüncü kişiler karşı da ileri sürülebilirlik kazandığı kabul edilmiştir. Bu yönüyle Danıştay'ın anılan kararı, maden siciline verilen şerhin, tapu siciline verilen şerhe benzer şekilde güçlendirilmiş bir etki doğurduğunu ortaya koymaktadır¹⁵⁶.

Öte yandan, Maden Yönetmeliği'nin “Rödövars işlemleri” kenar başlıklı 101. maddesinin 8. fıkrası şu şekilde kaleme alınmıştır:

“Tarafların birlikte rödövars sözleşmesinin maden sicil kayıtlarından silinmesini talep etmeleri halinde bu kayıtlar maden sicilinden silinir. Rödövars sözleşmesinin feshine ilişkin kesinleşmiş bir mahkeme kararı bulunmadığı müddetçe tek taraflı

¹⁵⁵ lexpera.com.tr, E.T.: 05.04.2026.

¹⁵⁶ Topaloğlu, **Tescil**, s.273.

silinme talepleri kabul edilmez. Süresi sona eren rödovans sözleşmeleri, maden sicilinden silinir.”

Bu hüküm uyarınca rödovans sözleşmelerinin kaydının sicilden terkin edilmesi gibi işlemler, sözleşmenin her iki tarafının birlikte talebine bağlanmıştır. Bu düzenleme ile idarenin, taraflardan yalnızca birinin tek taraflı irade beyanına dayanarak sicil üzerinde tasarrufta bulunmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Böylelikle, özellikle taraflar arasında ortaya çıkabilecek ihtilafların sicil işlemleri üzerinden derinleşmesinin engellenmesi ve işlem güvenliğinin sağlanması hedeflenmektedir¹⁵⁷.

1.9. Rödovans Sözleşmesinin Sona Ermesi

1.9.1. Genel Olarak

Rödovans sözleşmesinin sona erme sebepleri incelenirken, sözleşmenin ürün kirası ile olan yakın ilişkisi nedeniyle Türk Borçlar Kanunu'nun ürün kirasına ilişkin hükümlerinden kıyasen yararlanılması gerekmektedir. Bu çerçevede rödovans sözleşmesinin sona erme hâlleri esas olarak TBK m. 367 ve devamında yer alan düzenlemeler ışığında değerlendirilmektedir. Bununla birlikte Maden Kanunu'nda da rödovans sözleşmesinin sona ermesine etki eden bazı özel düzenlemelere yer verilmiştir. Bu hükümler, sözleşmenin sona ermesine ilişkin özel sebepler niteliğindedir. Özellikle ruhsatın idare tarafından iptal edilmesi veya ruhsat sahibinin ruhsattan feragat etmesi gibi durumlar, bu kapsamda değerlendirilen sona erme sebepleri arasında yer almaktadır¹⁵⁸.

Daha önce de belirtildiği üzere rödovans sözleşmesi, hukuki niteliği itibarıyla özel hukuk alanına ait bir sözleşmedir. Bu nedenle Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan genel hükümlerin ve ürün kirasına ilişkin düzenlemelerin, uygun düştüğü ölçüde rödovans sözleşmelerine uygulanması mümkündür. Bu bölümde rödovans sözleşmesinin sona ermesine yol açan sebepler ile bu sebeplerin ortaya çıkardığı hukuki sonuçlar incelenecektir.

¹⁵⁷ Topaloğlu, **Tescil**, s.273.

¹⁵⁸ Bozok, **a.g.e.**, s.177-178.

1.9.2. Ruhsat Süresinin Sona Ermesi

Rödovans sözleşmeleri, maden arama veya işletme ruhsatından doğan kullanım hakkının rödovansçıya bırakılmasını konu edinmektedir. Bu nedenle ruhsatın geçerliliğini etkileyen her durum, doğrudan rödovans sözleşmesinin devamı üzerinde de sonuç doğurmaktadır. Ruhsat süresinin sona ermesi, bu kapsamda en önemli sona erme sebeplerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Maden Kanunu'nda maden arama ve işletme ruhsatları için belirli süreler öngörülmüş olup bu süreler MK m. 24(3) hükmünde düzenlenmiştir. Anılan hüküm uyarınca madenler gruplara ayrılmıştır. Buna göre; I. Grup (a) bendinde yer alan madenler bakımından işletme ruhsatı süresi beş yıl, diğer maden gruplarında ise işletme ruhsatı süresi on yıldan az olmamak üzere projesine göre belirlenir.

Belirtilen süreler işletme projesi esas alınarak tespit edilmektedir. Bununla birlikte işletme ruhsatlarının uzatılması mümkündür. MK m.24(3) hükmüne göre ruhsat süresinin uzatılabilmesi için ruhsat sahibinin, sürenin dolmasından en az altı ay önce başvuruda bulunması gerekmektedir. Başvurunun uygun bulunması hâlinde ruhsat süresi uzatılmaktadır. Ayrıca I. Grup (a) bendinde yer alan madenler bakımından uzatma talebi için belirli bir başvuru bedeli öngörülmüş olup bu bedelin işletme ruhsat bedelinin beş katını aşamayacağı hüküm altına alınmıştır.

Kanunda öngörülen sürelerin sona ermesine rağmen uzatma işleminin yapılmaması durumunda ruhsat kendiliğinden hükümsüz hâle gelecektir. Ruhsatın sona ermesi ise onun kullanımına dayanan rödovans sözleşmesinin de sona ermesi sonucunu doğuracaktır¹⁵⁹.

1.9.3. Ruhsatın Hükümden Düşmesi

Madencilik faaliyetlerinin yürütülmesi sırasında ruhsat sahibinin kamu otoritelerine karşı yerine getirmesi gereken çeşitli yükümlülükler bulunmaktadır. Bu yükümlülüklerin ihlali hâlinde kanun koyucu tarafından birtakım yaptırımlar

¹⁵⁹ Bozok, **a.g.e.**, s.195; Olgun, **a.g.e.**, s.193.

öngörülmüştür. Bu yaptırımlar arasında faaliyetlerin geçici olarak durdurulması ve ruhsatın iptali yer almaktadır.

Ruhsatın sona ermesi, ruhsat sahibinin ölümü sonrasında mirasçılarının gerekli işlemleri gerçekleştirememesi durumunda da söz konusu olabilmektedir. Bunun dışında ruhsat sahibinin Maden Kanunu'ndan doğan yükümlülüklerini yerine getirmemesi hâlinde de idare tarafından ruhsatın iptal edilmesi mümkündür. Böyle bir durumda MK m.33 uyarınca ruhsat sahibine ait kuyu, galeri ve bunların korunmasına yönelik iksa tesisleri herhangi bir tazminat ödenmeksizin devlete intikal eder. Buna karşılık ruhsat sahibinin mülkiyetinde bulunan diğer tesisler ile araç, gereç ve malzemeler bu kapsam dışında tutulmuştur¹⁶⁰.

Öte yandan ruhsat sahibinin madencilik faaliyetlerini sürdürmek istememesi nedeniyle ruhsatı terk etmesi de mümkündür. Ruhsat terki uygulamada karşılaşılan sona erme sebeplerinden biridir. Gerek ruhsatın idari işlemle iptal edilmesi gerekse ruhsat sahibinin kendi iradesiyle ruhsatı terk etmesi hâlinde ruhsatın kullanım imkânı ortadan kalkmaktadır.

Ruhsatın hukuken veya fiilen kullanılamaz hâle gelmesi ise rödovans sözleşmesinin devamını imkânsızlaştırdığından hem ruhsatın iptali hem de ruhsatın terki rödovans sözleşmesine özgü sona erme sebepleri arasında değerlendirilmektedir¹⁶¹.

1.9.4. Rödovans Sözleşmesinin Süresinin Dolması

Rödovans sözleşmesinin sona erme sebeplerinden biri de sözleşmede kararlaştırılan sürenin dolmasıdır. Rödoavns sözleşmesinin belirli süreli olarak yapılması mümkündür¹⁶². Maden Yönetmeliği'nin 101. maddesinin *“Rödovans sözleşmelerinde sözleşmenin bitiş tarihi, muhtemel süre uzatımları dahil gün/ay/yıl olarak belirtilir.”* şeklindeki hükmünden de anlaşılabileceği üzere MAPEG iznine

¹⁶⁰ 3213 sayılı Maden Kanunu'nun “Tesislerin intikali” kenar başlıklı 33. maddesi; *“Arama, ve işletme ruhsatının fesholunması, yürürlük sürelerinin bitmesi veya terk sebebiyle sona ermesi hallerinde ruhsat sahibine tazminat verilmeksizin kuyular, galeriler ve bunların muhafazası için yapılmış olan iksa tesisleri Devlete intikal eder.*

1 inci fıkra şümulü dışında kalan tesis, vasıta, alet ve malzeme ruhsat sahibine aittir.”

¹⁶¹ Bozok, **a.g.e.**, s.199.

¹⁶² Topaloğlu, **a.g.e.**, s.239; Erdoğan, **a.g.e.**, s.191; Bozok, **a.g.e.**, s.178.

sunulan rödovans sözleşmelerinde tarafların süre hususunu belirtmeleri gerekmektedir. Bununla birlikte taraflar arasında yapılacak olan rödovans sözleşmesinin süresi hiçbir şekilde işletme ruhsat s resinden fazla olamaz¹⁶³.

Rödovans sözleşmesine uygulanacak hükümler bakımından TBK'nın ürün kirasına ilişkin düzenlemeleri kıyasen dikkate alındığında, TBK m.367 hükmü belirli süreli sözleşmeler açısından temel dayanağı oluşturmaktadır. Anılan hüküm uyarınca belirli süreli ürün kirası sözleşmeleri, kararlaştırılan sürenin sona ermesiyle birlikte herhangi bir bildirim ihtiyaç duyulmaksızın kendiliğinden sona ermektedir. Aynı ilke, niteliği itibarıyla ürün kirasına benzeyen rödovans sözleşmeleri bakımından da geçerlidir. Bu nedenle taraflar arasında belirli bir süre için akdedilen rödovans sözleşmesi, aksi kararlaştırılmadığı sürece sürenin dolmasıyla birlikte kendiliğinden hükümsüz hale gelir¹⁶⁴.

Belirli süreli kira sözleşmelerinin hukuki niteliğinin anlaşılabilmesi bakımından TBK m.300 hükmü de önem taşımaktadır. Nitekim bu madde tüm kira sözleşmeleri için uygulanabilir¹⁶⁵. Bu hükme göre:

Kira sözleşmesi, belirli ve belirli olmayan bir süre için yapılabilir.

Kararlaştırılan sürenin geçmesiyle herhangi bir bildirim olmaksızın sona erecek kira sözleşmesi belirli sürelidir; diğer kira sözleşmeleri belirli olmayan bir süre için yapılmış sayılır.

Söz konusu düzenleme uyarınca kira sözleşmeleri belirli veya belirsiz süreli olarak kurulabilir. Tarafların sözleşmenin kararlaştırılan sürenin sonunda herhangi bir bildirim gerek olmaksızın sona ereceğini öngörmeleri hâlinde sözleşme belirli süreli kabul edilir. Dolayısıyla rödovans sözleşmesinde belirli bir işletme süresi öngörülmüşse, bu sürenin dolması tek başına sözleşmeyi sona erdiren hukuki olgu niteliğindedir. Böyle bir durumda taraflardan herhangi birinin ayrıca fesih ihbarında bulunmasına gerek bulunmamaktadır.

Bununla birlikte sözleşme serbestisi ilkesi gereğince taraflar, belirli süreli bir rödovans sözleşmesinin sürenin dolmasıyla kendiliğinden sona ermeyeceğini,

¹⁶³ Topaloğlu, **a.g.e.**, s.239.

¹⁶⁴ Topaloğlu, **a.g.e.**, s.239; Erdoğan, **a.g.e.**, s.191; Bozok, **a.g.e.**, s.178.

¹⁶⁵ Zeynep Arslan, ** r n Kirası Sözleşmesinin Sona Ermesi ve Kiralananın İadesi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016, s.107.

sözleşmenin sona ermesi için ayrıca fesih bildirimi yapılmasının zorunlu olacağını da kararlaştırabilirler¹⁶⁶. Böyle bir kayıt bulunması hâlinde, süre sona erse dahi sözleşme kendiliğinden ortadan kalkmayacak; hukuki ilişkinin sona ermesi için taraflardan en az birinin sözleşmede öngörülen usule uygun biçimde fesih iradesini açıklaması gerekecektir.

Rödovans süresinin sona ermesinden sonra tarafların sözleşmeyi açık iradeleriyle uzatmaları mümkündür. Bunun yanında uygulamada, herhangi bir yazılı uzatma protokolü yapılmaksızın sözleşme ilişkisinin fiilen devam ettirildiği durumlarla da karşılaşılmaktadır. Örneğin rödovansçının maden sahasını işletmeye devam etmesi, ruhsat sahibinin ise rödovans bedellerini herhangi bir itiraz ileri sürmeden tahsil etmeyi sürdürmesi, tarafların sözleşmeyi örtülü iradeleriyle devam ettirdiklerinin göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bu gibi hâllerde ürün kirasına ilişkin TBK m. 367(2) hükmü kıyasen uygulanarak sözleşmenin birer yıllık dönemler hâlinde yenilendiği kabul edilebilir¹⁶⁷.

1.9.5. Röдовans Sözleşmesinin Feshi

Rödovans sözleşmesini sona erdiren bir diğer sebep de röдовans sözleşmesinin feshedilmesidir. Fesih, sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmelerde¹⁶⁸ taraflardan birinin tek taraflı irade açıklamasıyla sözleşmeyi ileriye etkili olarak, sona erdirmesini ifade eder¹⁶⁹. Röдовans sözleşmesi de sürekli edimli bir sözleşme niteliğinde olduğundan, belirli şartların gerçekleşmesi halinde taraflardan her biri fesih hakkını kullanabilir. Uygulamada röдовans sözleşmeleri bakımından ön plana çıkan fesih sebeplerinin röдовans bedelinin ödenmemesi nedeniyle temerrüt ve sözleşmeye aykırı davranışlardan kaynaklanan fesih olduğu görülmektedir.

¹⁶⁶ Erdoğan, **a.g.e.**, s.192; Topaloğlu, **a.g.e.**, s.239.

¹⁶⁷ Topaloğlu, **a.g.e.**, s.239; Erdoğan, **a.g.e.**, s.192.

¹⁶⁸ Eren, **Özel**, s.383.

¹⁶⁹ Tandoğan, **a.g.e.**, s.200; Gümüş, **a.g.e.**, s.308.

1.9.5.1. Temerrüt Nedeniyle Fesih

Rödovansçının sözleşmede kararlaştırılan rödovans bedelini süresinde ödememesi, ruhsat sahibine sözleşmeyi feshetme imkânı tanımaktadır. Ancak bu hakkın kullanılabilmesi için ruhsat sahibinin doğrudan fesih yoluna başvurması mümkün olmayıp, öncelikle rödovansçıya yazılı ihtarla bulunması ve borcun ifası için uygun bir süre tanınması gerekmektedir. Ürün kirasına ilişkin TBK m. 362/f. 2 şu şekilde kaleme alınmıştır:

“Kiracı, kiralananın tesliminden sonra vadesi gelmiş kira bedelini veya yan giderleri ödemezse kiraya veren, kiracıya yazılı olarak en az altmış günlük bir önel verip, bu önel içinde ödememesi durumunda sözleşmeyi feshedeceğini bildirebilir.”

Bu hüküm kıyasen uygulandığında bu sürenin en az altmış gün olduğu kabul edilmektedir. Süre, ihtarnamenin rödovansçıya tebliğ edildiği tarihten itibaren işlemeye başlar. Tarafların sözleşme ile bu süreyi kısaltmaları mümkün değildir¹⁷⁰.

Verilen süre içerisinde rödovans bedelinin ödenmemesi halinde ruhsat sahibi temerrüt nedeniyle sözleşmeyi feshedebilir. Bu husus, Yargıtay uygulamasında da kabul edilmekte olup, haklı fesih hakkının kullanılabilmesi için öncelikle usulüne uygun ihtar ve kanunda öngörülen bekleme süresine riayet edilmesi gerektiği belirtilmektedir¹⁷¹. Böylece borçlunun ödeme yükümlülüğünü yerine getirmesi için son bir imkân tanınmakta, buna rağmen borcun ifa edilmemesi halinde sözleşme ilişkisi sona erdirilebilmektedir.

¹⁷⁰ Topaloğlu, **a.g.e.**, s.252; Erdoğan, **a.g.e.**, s.199.

¹⁷¹ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 28.02.2023 tarihli ve E.2022/8235, K.2023/369 sayılı kararı; “2-Temerrüt nedeniyle tahliye karar verilebilmesi için; istenen kira parasının veya yan giderin muaccel (istenebilir) olması ve kira bedeli ile yan giderin verilen sürede ödenmemiş bulunması, ihtarnamede verilen süre içerisinde kira parasının ödenmemesi halinde akdin feshedileceğinin açıkça belirtilmesi gerekir. Kiracıya verilecek süre ürün kiralarda en az altmış gündür. Kira parası götürülüp ödenmesi gereken borçlardan olduğundan, kiralayana elden ödenmesi veya gideri kiracıya ait olmak koşuluyla konutta ödemeli olarak PTT kanalıyla gönderilmesi gerekir. Bundan ayrı, sözleşmede özel bir koşul kabul edilmişse bu hususta gözönünde tutulmalıdır. Açıklanan şekilde yapılmayan ödemeler yasal ödeme olarak kabul edilemez. Ancak teamül haline gelmiş bir ödeme şekli varsa bu şekilde yapılan ödemede geçerlidir.” (lexpera.com.tr, E.T.: 27.06.2026).

1.9.5.2. Sözleşmeye Aykırılık Nedeniyle Fesih

Rödovans sözleşmesinin feshedilmesine yol açabilecek bir diğer neden, taraflardan birinin sözleşmeden doğan asli yükümlülüklerini ihlal etmesidir. Özellikle rödovansçının maden sahasını sözleşmenin amacına uygun şekilde işletmemesi, gerekli özeni göstermemesi, madencilik faaliyetlerini mevzuata aykırı biçimde yürütmesi veya maden sahasının korunmasına ilişkin yükümlülüklerini yerine getirmemesi haklı fesih sebebi oluşturabilir¹⁷².

Kıyasen uygulanacak TBK'nın "önemli sebepler" kenar başlıklı 369. maddesine göre:

"Taraflardan biri, kira ilişkisinin devamını kendisi için çekilmez hâle getiren önemli sebeplerin varlığı durumunda, sözleşmeyi yasal fesih bildirim süresine uyarak her zaman feshedebilir.

Hâkim, durum ve koşulları göz önünde tutarak, olağanüstü fesih bildiriminin parasal sonuçlarını karara bağlar."

Bu durumda taraflardan her birinin, sözleşmeye aykırılık oluşturan davranışlar nedeniyle diğer tarafa yazılı ihtarda bulunması gerekir. Buna göre fesih beyanı fesih bildirim süresinin sona ermesi ile etkisini gösterir¹⁷³. Fesih geleceğe yönelik etki doğurur¹⁷⁴.

Ayrıca TBK'nın 316. maddesinde düzenlenen özenle kullanma ve komşulara saygı gösterme borcu gereğince kiracı, kiralananı, sözleşmeye uygun olarak özenle kullanmak zorundadır. Buna aykırı davranışta bulunulması halinde kiraya veren, konut ve çatılı işyeri kirasında, en az otuz gün süre vererek, aykırılığın giderilmesi, aksi takdirde sözleşmeyi feshedeceği konusunda yazılı bir ihtarda bulunur. Bununla birlikte diğer kira ilişkilerinde ise, kiraya veren, kiracıya önceden bir ihtarda bulunmadan, yazılı bir bildirimle sözleşmeyi hemen feshetme hakkını haizdir¹⁷⁵.

Buna karşılık, haklı bir sebep bulunmaksızın sözleşmeyi sona erdiren taraf, diğer tarafın sözleşmenin devamından beklediği ekonomik menfaatleri kaybetmesi

¹⁷² Topaloğlu, **a.g.e.**, s.252.

¹⁷³ Erdoğan, **a.g.e.**, s.196.

¹⁷⁴ Eren, **Özel**, s.385.

¹⁷⁵ Topaloğlu, **Rödovans**, s.239.

nedeniyle ortaya çıkan müspet zararları tazmin etmekle yükümlü olabilir¹⁷⁶. Özellikle ruhsat sahibinin haksız feshi nedeniyle rödovansçının yaptığı yatırımların karşılıksız kalması veya rödovansçının haksız feshi nedeniyle ruhsat sahibinin gelecekte elde edeceği rödovans gelirlerinden mahrum kalması, tazminat sorumluluğunun kapsamı bakımından önemli hususlardır.

Yargıtay fikrimizce de isabetli olarak hasılat kirası niteliğindeki rödovans sözleşmelerinde, sözleşmeye aykırılık nedeniyle gerçekleştirilen haklı fesih sonrasında, maden ruhsatının veya işletme hakkının ruhsat sahibine iade edilmesi gerektiğini kabul etmektedir¹⁷⁷.

¹⁷⁶ Topaloğlu, **a.g.e.**, s.253; Eren, **Özel**, s.385.

¹⁷⁷ Yargıtay 14. Hukuk Dairesi, 18.10.2010 tarihli ve E.2010/9168, K.2010/10791 sayılı kararı; *“Somut uyuşmazlıkta; davacı 28.03.2006 ve 16.05.2006 tarihli ihtarnameleriyle davalı kiracıyı temerrüde düşürdüğünden ve yukarıda sözü edildiği üzere davalı tarafından hasılat kirasına konu yerin işletilmesi borcunun yerine getirilmediği sabit olduğundan Borçlar Kanununun 289. maddesi uyarınca taraflar arasındaki sözleşmenin feshedilerek ruhsatının davacıya iadesine karar verilmesi gerekirken davanın, hukuki olan bir konuda bilirkişi raporuna bağlı kalınarak reddedilmesi doğru görülmediğinden, karar bozulmalıdır.”* (lexpera.com.tr, E.T.: 27.06.2026).

İKİNCİ BÖLÜM

TAHKİM

2.1. Genel Olarak Tahkim

Doktrinde tahkimle ilgili çeşitli tanımlara yer verilmekte ise de¹⁷⁸ de oybirliği kabul görmüş genel bir tahkim tanımı bulunmamaktadır¹⁷⁹. Biz tahkim tanımı için Yargıtay İBBGK tarafından verilen 13.04.2018 tarihli kararda yapılan açıklamaları yeterli buluyoruz¹⁸⁰. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

“Yargı, devletin temel fonksiyonlarından biridir ve kural olarak taraflar arasındaki uyuşmazlıkların çözüm yeri mahkemelerdir. Ancak özel hukuka ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde mahkemeler yerine hakemlere başvurulması konusunda sözleşme yapılabilir veya taraflarca bağitlanan sözleşmelere bu yönde bir hüküm konulabilir (HMK m.412/2). Özel hukukun taraflara tanıdığı irade serbestisi, kendisini sözleşme yapıp yapmamak, sözleşmenin karşı tarafını ve içeriğini belirlemek noktalarında gösterdiği gibi taraflar arasında çıkmış ve çıkması muhtemel uyuşmazlıkları hakemler eliyle çözmek noktasında da gösterir. Hakem kararı, devlet mahkemeleri tarafından verilen karar gibi bağlayıcıdır. Bu hâliyle tahkim, alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından biridir.”

Bu karara göre, özel hukuka ilişkin uyuşmazlıkların çözümünde mahkemeler yerine hakemlere başvurulması konusunda sözleşme yapılabilir veya taraflarca imzalanan sözleşmelere bu yönde bir hüküm konulabilir. Böylece özel hukukun taraflara tanıdığı irade serbestisi neticesinde taraflar arasındaki uyuşmazlıklar hakemler eliyle çözülebilir. Hakem kararları devlet mahkemeleri tarafından verilen

¹⁷⁸ Ziya Akıncı, **Milletlerarası Tahkim**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020, s.5; İsmail Topaloğlu, **Merkeziyetsiz Tahkim Blok Zincire Dayalı Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2025, s.17, Mustafa Topaloğlu, “Metalik Madenlere İlişkin Düzenlemeler Ve Daha İyi Bir Maden Yargılaması” **Metalik Madenler Sempozyumu’2025 Bildiriler Kitabı**, SS.425-443, s. 438, (Çevrimiçi) <https://metalikmadenlersempozyumu.org.tr/>, E.T.: 08.01.2026.

¹⁷⁹ Mustafa Serdar Özbek, **Tahkim Hukuku Cilt I**, Yetkin Yayınları, Ankara 2022, s.139.

¹⁸⁰ Yargıtay İBBGK, 13.04.2018 tarih ve E.2016/2, K.2018/4 sayılı kararı; (lexpera.com.tr, E.T.: 04.01.2026).

kararları gibi bağlayıcıdır ve icra kabiliyetini haizdir. Son tahlilde tahkim alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından biridir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu 412. maddesi de şu şekildedir:

“(1) Tahkim sözleşmesi, tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşmadır.

(2) Tahkim sözleşmesi, taraflar arasındaki sözleşmenin bir şartı veya ayrı bir sözleşme şeklinde yapılabilir.”.

Görüldüğü üzere kanun koyucu, genel tahkim tanımı bakımından Yargıtay tarafından da kabul gören açıklamaları benimsemiştir.

Tahkimde görülen uyuşmazlıklar sonucunda verilen kararlar, Yargıtay tarafından da belirtildiği üzere devlet mahkemesi kararları gibi tarafları bağlayıcıdır. Tahkim yargılaması tarafların anlaşmasına göre tek hakem tarafından yapılabileceği birden fazla hakemden (genellikle uygulamada üç hakemden) oluşan kurul tarafından da yapılabilir.

Tahkimin hukuki niteliği bakımından doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerden bir kısmı tahkimin maddi hukuk sözleşmesi olduğunu, bir kısmı usul hukuku sözleşmesi olduğunu, diğer bir kısım görüş ise hem maddi hukuk hem de usul hukukuna benzerliğini düşünerek karma bir sözleşme olduğunu belirtmektedir. Bu üç görüşün nitelik belirlenmesi için yetersiz kaldığını belirten bağımsız bir görüş de bulunmaktadır. Bu son görüş tahkimin kendine özgü bir sözleşme türü olduğunu ileri sürmektedir¹⁸¹.

Devlet yargısına, mahkemelere alternatif olarak görülen tahkim, tahkime uygulanan hukuka ve tahkim yerine göre milli tahkim – milletlerarası tahkim; tahkime gitme bakımından zorunluluk olup olmamasına göre zorunlu tahkim – ihtiyari tahkim;

¹⁸¹ Tüm bu görüşlerin ayrıntıları için bkz.: Doğan Ağırman, **Milli ve Milletlerarası Tahkim**, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2022, s. 83-86.

kurum kapsamında görülüp görülmediğine göre arizi (*ad hoc*) tahkim – kurumsal tahkim gibi farklı şekillerde ayrılmaktadır¹⁸².

2.2. Tahkim Türleri

2.2.1. Milli (İç) Tahkim – Milletlerarası (Dış) Tahkim

Tahkim türleri bakımından yapılan bu ayrım taraflar arasında imzalanan tahkim sözleşmesine uygulanacak olan hukuk bakımından önemlidir. Milli ve milletlerarası tahkim ayrımı yabancılik unsuru dikkate alınarak yapılmaktadır.

Bir devletin kendi iç hukuk düzeni çerçevesinde ulusal mevzuatına dayanarak benimsediği ve düzenlediği tahkim mekanizması, doktrinde ve uygulamada “*milli, ulusal, iç tahkim*” olarak nitelendirilmektedir. Bu tür tahkimde, uyuşmazlığın çözüm süreci tamamen ilgili devletin hukuk kurallarına tâbi olup, tahkim yargılamasının usulü ve esasları doğrudan doğruya milli hukuk normları ile belirlenmektedir¹⁸³.

Nitekim HMK’nın 407. maddesine göre de:

“(1) Bu Kısımda yer alan hükümler, 21/6/2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanununun tanımladığı anlamda yabancılik unsuru içermeyen ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği uyuşmazlıklar hakkında uygulanır.”

Türk hukuk sisteminde tahkim sözleşmesinin milli tahkime tabi olduğunu söyleyebiliyor isek burada 6100 sayılı HMK uygulama alanı bulacaktır. Ancak 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu’nda¹⁸⁴ yer alan kıstaslardan tahkim sözleşmesinde seçilen hukuk, tahkim yeri ve taraflarının vatandaşlıkları gibi unsurlar

¹⁸² Topaloğlu, **Merkeziyetsiz Tahkim**, s.18; Doğan Ağırman, **Milli & Milletlerarası Tahkim**, Adalet Yayınevi, Ankara, Şubat 2022, s.86-93

¹⁸³ Halil Kılıç, **Açıklamalı – İctihatlı 6100 Sayılı HMK**, C.II, Adalet Yayınevi, Ankara, Eylül 2011, s.2966; Ağırman, **a.g.e.**, s.87; Hakan Pekcanitez, **Medeni Usul Hukuku Cilt III**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Mart 2017, s.2604; Süha Tanrıver, **Medeni Usul Hukuku Cilt II**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 341; Hacı Can, **Milletlerarası Tahkim Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim 2021, s.86.

¹⁸⁴ RG. 05.07.2001/24453.

dikkate alındığında uygulanacak hukuk da değişiklik göstermektedir. Bu durumda da milletlerarası tahkim söz konusu olacaktır¹⁸⁵.

HMK m. 407 uyarınca, MTK kapsamında öngörülen yabancılık unsurunun somut olayda mevcut olmaması ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlenmiş bulunması hâlinde, uyuşmazlık milli tahkim niteliği kazanır. Bu durumda, tahkim yargılamasına uygulanacak usul kuralları bakımından Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun tahkime ilişkin hükümleri doğrudan uygulanma alanı bulur; başka bir ifadeyle, yargılama süreci milli hukuk çerçevesinde yürütülür¹⁸⁶.

MTK kapsamında milletlerarası tahkim, uyuşmazlığın yabancılık unsuru taşıdığı hâllerde uygulanma alanı bulan ve anılan Kanun'da öngörülen ilke ve kurallar ışığında yürütülen bir tahkim türü olarak tanımlanmaktadır¹⁸⁷. Nitekim MTK'nın 2. maddesinde¹⁸⁸ düzenlenen yabancılık unsurunun somut olayda mevcut olması durumunda, uyuşmazlığın çözümünde HMK'da yer alan tahkim hükümleri yerine milletlerarası tahkime özgü usul ve esasların uygulanması söz konusu olacaktır. Bu bağlamda, tahkim yargılamasının tabi olacağı hukuk rejimi, yabancılık unsurunun varlığına bağlı olarak belirlenmekte ve bu suretle uyuşmazlık, uluslararası tahkim düzenine tâbi kılınmaktadır.

¹⁸⁵ Ağırman, **a.g.e.**, s.87.

¹⁸⁶ Ağırman, **a.g.e.**, s.88.

¹⁸⁷ Kılıç, **a.g.e.**, s.2966; Ağırman, **a.g.e.**, s.87; Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2606; Tanrıver, **a.g.e.**, s.341; Can, **a.g.e.**, s.86.

¹⁸⁸ 21.06.2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu 2. madde; *"Aşağıdaki hâllerden herhangi birinin varlığı, uyuşmazlığın yabancılık unsuru taşıdığını gösterir ve bu durumda tahkim, milletlerarası nitelik kazanır.*

1. Tahkim anlaşmasının taraflarının yerleşim yeri veya olağan oturma yerinin ya da işyerlerinin ayrı devletlerde bulunması.

2. Tarafların yerleşim yeri veya olağan oturma yerinin ya da işyerlerinin;

a) Tahkim anlaşmasında belirtilen veya bu anlaşmaya dayanarak tespit edilen hâllerde tahkim yerinden,

b) Asıl sözleşmeden doğan yükümlülüklerin önemli bir bölümünün ifa edileceği yerden veya uyuşmazlık konusunun en çok bağlantılı olduğu yerden, Başka bir devlette bulunması.

3. Tahkim anlaşmasının dayanağını oluşturan asıl sözleşmeye taraf olan şirket ortaklarından en az birinin yabancı sermayeyi teşvik mevzuatına göre yabancı sermaye getirmiş olması veya bu sözleşmenin uygulanabilmesi için yurt dışından sermaye sağlanması amacıyla kredi ve/veya güvence sözleşmeleri yapılmasının gerekli olması.

4. Tahkim anlaşmasının dayanağını oluşturan asıl sözleşme veya hukukî ilişkinin, bir ülkeden diğerine sermaye veya mal geçişini gerçekleştirmesi.

21.1.2000 tarihli ve 4501 sayılı Kanun hükümleri saklıdır."

2.2.2. Zorunlu Tahkim – İhtiyari (Gönüllü) Tahkim

Zorunlu tahkimde, hakeme başvurma yükümlülüğü tarafların iradesinden değil, doğrudan kanundan kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede taraflar, aralarındaki uyuşmazlığı devlet yargısı mercilerine götürme konusunda serbest olmayıp, ilgili uyuşmazlık bakımından tahkim yoluna başvurmakla yükümlü kılınmışlardır. Başka bir ifadeyle, kanun koyucu belirli uyuşmazlık türleri bakımından yargı yolunu sınırlandırarak, çözüm mercii olarak hakem yargılamasını zorunlu bir yol olarak öngörmektedir¹⁸⁹.

Zorunlu tahkim, genel kural niteliğindeki ihtiyari tahkimin istisnasını teşkil etmektedir. Zorunlu tahkimin uygulanma alanı genel düzenlemelerle değil, her bir uyuşmazlık türü bakımından özel kanun hükümleriyle açıkça ve sınırlı olarak düzenlenmektedir. Dolayısıyla, tarafların tahkime yönlendirilmesi zorunluluğu ancak ilgili özel kanunda öngörülen hâllerin varlığına bağlıdır¹⁹⁰.

Zorunlu tahkime tabi kılınan uyuşmazlıklarda uygulanacak usule ilişkin açık bir düzenlemenin ilgili özel kanunlarda yer almaması hâlinde, ortaya çıkan boşluğun doldurulması amacıyla genel nitelikli usul hükümlerine başvurulması gerekmektedir. Bu bağlamda, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun tahkime ilişkin hükümleri, zorunlu tahkimin niteliğine uygun düştüğü ölçüde kıyasen uygulanma alanı bulur. Böylelikle, zorunlu tahkim yargılamasında usulî belirsizliklerin giderilmesi sağlanmakta ve yargılamanın düzenli, öngörülebilir ve sistematik bir şekilde yürütülmesi temin edilmektedir. Zorunlu tahkimde tahkim yoluna başvurulması, tarafların iradi tercihine değil, doğrudan doğruya kanundan kaynaklanan bir yükümlülüğe dayandığından taraf iradesinin belirleyiciliği bu usulde sınırlı olup, yargılamanın tahkim yoluyla yürütülmesi kanuni düzenlemenin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır.

¹⁸⁹ Kılıç, **a.g.e.**, s.2967; Ağırman, **a.g.e.**, s.88; Pekcanıtez, **a.g.e.**, s.2613; Tanrıver, **a.g.e.**, s.333-334; Emre Esen, **Milletlerarası Tahkim**, Filiz Kitabevi, İstanbul, Aralık 2025, s.447; Can, **a.g.e.**, s.87.

¹⁹⁰ Tanrıver, **a.g.e.**, s.334.

Zorunlu tahkime dair, örneklerden biri¹⁹¹ 05.05.2009 tarihli ve 5894 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'un¹⁹² 6. maddesinde görülür. Bu hükme göre:

“Tahkim Kurulu, bu Kanun uyarınca bağımsız ve tarafsız bir zorunlu tahkim mercii olup TFF'nin en üst hukuk kuruludur ve TFF Statüsü ve ilgili talimat hükümleri uyarınca TFF'nin yetkili organlarının ve kurullarının kararlarına karşı yapılan başvurular hakkında nihai karar verme yetkisine sahiptir.”

Bir diğer örnek 07.11.2013 tarihli ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun¹⁹³'un 66. maddesinde yer alır. Bu hükme göre:

“Bakanlık, tüketici işlemleri ile tüketiciye yönelik uygulamalardan doğabilecek uyuşmazlıklara çözüm bulmak amacıyla tüketici hakem heyetleri oluşturmakla görevlidir. Tüketici hakem heyetlerinin yetki alanı ile iş bölümü Bakanlıkça belirlenir.”

İhtiyari tahkimde taraflar tahkim yargılamasını tercih edip etmeme hususunda serbestlerdir. Ancak tahkim sözleşmesi yapılmasına karşın mahkemeye gidilmesi halinde HMK m.116 kapsamında tahkim ilk itirazı yapılabilir¹⁹⁴.

Zorunlu tahkimde ise, devlet mahkemesine gidilecek olursa, tahkimin zorunlu olduğu hususunun taraflarca ileri sürülmesi şart değildir. Mahkeme, HMK'nın 1. maddesi uyarınca *mahkemelerin görevinin ancak kanunla düzenlenmesi ve mahkemelerin görevine ilişkin kuralların kamu düzeninden olmasının* bir sonucu olarak uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümlenmesi gerektiğini kendiliğinden (re'sen) gözetmekle yükümlüdür. Bu kapsamda, zorunlu tahkim şartının mevcut olduğunun

¹⁹¹ Zorunlu tahkime dair diğer örnekler için bkz.: Tanrıver, **a.g.e.**, s. 334-335; Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2614-2616; Açırmaz, **a.g.e.**, s.88-90; Can, **a.g.e.**, s.87-89; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 25.02.2025 tarihli ve E.2024/2211, K.2025/1104 sayılı kararı; *“Mecburi tahkim hallerinden birinin düzenlendiği 3533 sayılı Kanunun 1. maddesi gereğince; genel, katma ve özel bütçelerle yönetilen daireler ve belediyelerle, sermayesinin tamamı devlete veya belediyelere yahut özel idarelere ait olan daire ve müesseseler arasında çıkan uyuşmazlıklardan adalet mahkemelerinin görevi içinde bulunanlar o kanunda yazılı tahkim usulüne göre çözümlenir.”* (lexpera.com.tr, E.T.: 29.05.2026).

¹⁹² RG. 16.05.2009/27230.

¹⁹³ RG. 28.11.2013/28835.

¹⁹⁴ Ejder Yılmaz, **Hukuk Muhakemeleri Kanunu 4. Cilt**, Yetkin Yayınları, Ankara 2021, s. 5430-5431.

tespiti hâlinde, devlet yargısı mercilerinin uyuşmazlığı esastan inceleme yetkisi bulunmadığından, mahkemece görevsizlik kararı verilmesi gerekecektir¹⁹⁵.

Zorunlu tahkim kapsamı dışında kalan uyuşmazlıklar bakımından ise, tarafların serbest iradelerine dayalı olarak tahkim yolunu tercih etmeleri hâlinde ihtiyari (gönüllü) tahkim söz konusu olmaktadır. Bu çerçevede, taraflar, aralarındaki uyuşmazlığın çözümünde devlet yargısı yerine tahkim yoluna başvurup başvurmama konusunda serbest olup, tahkim yargılamasının kurulması ve yürütülmesi taraf iradesine dayanmaktadır¹⁹⁶.

İhtiyari tahkimde taraflar, zorunlu tahkim kapsamına girmeyen uyuşmazlıklar bakımından, çözüm merciini serbest iradeleri doğrultusunda belirleme imkânına sahiptir. Bu çerçevede, taraflar dilerlerse uyuşmazlığı devlet yargısı mercileri önüne taşıyabilecekleri gibi, tahkim yoluna başvurarak hakem yargılamasını da tercih edebilirler. Başka bir ifadeyle, yalnızca tarafların tasarruf yetkisi kapsamında bulunan uyuşmazlıklarda, devlet yargısı ile tahkim yargılaması arasında seçim yapılması mümkündür. Bu tercih, tamamen taraf iradesine dayanmakta olup, tahkimin ihtiyarilik karakterinin temelini oluşturmaktadır¹⁹⁷.

Bununla birlikte, taraflar arasındaki uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümlenebilmesi, taraflar arasında geçerli bir tahkim sözleşmesinin mevcut olmasına bağlıdır. Zira tahkim yargılamasının hukuki dayanağını oluşturan bu sözleşme, hakemlerin yargılama yetkisini tesis eden kurucu nitelikte bir hukuki işlemdir. Bu nedenle, geçerli bir tahkim anlaşmasının bulunmadığı hâllerde, uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi mümkün olmayacak; bu durumda devlet yargısı mercilerinin görev ve yetkisi devam edecektir¹⁹⁸.

2.2.3. Ad Hoc (Arızı) Tahkim – Kurumsal Tahkim

Ad hoc (arızı) tahkim, tarafların aralarındaki uyuşmazlığın çözümüne ilişkin tüm unsurları herhangi bir kurumsal tahkim merkezine bağlı olmaksızın bizzat

¹⁹⁵ Ağırman, **a.g.e.**, s.88.

¹⁹⁶ Kılıç, **a.g.e.**, s.2996; Ağırman, **a.g.e.**, s.88; Pekcanıtez, **a.g.e.**, s.2613; Tanrıver, **a.g.e.**, s.335; Can, **a.g.e.**, s.86.

¹⁹⁷ Tanrıver, **a.g.e.**, s.335-336.

¹⁹⁸ Tanrıver, **a.g.e.**, s.336.

belirleyebildikleri bir tahkim türü olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede taraflar, hakemlerin seçimi, uygulanacak usul kuralları, tahkimde uygulanacak maddi hukuk ve tahkim yerinin tayini gibi hususları serbestçe kararlaştırabilmekte ve bu suretle hakemlere yargılama yetkisi tanımaktadır. Dolayısıyla *ad hoc* tahkimde, yargılama sürecinin örgütlenmesi ve yürütülmesi tamamen taraf iradesine bırakılmış olup, taraflar kurumsal tahkimden farklı olarak herhangi bir idari yapıdan veya kurumdan destek almamaktadır¹⁹⁹.

Bu itibarla, arızı (*ad hoc*) tahkim, taraflara tanınan düzenleme serbestisinin en geniş olduğu tahkim türü olarak değerlendirilmektedir. Zira taraflar, tahkim yargılamasının usulüne, uygulanacak hukuka ve yargılamanın diğer temel unsurlarına ilişkin kuralları büyük ölçüde kendi iradeleri doğrultusunda belirleyebilmekte; bu durum, arızı tahkimi diğer tahkim türlerine kıyasla daha esnek ve taraf iradesine daha fazla alan tanıyan bir yargılama hâline getirmektedir²⁰⁰.

Tahkimin en yalın ve klasik görünümünü temsil eden *ad hoc* tahkimde, yargılamayı yönlendiren veya idari açıdan organize eden herhangi bir kurum bulunmamaktadır. Bu tahkim türünde süreç, bir tahkim merkezi ya da benzeri bir kurumun desteği olmaksızın tamamen taraflar ve seçilen hakemler eliyle yürütülmekte; dolayısıyla yargılamanın sevk ve idaresi, büyük ölçüde taraf iradesi ile hakemlerin takdirine bırakılmaktadır²⁰¹.

Kurumsal tahkimde ise taraflar, aralarındaki uyuşmazlığın çözümü için belirli bir tahkim merkezini seçmekte ve tahkim yargılaması bu merkezin idari gözetimi ve yapısı altında yürütülmektedir. Bu çerçevede, ilgili tahkim merkezinin önceden sistemli bir biçimde belirlenen kuralları, yargılamanın usulünü tayin etmekte; taraflarca aksi açıkça kararlaştırılmadığı sürece söz konusu kurallar uygulama alanı bulmaktadır. Bununla birlikte, hakem veya hakem kurulunun teşkili de kural olarak bu kurumun belirlediği çerçeve içinde gerçekleştirilmekte olup, yargılama da yine kurum tarafından belirlenen usul kuralları doğrultusunda yürütülmektedir.²⁰²

¹⁹⁹ Tanrıver, **a.g.e.**, s.338; Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2611; Ağırman, **a.g.e.**, s.90; Nuray Ekşi, **Türkiye’de Kurumsal Tahkim**, Beta Basım, Haziran 2020, s.7; Emre Esen, **a.g.e.**, s.16,787; Can, **a.g.e.**, s.90.

²⁰⁰ Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2611.

²⁰¹ Tanrıver, **a.g.e.**, s.338-339.

²⁰² Tanrıver, **a.g.e.**, s.337; Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2612; Ağırman, **a.g.e.**, s.91; Ekşi, **a.g.e.**, s.9; Esen, **a.g.e.**, s.17,788; Can, **a.g.e.**, s.91-92.

Tahkim yargılamasında uygulanacak usul kurallarının önceden belirlenmiş ve öngörülebilir nitelikte olması, kurumsal tahkimin tercih edilmesinde etkili olan başlıca unsurlardan birini oluşturmaktadır. Zira bu durum, taraflara yargılama sürecine ilişkin belirlilik ve hukuki güvenlik sağlamaktadır. Bu durum, ayrıca usule ilişkin uyuşmazlıkları azaltarak sürecin daha düzenli ve etkin bir şekilde yürütülmesine katkıda bulunmaktadır²⁰³.

Yukarıda da bahsi geçen tahkim merkezleri, hakem veya hakem kurulunun teşkili, tahkim yargılamasının organizasyonu ile sürecin gözetim ve denetimi gibi işlevleri üstlenen oluşumlardır. Bu kurumlar, söz konusu görevlerin etkin ve kesintisiz şekilde yerine getirilebilmesi amacıyla, idari ve teknik destek sağlayan sürekli bir organizasyon ve personel yapısına sahiptir. Bu yönüyle kurumsal tahkim, yargılamanın düzenli, sistematik ve profesyonel bir çerçevede yürütülmesine imkân sağlamaktadır²⁰⁴. Kurumsal tahkimde, ilgili tahkim kurumlarının önceden belirlenmiş usul kurallarının benimsenmesi ve bünyelerinde görev yapan deneyimli idari ve teknik personelin sağladığı destek sayesinde, tahkim yargılaması belirli bir sistem dahilinde yürütülmektedir. Bu durum, yargılama sürecine ilişkin belirlilik ve öngörülebilirliği artırmakta; aynı zamanda usulî aksaklıkların asgariye indirilmesine katkı sağlayarak sürecin daha etkin ve güvenilir bir şekilde ilerlemesine imkân tanımaktadır²⁰⁵.

2.3. Tahkim Sözleşmesi

Taraflar arasındaki uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümlenebilmesi, taraflar arasında geçerli bir tahkim sözleşmesinin varlığına bağlıdır. Bu itibarla, tahkim yargılamasının hukuki temelini ve meşruiyet kaynağını tahkim sözleşmesi oluşturmaktadır. Nitekim hakemlerin yargılama yetkisi, doğrudan doğruya tarafların bu sözleşme ile ortaya koydukları irade beyanlarına dayanmakta; dolayısıyla tahkim

²⁰³ Ağırman, **a.g.e.**, s.91.

²⁰⁴ Pekcanıtez, **a.g.e.**, s.2612.

²⁰⁵ Ulusal ve Uluslararası alanda faaliyette olan bazı tahkim kurumları için bkz.: ISTAC – İstanbul Tahkim Merkezi (<https://istac.org.tr/tr/uyusmazlik-cozumu/tahkim/>), İTOTAM – İTO Tahkim ve Arbuluculuk Merkezi (<https://www.ito.org.tr/tr/kurumsal/ito-tahkim-ve-arbuluculuk-merkezi-itotam>), Türkiye Barolar Birliği Tahkim Merkezi (<https://tahkim.barobirlik.org.tr/>), ICC – International Chamber of Commerce Arbitration (<https://iccwbo.org/dispute-resolution/dispute-resolution-services/arbitration/>), EDAC – Enerji Uyuşmazlıkları Tahkim Merkezi (<https://arbitrationcenter.org/kurumsal/>).

sürecinin başlatılması ve yürütülmesi, esas itibarıyla bu sözleşmenin varlığı ve geçerliliği ile mümkün hâle gelmektedir²⁰⁶.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 412. maddesinin birinci fıkrasında tahkim sözleşmesinin tanımı verilmiştir. Bu hükme göre:

“(1) Tahkim sözleşmesi, tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşmadır.”

Bu tanım, tahkim sözleşmesinin hem mevcut hem de ileride doğması muhtemel uyuşmazlıkları kapsayabilecek geniş bir uygulama alanına sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 4. maddesine göre de:

“Tahkim anlaşması, tarafların, sözleşmeden kaynaklansın veya kaynaklanmasın aralarında mevcut bir hukukî ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tümünün veya bazılarının tahkim yoluyla çözülmesi konusunda yaptıkları anlaşmadır. Tahkim anlaşması, asıl sözleşmeye konan tahkim şartı veya ayrı bir sözleşme ile yapılabilir.”

Bu hükümde yer alan düzenleme uyarınca tahkim anlaşması; sözleşmeden doğan veya doğmayan, taraflar arasındaki mevcut bir hukuki ilişkiden kaynaklanan yahut ileride doğabilecek uyuşmazlıkların tamamının ya da bir bölümünün tahkim yoluyla çözülmesi amacıyla yapılan bir anlaşma olarak ifade edilmiştir.

Bu bağlamda her iki kanuni düzenlemenin de tahkim sözleşmesini taraf iradesine dayalı, geniş kapsamlı ve uyuşmazlıkların alternatif çözümünü mümkün kılan bir hukuki işlem olarak ele aldığı görülmektedir.

Bu tanımlardan hareketle, taraflar arasındaki uyuşmazlığın mutlaka bir sözleşmeden kaynaklanması zorunlu değildir. Nitekim taraflar, sözleşme dışı hukuki ilişkilerden doğan uyuşmazlıkların çözümü bakımından da tahkim yolunu tercih

²⁰⁶ Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2594; Özbek, **a.g.e.**, s.395; Can, **a.g.e.**, s.141; Akıncı, **a.g.e.**, s.8,126; Esen, **a.g.e.**, s.447; Kılıç, **a.g.e.**, s.3001; Ağırman, **a.g.e.**, s.219; Tanrıver, **a.g.e.**, s.345.

edebilirler. Bu kapsamda, örneğin uyuşmazlığın haksız fiil veya sebepsiz zenginleşme gibi sözleşme dışı sorumluluk hâllerinden kaynaklanması durumunda dahi, gerekli şartların varlığı hâlinde tahkim yoluna başvurulması mümkündür²⁰⁷. Bu durum, tahkimin uygulama alanının yalnızca akdi ilişkilerle sınırlı olmadığını, aksine daha geniş bir hukuki zemine yayıldığını göstermektedir.

Tahkim sözleşmesi, taraflar arasında mevcut bulunan bir hukuki ilişkiden doğmuş veya ileride doğması muhtemel uyuşmazlıklar bakımından kurulabilmektedir. Bu yönüyle tahkim anlaşması, yalnızca mevcut ihtilafları değil, aynı zamanda henüz ortaya çıkmamış uyuşmazlıkları da kapsayabilecek genişlikte yapılabilir. Nitekim taraflar, aralarındaki uyuşmazlık hakkında devlet yargısı mercileri nezdinde dava açılmış olsa dahi, yargılama süreci devam ederken tahkim sözleşmesi yaparak uyuşmazlığın çözümünü hakem veya hakem kuruluna bırakabilirler. Bu durumda, taraf iradesine üstünlük tanınmakta ve uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesine imkân sağlanmaktadır²⁰⁸.

Uygulamada, taraflar arasında henüz somut bir uyuşmazlık ortaya çıkmamışken, ileride doğabilecek ihtilafların çözümüne yönelik olarak sözleşmelere tahkim şartı konulması suretiyle önceden anlaşmaya varılması, uyuşmazlık doğduktan sonra ayrıca bir tahkim sözleşmesi yapılmasına kıyasla daha yaygın bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, tarafların muhtemel uyuşmazlıkları önceden öngörerek çözüm mekanizmasını belirleme eğiliminde olduklarını ve hukuki ilişkilerini bu doğrultuda güvence altına alma iradesini yansıtmaktadır.

Tarafların tahkim yoluna başvurma iradelerini, tahkim sözleşmesinde açık, kesin ve tereddüde yer bırakmayacak şekilde ortaya koymaları gerekmektedir²⁰⁹. Zira tahkim, devlet yargısı yoluna alternatif bir uyuşmazlık çözüm mekanizması olup, bu yola başvurulabilmesi ancak tarafların açık ve net irade beyanı ile mümkündür. Bu nedenle, tahkim anlaşmasının varlığı ve kapsamı belirlenirken, tarafların tahkime yönelme iradesinin kuşkuyla yer vermeyecek biçimde ortaya konulmuş olması

²⁰⁷ Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2645; Özbek, **a.g.e.**, s.395; Akıncı, **a.g.e.**, s.8,127; Esen, **a.g.e.**, s.448; Ağırman, **a.g.e.**, s.219.

²⁰⁸ Akıncı, **a.g.e.**, s.8,127; Esen, **a.g.e.**, s.448; Kılıç, **a.g.e.**, s.3001; Ağırman, **a.g.e.**, s.219-220; Tanrıver, **a.g.e.**, s.345.

²⁰⁹ Tanrıver, **a.g.e.**, s.346.

aranmakta; aksi hâlde tahkim şartının geçerliliği ve uygulanabilirliği tartışmalı hâle gelebilmektedir.

2.4. Tahkim Sözleşmesinin Hukuki Niteliği

Tahkim sözleşmesinin hukuki niteliğinin belirlenmesi, öğretide ve uygulamada önem arz eden bir meseledir. Özellikle bu sözleşmenin borçlar hukuku sözleşmesi mi yoksa usul hukuku sözleşmesi mi olarak nitelendirileceğinin tespiti, ortaya çıkabilecek kanun boşluklarının hangi hukuk kuralları çerçevesinde doldurulacağı bakımından belirleyici olmaktadır²¹⁰. Bu bağlamda yapılacak nitelendirme, tahkim sözleşmesine uygulanacak hükümlerin belirlenmesi ve yorumlanması açısından da yol gösterici bir işlev görmektedir²¹¹.

Yabancı hakem kararlarının bir devlet ülkesinde tanınması ve icra edilebilirliğinin sağlanması bakımından da tahkim sözleşmesinin hukuki niteliğinin belirlenmesi özel bir önem taşımaktadır. Bu nedenle, tahkim sözleşmesinin hangi hukuk dalına ait olduğu meselesi doktrinde tartışmalı bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede, tahkim sözleşmesinin hukuki niteliğine ilişkin olarak öğretide farklı görüşler ileri sürülmüş olup, söz konusu sözleşmenin bir maddi hukuk sözleşmesi olduğu, usul hukuku sözleşmesi niteliği taşıdığı veya her iki alanın özelliklerini bünyesinde barındıran karma nitelikte bir sözleşme olarak değerlendirilmesi gerektiği yönünde yaklaşımlar bulunmaktadır²¹². Bu görüş ayrılıkları, tahkim sözleşmesine uygulanacak hükümlerin belirlenmesi ve yorumlanması bakımından da önem arz etmektedir.

Tahkim anlaşmasının hukuki niteliği doktrinde tartışmalı olup, bu bağlamda farklı teorik yaklaşımlar geliştirildiğinden bahsetmiştik. Bu yaklaşımlardan birine göre, tahkim anlaşması esas itibarıyla usul hukukuna ilişkin bir sözleşme niteliği taşımaktadır²¹³. Zira tahkim yargılaması, her ne kadar devlet yargısından ayrı bir uyuşmazlık çözüm yolu olarak görünse de tamamen bağımsız bir yapı teşkil etmemekte; aksine belirli yönleriyle devlet yargı sisteminin tamamlayıcı bir unsuru

²¹⁰ Esen, **a.g.e.**, s.448; Ağırman, **a.g.e.**, s.82-83.

²¹¹ Tanrıver, **a.g.e.**, s.354.

²¹² Esen, **a.g.e.**, s.448; Özbek, **a.g.e.**, s.408.

²¹³ Tanrıver, **a.g.e.**, s.354; Esen, **a.g.e.**, s.449; Ağırman, **a.g.e.**, s.84; Özbek, **a.g.e.**, s.408.

olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede, taraflara uyuşmazlıklarını tahkim yoluyla çözme imkânı tanıyan yetkinin kaynağı da usul hukukuna ilişkin düzenlemelerdir²¹⁴. Bu görüş doğrultusunda, tahkime başvurma hakkı usulî bir hak olarak kabul edilmekte ve tahkim anlaşmasının, maddi hukuk sözleşmelerine uygulanan kurallardan ziyade usul hukukunun karakterine uygun normlara tâbi olması gerektiği ileri sürülmektedir.

Buna karşılık doktrinde yer alan diğer bir görüş, tahkim anlaşmasının esas itibarıyla taraflar arasındaki borç ilişkisi çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Maddi hukuk sözleşmesi görüşü olarak da bilinen bu yaklaşıma göre, tahkim anlaşması, tarafların uyuşmazlıklarını belirli bir yargılama yöntemiyle çözme iradelerini ortaya koyan ve bu yönüyle borçlar hukuku alanında sonuç doğuran bir sözleşmedir. Nitekim bu görüşe göre, hakemler tarafından verilen karar da taraflar arasındaki sözleşmesel ilişkinin bir sonucu olarak ortaya çıkmakta ve sözleşmenin ifası niteliği taşımaktadır²¹⁵.

Bu farklı yaklaşımlar birlikte değerlendirilerek tahkim anlaşmasının tek boyutlu bir nitelik taşıdığının söylenemeyeceği, aksine hem usul hukuku hem de maddi hukuk unsurlarını bünyesinde barındıran karma nitelikte bir hukuki yapı arz ettiği de doktrinde ileri sürülen görüşlerdendir²¹⁶. Tahkim anlaşmasının hukuki niteliğinin belirlenmesinde, sözleşmenin taraflar arasındaki borç ilişkisine etkisi ile uyuşmazlığın çözüm usulünü belirleyen yönü birlikte dikkate alınmalıdır.

Öğretide baskın olarak benimsenen yaklaşıma göre, tahkimin usul hukuku içerisinde düzenlenmiş olması, tahkim yargılaması sürecinde gerçekleştirilen işlemlerin hukuki dayanağını usul kurallarından alması ve nihayetinde hakem kararlarının yargısal nitelik taşıması, tahkim sözleşmesinin usul hukuku karakterini belirgin biçimde ortaya koymaktadır²¹⁷. Bu çerçevede, tahkim sözleşmesinin, tarafların uyuşmazlıklarını devlet yargısı yerine alternatif bir yargılama usulü çerçevesinde çözme iradelerini ortaya koyan bir usul hukuku sözleşmesi olduğu kabul edilmektedir²¹⁸.

²¹⁴ Ağırman, **a.g.e.**, s.84; Esen, **a.g.e.**, s.449.

²¹⁵ Tanrıver, **a.g.e.**, s.354; Esen, **a.g.e.**, s.449; Ağırman, **a.g.e.**, s.83; Özbek, **a.g.e.**, s.408.

²¹⁶ Ağırman, **a.g.e.**, s.85; Özbek, **a.g.e.**, s.410.

²¹⁷ Özbek, **a.g.e.**, s.410; Tanrıver, **a.g.e.**, s.354-355.

²¹⁸ Nitekim Yargıtay da tahkimin baskın biçimde usul hukuku sözleşmesi mahiyetinde olduğunu belirtmektedir. Yargıtay İBBGK, 13.04.2018 tarih ve E.2016/2, K.2018/4 sayılı kararı; *“Alman ve İsviçre hukukunda da ağırlıklı olan görüş, tahkim sözleşmesinin usul hukuku*

2.5. Tahkimin Özellikleri ve Faydaları

Taraflar, aralarında kurdukları tahkim sözleşmesi vasıtasıyla, halihazırda var olan veya ileride doğabilecek uyuşmazlıkların devlet yargısı yerine tahkim yoluyla çözümlenmesini kararlaştırabilir. Taraf iradesine dayanan alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin sunduğu çeşitli avantajlar, bu yönde tercih yapılabilmesini sağlamaktadır.

Nitekim özellikle ticari nitelik taşıyan uyuşmazlıkların çözümünde tahkim, gerek millî gerekse milletlerarası düzeyde tacirler ve ticari aktörler tarafından başvurulmuş bir yöntem hâline gelmiştir. Tahkimin bu denli yaygın şekilde tercih edilmesinin temelinde, yargılamanın daha esnek bir usule tabi olması, taraflara süreç üzerinde daha fazla kontrol imkânı tanınması ve çoğu durumda daha hızlı ve etkin sonuçlar doğurması gibi hususlar yer almaktadır. Ayrıca, tarafların uyuşmazlığın çözümünde uzman hakemleri seçebilmesi, yargılamanın gizli yürütülebilmesi ve milletlerarası alanda verilen kararların daha kolay icra edilebilir nitelikte olması da tahkimin tercih edilmesinde önemli rol oynamaktadır²¹⁹.

sözleşmesi olduğu yönündedir. Sözleşmenin kurulması, şekli, ehliyet gibi noktalarda maddi hukuka ilişkin hükümler uygulansa da, tahkim sözleşmesi yargılama hukuku alanında cereyan eder ve sonuçlarını da bu alanda doğurur. Bu hâliyle tahkim sözleşmesinin, bir maddi hukuk sözleşmesi gibi mevcut olmayan bir hakkı yaratan veya mevcut bir hakkı ortadan kaldıran etkisi bulunmamaktadır. Tahkim sözleşmesi ile bir alacak hakkı ya da yenilik doğuran hak oluşturulmamaktadır. Bu özelliği itibarıyla sözleşmenin maddi hukuk karakterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Hakem yargılaması sonunda verilecek kararın da sözleşme niteliğinde olduğu söylenemez (Aydemir, F.: Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmeleri. İstanbul 2017. s. 17). Bu görüşü savunanlara göre tahkim sözleşmesinin en önemli etkisinin, tarafların mahkemeye başvurmasını engelleyerek, hakem veya hakemlere yargılama yetkisi vermesine ve süreç sonunda çıkacak kararların, mahkeme kararı gibi kesin hüküm doğurmasına dayandırırılar. Tahkim sözleşmesinin bağlayıcılığı taraf iradeleri ile belirlenmemekte, tahkimin cereyan ettiği ülkenin ulusal hukuku anlaşmaya böyle bir sonuç bağladığı için tahkim sözleşmesi bağlayıcı etkiye sahip olmaktadır. Hakem kararları mahkeme kararları ile aynı nitelikte olup, bunun da hakem kararlarının usuli nitelikte olduğunu, ayrıca, tahkim sözleşmesinin usul hükümleri içinde düzenlenmesi, usul sözleşmesi niteliğinde olduğunu göstermektedir. Yukarıdan beri yapılan açıklamalardan ulaşılan sonuç: tahkimin baskın biçimde usul hukuku sözleşmesi mahiyetini haiz olduğudur.” (lexpera.com.tr, E.T.: 03.05.2026).

²¹⁹ Özbek, a.g.e., s.247.

Bu bölümde temel olarak yargı kararlarında ve doktrinde kabul görmüş tahkim yargılamasına hâkim olan ilkeler, tahkim yargılamasının özellikleri ve faydaları kapsamında değerlendirilecektir.

2.5.1. Hakemlerin Uzmanlığı

Tahkim yargılamasında taraflar, aralarındaki uyuşmazlığın çözümü bakımından alanında uzman kişileri hakem olarak belirleme imkânına sahiptir²²⁰. Bu sayede, uyuşmazlığın niteliğine uygun teknik bilgi ve deneyime sahip kişiler tarafından karar verilmesi mümkün olmakta; bu durum da tahkim yargılamasının etkinliğini ve isabetini artırmaktadır.

Hakemlerin yalnızca hukukçu kişiler arasından değil, aynı zamanda farklı meslek ve uzmanlık alanlarından seçilebilmesi, yargılama sürecine duyulan güveni pekiştirmekte ve sürecin daha hızlı işlemesine katkı sağlamaktadır. Nitekim bu yaklaşım, özellikle teknik nitelik arz eden uyuşmazlıklarda gereksiz zaman ve maliyet kayıplarının önüne geçmekte; uyuşmazlığın, konuya vakıf uzman kişiler tarafından daha kısa sürede çözümlenmesine olanak tanımaktadır²²¹.

Bu bağlamda, tarafların uyuşmazlığın çözümünü uzman kişilere bırakabilmeleri ve bu suretle daha adil ve isabetli kararların verilmesini temin edebilmeleri, tahkimin önemli avantajlarından biri olarak öne çıkmakta; hatta bu yönüyle tahkim, alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri arasında ideal bir seçenek olarak değerlendirilmektedir.

Öte yandan, tahkimde hakemlerin çoğu zaman uyuşmazlığın niteliğine uygun uzman kişiler arasından seçilebilmesi, özellikle teknik bilgi gerektiren alanlarda önemli avantajlar sağlamaktadır²²². Bu kapsamda, belirli uzmanlık gerektiren konularda, hakemlerin ilgili alandaki bilgi ve deneyimleri sayesinde ayrıca bilirkişi incelemesine duyulan ihtiyaç azalabilmekte; böylelikle yargılama süreci daha hızlı ve etkin bir şekilde yürütülebilmektedir.

²²⁰ Özbek, **a.g.e.**, s.247; Esen, **a.g.e.**, s.21; Akıncı, **a.g.e.**, s.11.

²²¹ Özbek, **a.g.e.**, s.247-248; Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2602-2603.

²²² Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2602-2603; Özbek, **a.g.e.**, s.348.

Uluslararası ticari ilişkilerden doğan uyuşmazlıkların çözümünde tarafların çoğunlukla devlet mahkemeleri yerine tahkim yolunu tercih ettikleri görülmektedir. Bu tercihte, özellikle yabancı bir hukuk sisteminin uygulanması veya yabancı bir dilde yürütülen yargılamaların taraflar bakımından güçlük yaratması önemli bir rol oynamaktadır. Nitekim, yabancı ülke hukukuna ve diline hâkim olmayan taraflar açısından yargı sürecinin takibi zorlaşmakta; bu durum da daha esnek ve taraf iradesine dayalı bir mekanizma olan tahkime yönelimi artırmaktadır²²³.

2.5.2. Tahkim Yargılamasının Hızlı Olması

Artan dava sayıları karşısında mahkemelerin iş yükünü etkin biçimde karşılayamaması, yargılamaların uzun sürmesine ve bu durumun taraflar bakımından ciddi hak kayıplarına yol açmasına neden olabilmektedir. Nitekim bir davanın ilk derece mahkemesinde sonuçlanması dahi uzun bir zaman almakta, istinaf ve temyiz süreçleri ile sonuçlanması çok daha geç olmaktadır. Hatta taraflardan birinin kötü niyetli davranışları söz konusu olduğunda bu süre daha da uzayabilmektedir.

Buna karşılık, tahkim yargılamasının mahkeme yargılamasına kıyasla daha hızlı sonuçlanabilme özelliği, tarafları tahkime elverişli uyuşmazlıklarda bu yola yönelten önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır²²⁴. Zira tahkim yargılamasında hakemler, usulü daha esnek biçimde yönetebilmekte ve bu sayede uyuşmazlık hakkında mahkemelere nazaran daha kısa sürede karar verebilmektedirler.

Mahkemelerin dava yüklerinin çokluğu ve yoğunluğu yargılamaların süresini doğrudan etkilemesine karşın tahkim yargılamasında hakemler, yalnızca kendilerine tevdi edilen somut uyuşmazlığın çözümüyle sınırlı bir görev üstlenmekte; bu durum, yargılamanın daha odaklı ve etkin şekilde yürütülmesine imkân tanımaktadır. Öte yandan, mahkemelerde her uyuşmazlık türü bakımından uzmanlaşmış hâkimlerin bulunmaması sebebiyle, teknik veya özel bilgi gerektiren konularda bilirkişi incelemesine başvurulması zorunluluğu doğmakta ve bu durum yargılama süresini uzatabilmektedir. Buna karşılık tahkim yargılamasında taraflar, hakemleri serbestçe

²²³ Esen, **a.g.e.**, s.22.

²²⁴ Esen, **a.g.e.**, s.20; Özbek, **a.g.e.**, s.279; Nitekim Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 431. Madde gerekçesinde de bu hususa yer verilmiştir: "*Tahkime gidilmesinin en önemli sebeplerinden birisi de tahkimdeki sürattir.*".

seçme yetkisine sahip oldukları için iş yoğunluğu daha az ve uyuşmazlık konusu bakımından uzman kişileri hakem olarak belirleyerek sürecin daha hızlı ve etkin şekilde sonuçlandırılmasını sağlayabilmektedirler²²⁵.

Tahkim yargılamasında taraflar, uyuşmazlığa uygulanacak usul kurallarını kendi ihtiyaçları doğrultusunda sadeleştirme imkânına sahiptir. Bu sayede, ayrıntılı ve katı usul düzenlemelerinin yol açabileceği zaman kayıplarının önüne geçilmesi mümkün olmakta; yargılama süreci daha hızlı ve etkin bir şekilde yürütülebilmektedir. Mahkeme yargılamasında bir davanın ne kadar sürede sonuçlandırılacağına ilişkin kesin ve bağlayıcı bir süre öngörülmemiştir. Tahkim yargılamasında ise, belirli bir süre içinde karar verilmesini temin etmeye yönelik düzenlemelere yer verildiği görülmektedir.

HMK ile de tahkim yargılamasında sürelerle ilişkin özel düzenlemeler getirilmiştir. HMK m. 427'ye göre

“(1) Taraflar aksini kararlaştırmadıkça, bir hakemin görev yapacağı davalarda hakemin seçildiği, birden çok hakemin görev yapacağı davalarda ise hakem kurulunun ilk toplantı tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren bir yıl içinde, hakem veya hakem kurulunca esas hakkında karar verilir.”

Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun 10. maddesi de böyle bir süre belirlemektedir:

“B) Taraflar aksini kararlaştırmadıkça, tek hakemli davalarda hakemin seçildiği, birden çok hakemli davalarda ise hakem kurulunun ilk toplantı tutanağının düzenlendiği tarihten itibaren bir yıl içinde hakem veya hakem kurulunca esas hakkında karar verilir.

...”

Bu hükümler uyarınca, taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça tahkim süresi, tek hakemin görev yaptığı durumlarda hakemin seçildiği tarihten, birden fazla hakemin görev aldığı hâllerde ise hakem kurulunun ilk toplantı tutanağını düzenlediği tarihten itibaren işlemeye başlamak üzere bir yıl olarak belirlenmiştir. Bu düzenleme ile tahkim

²²⁵ Akıncı, a.g.e., s.11.

yargılamasının makul bir süre içinde tamamlanması amaçlanmış aynı zamanda taraflara süre konusunda iradelerini ortaya koyabilme imkânı da tanınmıştır²²⁶.

Nitekim bazı tahkim merkezleri de tahkim kurallarını oluştururken benzer şekilde maddeler düzenlemiş ve tahkim yargılamasının hızlı bir şekilde tamamlanması ve tarafların memnuniyetinin artırılması amaçlanmıştır. Örneğin ISTAC – İstanbul Tahkim Merkezi Tahkim Kuralları’nın 33. maddesine göre:

“Görev belgesindeki imzaların tamamlanmasından veya 26. Maddenin 4. Fıkrası uyarınca görev belgesinin onaylandığının Sekretarya tarafından Tek Hakem veya Hakem Kurulu’na bildirilmesinden itibaren 6 ay içinde Tek Hakem veya Hakem Kurulu, uyuşmazlığın esası hakkında karar verir.”

Benzer şekilde İTOTAM – İTO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi Tahkim Kuralları’nın 43. maddesine göre de:

“Taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, hakem veya hakem kurulunun ilk toplantı tutanağını düzenlediği tarihten itibaren bir yıl içinde esas hakkında karar verilir.”

ICC Tahkim Kuralları’nın 31. maddesinde de *“Hakem kuruluna nihai kararı vermesi için tanınan süre altı aydır.”* şeklinde hüküm yer almaktadır.

2.5.3. Gizlilik İlkesi

Tahkim yargılamasının aleni nitelik taşıdığı söylenemez. Bu bakımdan, yargılamanın gizli yürütülmesi ilkesi, tahkimi devlet yargılamasından ayıran temel özelliklerden biri olarak kabul edilmektedir²²⁷.

Nitekim devlet yargısında aleniyet ilkesi hâkimken, tahkim yargılamasında kural olarak gizlilik ilkesi uygulanmaktadır. Gizlilik ilkesinin benimsenmesi sonucunda, taraflara ait ticari defterler, mali veriler ve ticari sır niteliği taşıyan bilgiler kamuya açıklanmamakta; böylece tarafların ticari itibarlarının zarar görmesi ihtimali önemli

²²⁶ Tanrıver, **a.g.e.**, s.390-391.

²²⁷ Topaloğlu, **Merkeziyetsiz Tahkim**, s. 21.

ölçüde ortadan kaldırılmaktadır²²⁸. Bu yönüyle tahkim, özellikle ticari sırlarının korunmasını isteyen taraflar bakımından tercih edilen bir uyuşmazlık çözüm yöntemi hâline gelmektedir²²⁹.

Ayrıca, tahkim yargılaması sonucunda verilen hakem kararlarının, mahkeme kararlarının aksine kural olarak yayımlanma zorunluluğunun bulunmaması ve ancak tarafların açık rızası hâlinde kamuya açıklanabilmesi de gizlilik ilkesinin bir yansımasıdır. Bununla birlikte, tarafların anlaşması hâlinde tahkim yargılamasında gizlilik ilkesinin uygulanmamasının da mümkün olduğu kabul edilmektedir²³⁰.

2.5.4. Nihai Hakem Kararının Bağlayıcılığı

Taraflar tahkim yargılamasında nihai kararı verecek kişi, kararın usulü gibi hususları serbestçe belirleyebilmekte ancak karara hiçbir şekilde müdahale edememektedir²³¹. Tahkim yargılaması neticesinde hakemler tarafından verilen kararlar her iki tarafı da bağlayıcıdır²³². Bu kararlara uyulmaması halinde ise cebri icra yolu gündeme gelir²³³.

Tahkim yargılamasında tek hakem ya da taraf iradesine göre birden çok hakemden oluşan hakem kurulu, tahkim yargılamasında karşılarına gelen hukuki uyuşmazlıkları bağlayıcı ve kesin bir şekilde çözüme kavuştururlar²³⁴.

Bu başlık altında belirtilmesi gereken bir husus da HMK'da nihai hakem kararlarına karşı doğrudan temyiz yolunun kapatılmış olduğudur²³⁵. HMK'nın 439. maddesi gereğince *hakem kararına karşı yalnızca iptal davası açılabilir*. Bu dava tahkim yeri bölge adliye mahkemesinde açılır ve ivedilikle görülür. Aynı şekilde MTK'da da 15. madde ile *hakem kararına karşı yalnızca iptal davası açılabileceği*

²²⁸ Akıncı, **a.g.e.**, s.11.

²²⁹ Özbek, **a.g.e.**, s.249; Esen, **a.g.e.**, s.24; Pekcanıtez, **a.g.e.**, s.2604.

²³⁰ Özbek, **a.g.e.**, s.256-258.

²³¹ Nilüfer Boran Güneysu, **Medeni Usûl Hukukunda Karar**, Adalet Yayınevi, Ankara 2014, s. 92.

²³² Özbek, **a.g.e.**, s.284.

²³³ Ömer Faruk Kafalı, **Tahkim Yargılamasında Ara ve Nihai Hakem Kararları**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2022, s.69.

²³⁴ Topaloğlu, **Sempozyum**, s.438.

²³⁵ Adem Aslan, "Tahkim Davalarında Hukuki Dinlenilme Hakkı ve Kamu Düzeni" **Tahkimde Hukuki Dinlenilme Hakkı**, Z. Akıncı & Y. Ekmen (Ed.), On İki Levha Yayıncılık, 2022, SS.21-47, s.32.

benimsenmiştir. HMK'nın 439. maddesinin 2. fıkrasında ve MTK'nın 15. maddesinde hangi hallerde iptal davası açılabilceği sınırlı bir şekilde düzenlenmiş olup, hakem kararlarının içerik denetiminin yapılmasının önüne geçilmiştir²³⁶.

Tarafların tahkim anlaşması yaparak uyuşmazlık bakımından devlet yargısı yerine tahkim ile hakem ya da hakemler tarafından karar verilmesini seçmiş olmaları nedeniyle iptal davasında hakem kararlarının hukuka uygunluğunun denetlenemeyeceği kabul edilmekte ve bu sebeple de hakem kararlarının doğru olup olmadıkları yönünde içerik açısından devlet yargısı tarafından denetleme yapılamayacaktır (*revision au fond yasağı*)²³⁷.

2.5.5. Tarafların Eşitliği ve Hukuki Dinlenilme Hakkı

Devlet yargısına hâkim olan ilkelerden olan tarafların hukuki dinlenilme hakkı ve tarafların eşitliği ilkesi tahkim yargılamasında da söz konusudur²³⁸. HMK'nın 423. maddesi de bu ilkeyi düzenlemektedir. Bu hükme göre:

“Taraflar, tahkim yargılamasında eşit hak ve yetkiye sahiptirler.

Taraflara hukuki dinlenilme hakkını kullanma imkânı tanınır.”

Tahkim yargılaması sırasında uygulanması gereken eşitlik ilkesi, yargılamanın devamı boyunca uygulanmasının yanı sıra yargılama henüz başlamadan hakem ya da hakemlerin seçimi aşamasında da uygulanmalıdır. Tahkim yargılamasının hiçbir aşamasında taraflardan birine üstünlük, ayrıcalık sağlanmamaktadır²³⁹.

Bu ilke çerçevesinde tahkim sürecine hâkim olan delil serbestliğinin de tahkim yargılamasının tüm tarafları bakımından eşit bir şekilde uygulanması gerekir. Yargılama boyunca her iki taraf için de hukuki dinlenilme hakkı tüm unsurları ile birlikte uygulanmalıdır²⁴⁰.

²³⁶ Ağırman, **a.g.e.**, s.631.

²³⁷ Aslan, **a.g.e.**, s.32; H. Ercüment Erdem, **Milletlerarası Ticaret Hukuku**, On İki Levha Yayıncılık, 2020, s.656.

²³⁸ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 5464; Can, **a.g.e.**, s.372-373.

²³⁹ Akıncı, **a.g.e.**, s.10.

²⁴⁰ Tanrıver, **a.g.e.**, 398; Hakan Pekcanıtez, **a.g.e.**, s.2709-2766.

2.5.6. Yargılamanın Esnek Olması

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 424. maddesine göre:

“(1) Taraflar, hakem veya hakem kurulunun uygulayacağı yargılama usulüne ilişkin kuralları, bu Kısımın emredici hükümleri saklı kalmak kaydıyla, serbestçe kararlaştırabilir ya da tahkim kurallarına yollama yaparak belirleyebilirler. Taraflar arasında böyle bir sözleşme yoksa hakem veya hakem kurulu, tahkim yargılamasını, bu Kısımın hükümlerini gözeterek uygun bulduğu bir şekilde yürütür.”.

Görüldüğü üzere bu hükümde de açıkça ifade edildiği üzere, taraflar emredici hükümler saklı kalmak kaydıyla, tahkim yargılamasına uygulanacak usul kurallarını serbestçe belirleyebilir veya tahkim kurallarına yollama yapmak suretiyle tespit edebilirler²⁴¹.

Bu düzenleme, taraflara yargılama sürecini ihtiyaçlarına uygun biçimde şekillendirme imkânı tanımakta; böylelikle birçok usulî işlemin daha hızlı ve etkin şekilde gerçekleştirilmesine olanak sağlamaktadır²⁴². Tarafların bu yönde bir anlaşma yapmamaları hâlinde ise hakemler, tahkim yargılamasını HMK'nın tahkime ilişkin hükümleri çerçevesinde yürütmekle yükümlüdür.

Öte yandan, hakemler mahkemelerde olduğu gibi katı ve şekle bağlı usul kurallarıyla sınırlı olmadıklarından, yargılama sürecinde daha esnek bir yaklaşım benimseyebilmektedirler²⁴³.

HMK m. 433/f. 3'e göre:

“(3) Hakem veya hakem kurulu, ancak tarafların açıkça yetkili kılınmış olmaları şartıyla hakkaniyet ve nasafet kurallarına göre veya dostane çözüm yoluyla karar verebilir.”

²⁴¹ Özbek, **a.g.e.**, s.263; Akıncı, **a.g.e.**, s.11.

²⁴² Özbek, **a.g.e.**, s.177-178.

²⁴³ Esen, **a.g.e.**, s.22.

Hakem veya hakemlerin bu hüküm çerçevesinde, somut uyuşmazlığın özelliklerine göre, yalnızca kanuni düzenlemelere veya içtihatlarla bağlı kalmaksızın, hakkaniyet ilkelerini de gözетerek karar verebilmeleri de mümkündür.

2.5.7. Hakemlerin Tarafsızlığı ve Bağımsızlığı

Hakemlerin bağımsız ve tarafsız olmaları, Milli tahkim bakımından kararın iptal edilmesinin önüne geçilmesinde yararlı olacağı gibi Milletlerarası tahkim açısından da tenfiz edilebilir, geçerli bir kararın oluşmasında önem arz etmektedir. Bu özelliği bakımından hakem ya da hakemlerin bu kurala uygun bir şekilde hareket etmeleri gerekmektedir. Hakemlerin tarafsızlığı ve bağımsızlığı ilkesi adil yargılanma hakkının sonucu olarak ortaya çıkmakla birlikte bu ilkeye aykırı davranan hakemlerin reddi söz konusu olur. Hakemlerin tarafsız ve bağımsız olmaları yargılamanın sonuna kadar geçerli olan bir kuraldır. Nitekim bu kural tahkim merkezleri tarafından da benimsenmektedir. Örneğin, İTOTAM – İTO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi Tahkim Kuralları'nın 18. maddesi gereğince *hakemler, kendilerini seçen taraflardan bağımsızdır. Hakemlerin tarafsızlığı ve bağımsızlığı, hakem kararının kesinleşmesine kadar devam eder.*

Tahkimin en önemli avantajlarından biri, hakemlerin tarafsızlığı ve bağımsızlığı bakımından sunduğu güvencedir. Bu kapsamda, taraflara hakem seçme yetkisinin tanınması, tahkim yargılamasının ayırt edici özelliklerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Uygulamada yaygın olarak benimsenen yöntem gere, her bir taraf öncelikle kendi hakemini tayin etmekte; ardından taraflarca seçilen bu iki hakem, hakem kurulu başkanı sıfatıyla görev yapacak üçüncü hakemi birlikte belirlemektedir. Söz konusu usul hem tahkim şartı içeren sözleşmelerde hem de kurumsal tahkim kurallarına yapılan atıflar çerçevesinde yerleşik bir uygulama niteliği taşımaktadır²⁴⁴.

Tarafların hakem seçme yetkisine sahip olması, tahkim yargılaması bakımından çeşitli avantajlar doğurmaktadır. Nitekim tarafça belirlenen hakem, özellikle de Milletlerarası tahkim bakımından çoğu zaman onu atayan tarafla aynı hukuk sistemine aşına olup, bu durum söz konusu tarafın hukuki argümanlarının daha

²⁴⁴ Özbek, a.g.e., s.285.

iyi anlaşılmasına imkân tanımaktadır²⁴⁵. Hakem kurulunda tarafların seçtiği bir hakemin yer alması, ileri sürülen iddia ve savunmaların daha sağlıklı değerlendirilmesine katkı sağlamakta; bu suretle yargılamanın etkinliği ve isabeti artırılmaktadır.

Bunun yanı sıra, tarafların hakem seçim sürecine doğrudan katılımı, tahkim yargılamasına duyulan güveni de önemli ölçüde pekiştirmektedir. Zira taraflar, aralarındaki uyuşmazlığın çözümünde söz sahibi oldukları ve uzmanlıklarına güvendikleri kişilerin karar vereceğini bilmekte; bu durum da tahkim yargılamasının meşruiyetini ve kabul edilebilirliğini artıran önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır²⁴⁶.

2.5.8. Tahkim Yargılamasında Masrafların Azlığı

Tahkimin, mahkeme yargılamasına kıyasla daha düşük maliyetli olup olmadığı hususu doktrinde tartışmalı bir nitelik arz etmektedir²⁴⁷. Bir yandan, mahkeme yargılamasında çok dereceli yapı ile birlikte harç ve yargılama giderlerinin söz konusu olması, toplam maliyeti artırabilmektedir. Bu çerçevede, bazı durumlarda tahkim yargılamasının daha ekonomik bir alternatif sunduğu ileri sürülebilir. Nitekim hakemlerin genellikle uyuşmazlık konusu alanında uzman kişiler arasından seçilmesi nedeniyle çoğu zaman bilirkişi incelemesine ihtiyaç duyulmaması da belirli hâllerde tahkim yargılamasının maliyet avantajı sağlayabileceği yönünde değerlendirilmektedir²⁴⁸.

Bununla birlikte, tahkim yargılamasının her durumda mahkeme yargılamasından daha az maliyetli olduğunu söylemek mümkün değildir. Aksine, çoğu durumda tahkimin daha yüksek maliyetler doğurduğu görülmektedir. Zira taraflar, hakem veya hakem kuruluna ödenecek ücretlerin yanı sıra, avukatlık ücretleri ve yargılamanın yürütüldüğü yerin kira giderleri gibi çeşitli masrafları da karşılamakla yükümlüdür²⁴⁹. Özellikle hakem ücretlerinin kayda değer seviyelerde olması, tahkim

²⁴⁵ Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2063; Akıncı, **a.g.e.**, s.10.

²⁴⁶ Esen, **a.g.e.**, s.19.

²⁴⁷ Esen, **a.g.e.**, s.23; Akıncı, **a.g.e.**, s.12.

²⁴⁸ Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2603; Akıncı, **a.g.e.**, s.12.

²⁴⁹ Özbek, **a.g.e.**, s.266-267.

yargılamasının toplam maliyetini artırmakta ve bu durum çoğu zaman mahkeme yargılamasına kıyasla daha pahalı bir süreç ortaya çıkarmaktadır²⁵⁰.

Öte yandan, yargılama giderlerinin değerlendirilmesinde uyuşmazlığın parasal değeri de belirleyici bir ölçüt olarak dikkate alınmalıdır. Dava değerinin düşük olduğu uyuşmazlıklarda mahkemelere başvurmanın genellikle daha az maliyetli olduğu söylenebilir²⁵¹. Buna karşılık, yüksek meblağlı uyuşmazlıklarda tahkim yargılamasının daha hızlı sonuçlanabilmesi, dolaylı maliyetlerin azalmasına katkı sağlayarak taraflar bakımından daha avantajlı bir seçenek hâline gelebilmektedir. Nitekim tahkimin süratli yapısı, zaman tasarrufu sağlaması nedeniyle dolaylı olarak maliyetleri azaltıcı bir etki de doğurabilmektedir²⁵².

Sonuç olarak, tahkimin her durumda ucuz bir yargılama yöntemi olduğu yönünde genel bir değerlendirme yapmak isabetli değildir. Tahkimin maliyet bakımından avantajlı olup olmadığı, somut uyuşmazlığın niteliğine, tarafların tercih ettiği usule ve uyuşmazlığın ekonomik değerine bağlı olarak değişkenlik göstermektedir.

2.6. Tahkim İradesi

Tahkim yargılamasında esas alınacak olan temel ilkelerden ve tahkim sözleşmesinin kurucu unsurlarından birisi tahkim iradesidir. Buna göre geçerli bir tahkim anlaşmasının varlığından bahsedebilmemiz için taraflarca yapılacak olan sözleşmede herhangi bir karışıklığa mahal vermeyecek netlikte açık ve kesin bir irade açıklamasının bulunması gerekir²⁵³.

Geçerli bir tahkim sözleşmesinden söz edilebilmesi için, sözleşmeler hukukuna ilişkin genel geçerlilik şartlarının yanı sıra, tahkime özgü bazı kurucu unsurların da mevcut olması gerekmektedir. Bu kapsamda, tahkim sözleşmesinin yazılı şekil şartına uygun olarak yapılması, tahkime konu uyuşmazlığın belirli veya belirlenebilir olması, tarafların tahkime başvurma iradelerinin açık, kesin ve tereddüde

²⁵⁰ Özbek, **a.g.e.**, s.265.

²⁵¹ Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2603.

²⁵² Akıncı, **a.g.e.**, s.12.

²⁵³ Akıncı, **a.g.e.**, s.133; Özbek, **a.g.e.**, s.396.

mahal bırakmayacak biçimde sözleşmeye yansıtılması ile uyumsuzluğun tahkime elverişli nitelik taşıması zorunludur²⁵⁴.

HMK'nın 412. maddesinin 3. fıkrası tahkim sözleşmesinin yazılı şekilde yapılmasını zorunlu kılmıştır. Buna göre;

“(3) Tahkim sözleşmesi yazılı şekilde yapılır. Yazılı şekil şartının yerine getirilmiş sayılması için, tahkim sözleşmesinin taraflarca imzalanmış yazılı bir belgeye veya taraflar arasında teati edilen mektup, telgraf, teleks, faks gibi bir iletişim aracına veya elektronik ortama geçirilmiş olması ya da dava dilekçesinde yazılı bir tahkim sözleşmesinin varlığının iddia edilmesine davalının verdiği cevap dilekçesinde itiraz edilmemiş olması yeterlidir. Asıl sözleşmenin bir parçası hâline getirilmek amacıyla tahkim şartı içeren bir belgeye yollama yapılması hâlinde de tahkim sözleşmesi yapılmış sayılır.”

Devlet yargısının kural, tahkimin ise istisnai bir uyumsuzluk çözüm yolu olması sebebiyle, tarafların tahkime yönelme iradesinin açık ve kesin bir şekilde ortaya konulması büyük önem taşımaktadır. Nitekim tahkim yargılamasının kurulabilmesi bakımından en temel unsur, tarafların bu yöndeki karşılıklı irade beyanlarıdır ve tahkim sözleşmesi veya şartında uyumsuzluğun tahkim yoluyla çözümleneceğine ilişkin iradenin açık biçimde ifade edilmesi gerekmektedir²⁵⁵. Bu iradenin açıklık taşıması için tahkim sözleşmesinin bağımsız bir anlaşma şeklinde mi yoksa asıl sözleşme içerisinde yer alan bir tahkim şartı yoluyla mı kurulduğunun, bir önemi yoktur²⁵⁶.

Yukarıda da yer verildiği üzere hakemler aracılığıyla çözülemeyen uyumsuzlukların mahkemede çözümleneceğine ilişkin kayıtların bulunması hâlinde tahkim sözleşmesinin hükümsüz olduğu kabul edilmektedir²⁵⁷. Bu doğrultuda,

²⁵⁴ Özbek, **a.g.e.**, s.398.

²⁵⁵ Taraflar arasındaki uyumsuzluğun mutlak bir şekilde hakemler vasıtasıyla çözümleneceğine dair taraflarca mutabık kalınmış tahkim şartının varlığının gerektiği, aksi takdirde tahkim sözleşmesinin geçersiz sayılacağına dair kararlar için bkz.: Akıncı, **a.g.e.**, s.133.

²⁵⁶ Özbek, **a.g.e.**, s.399.

²⁵⁷ Yargıtay 15. Hukuk Dairesi, 22.05.2015 tarih ve E.2015/219, K.2015/2758 sayılı kararı; *“Geçerli bir tahkim şartı ya da anlaşmasından söz edebilmek için tarafların tahkim iradeleri, sözleşmede karışıklığa yer vermeyecek biçimde açık ve kesin olarak belirtilmelidir. Kural olarak bir uyumsuzluğun çözümlenmesi görevi yetkili mahkemelere ait olduğundan tahkim iradesinin açık ve kesin olmaması halinde tahkim şartı ya da anlaşması geçersiz olur.”* (lexpera.com.tr, E.T.: 03.05.2026).

tarafların hem mahkemeyi hem de tahkimi yetkili kılan çelişkili düzenlemeler yapmaları hâlinde, uyuşmazlığın çözümünde mahkeme yolunun esas alınacağı ifade edilmektedir. Ayrıca, kamu düzenini ilgilendiren konularda tahkim sözleşmesi yapılması mümkün olmayıp, bu tür bir sözleşme yapılmış olsa dahi tarafları bağlamayacağı kabul edilmektedir²⁵⁸.

Türk Borçlar Kanunu'nun 19. maddesi uyarınca:

“Bir sözleşmenin türünün ve içeriğinin belirlenmesinde ve yorumlanmasında, tarafların yanlışlıkla veya gerçek amaçlarını gizlemek için kullandıkları sözcüklere bakılmaksızın, gerçek ve ortak iradeleri esas alınır.”.

Bu hükme göre sözleşmenin içeriği ve türü belirlenirken tarafların kullandıkları ifadelerden ziyade gerçek ve ortak iradeleri esas alınmaktadır. Bu bağlamda, tahkim sözleşmesinde mutlaka “tahkim”, “hakem” veya benzeri ifadelerin yer alması zorunlu olmayıp, sözleşmenin bütününden tarafların tahkime başvurma iradesinin anlaşılabilir olması yeterlidir.

²⁵⁸ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 31.10.2023 tarih ve E.2023/3830, K.2023/3007 sayılı kararı; “Tahkim anlaşması, bağımsız bir tahkim sözleşmesi şeklinde yapılabileceği gibi asıl sözleşmeye tahkim şartı konulması suretiyle de yapılabilir. Tahkim anlaşmasının kurucu unsuru uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümlenmesine ilişkin irade açıklaması olup, bu anlaşmanın geçerli olabilmesi için tarafların tahkim iradelerinin şüpheye ve karışıklığa yer vermeyecek şekilde açık ve kesin olması gerekir. Uyuşmazlıkların öncelikli olarak hakemlerce, olmazsa mahkemelerce çözüme bağlanacağı biçiminde kararlaştırılan tahkim sözleşmeleri veya şartları açık ve kayıtsız şartsız (kesin) tahkim iradesini içermediğinden geçerli sayılamaz.” (lexpera.com.tr, E.T.: 03.05.2026); Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 26.09.2024 tarih ve E.2024/281, K.2024/2609 sayılı kararı; “2. Dairece, verilen 2023/3830 E. 2023/3007 K. sayılı ilamla, tarafların tahkim iradelerinin şüpheye ve karışıklığa yer vermeyecek şekilde açık ve kesin olması gerekeceği, oysa taraflar arasında düzenlenen sözleşmenin üçüncü maddesinde uyuşmazlıkların Uyuşmazlık Çözüm Kurulu nezdinde görüleceği düzenlenmiş iken dokuzuncu maddesinde her türlü uyuşmazlığın Şanlıurfa Mahkemeleri ile İcra Dairelerinde görüleceğinin belirtildiği bu nedenle sözleşmedeki tahkim koşulunun açık ve kesin olmadığı gerekçesiyle kararın bozulmasına karar verilmiştir. (...) Temyizen incelenen Mahkeme kararının bozmaya uygun olduğu, kararda ve kararın gerekçesinde hukuk kurallarının somut olaya uygulanmasında bir isabetsizlik bulunmadığı, bozmaya uyulmakla karşı taraf yararına kazanılmış hak durumunu oluşturan yönlerin ise yeniden incelenmesine hukukça imkân bulunmadığı anlaşılmakla; davalı vekilinin temyiz itirazlarının reddi ile kararın onanması gerekmektedir.” (lexpera.com.tr, E.T.: 03.05.2026).

2.7. Tahkime Elverişlilik

Tahkime elverişlilik konusu tarafların tahkim yargılamasına başvurma özgürlüklerinin temelini teşkil eder²⁵⁹. Buradan yola çıkılarak, özel hukuktan kaynaklanan ticari uyuşmazlıkların çoğunlukla tahkime elverişli olduğu söylenebilir.

Tahkim yargılamasında taraflar ortak irade açıklamaları ile her türlü uyuşmazlığın hakem tarafından çözümlenmesini talep edebilirler²⁶⁰, aralarında imzalanacak sözleşmede buna dair hüküm koyabilirler. Ancak buna rağmen sözleşme serbestisinin sınırlandırılması söz konusu olabilmektedir. Devletler bu konuda bazı uyuşmazlıkların tahkim yargılamasında çözümlenmesini yasaklayabilmektedir²⁶¹.

Tahkime elverişlilik konusu HMK m.408 ile düzenleme bulmuştur. Bu hükme göre:

“(1) Taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir.”

Bu hükme göre uyuşmazlığın her iki tarafı için de taraf iradesine uymayan uyuşmazlıklar ve taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan doğan uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir. Bununla birlikte doktrinde ve Yargıtay kararlarında TBK’nın konut ve çatılı iş yeri kiralardan doğan uyuşmazlıklar bakımından kiralananın tahliyesi ve kira bedelinin tespitine ilişkin uyuşmazlıkların tahkime elverişli olmadığına kabul edildiği de görülmektedir²⁶².

İş hukukundan kaynaklanan davaların iş mahkemelerinin görevinin kamu düzeninden sayılmasından dolayı tahkime elverişli olmadığı Yargıtay kararlarında yer almaktadır. Bununla birlikte İş Kanunu’nun 20. maddesi gereğince açılacak işe iade

²⁵⁹ Kaya, **a.g.e.**, s. 4.

²⁶⁰ Serkan Kaya, **Milli Tahkim Kapsamında Tahkime Elverişlilik**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Aralık 2022, s.1.

²⁶¹ Burak Huysal, **Millîlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik**, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010, s. 13-14.

²⁶² Kanık, **a.g.e.**, s.204-207; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 26.06.2024 tarihli ve E.2023/4108, K.2024/2037 sayılı kararı; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 10.06.2025 tarihli ve E.2025/893, K.2025/3205 sayılı kararı.

davaları bakımından işçi ile işverenin ortak paydada buluşarak anlaşması ile bu tür uyuşmazlıkların çözümünde tahkime başvurmaları mümkün kılınmıştır²⁶³.

Tahkime elverişlilik, doktrinde objektif tahkime elverişlilik ve subjektif tahkime elverişlilik olmak üzere iki başlık altında incelenmektedir²⁶⁴. Bir uyuşmazlığın, niteliği ve konusu itibarıyla tahkim yoluyla çözümlenmeye elverişli olup olmadığı hususu objektif tahkime elverişlilik kapsamında değerlendirilir. Buna karşılık subjektif tahkime elverişlilik, gerçek veya tüzel kişilerin tahkim yargılamasında taraf olabilme ehliyetine, başka bir ifadeyle tahkim yargılamasının süjesi olarak kabul edilip edilemeyeceklerine ilişkin bir kavramdır²⁶⁵.

Tahkime elverişlilik ile tahkim sözleşmesinin geçerliliği arasındaki ilişkinin birbirinden ayrıştırılması öğretide ve uygulamada önem taşımaktadır. Bu bağlamda doktrinde, tahkime elverişliliği, tahkim sözleşmesinin geçerliliğinin bir ön koşulu olarak kabul eden görüş ile tahkime elverişliliğin, tahkim sözleşmesinin geçerliliğinden bağımsız bir hukuki nitelik taşıdığını savunan görüş olmak üzere iki temel yaklaşım bulunmaktadır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Milletlerarası Tahkim Kanunu hükümlerinin birlikte değerlendirilmesi, tahkime elverişliliğin tahkim sözleşmesinin geçerliliğinden ayrı ve müstakil bir değerlendirme konusu olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim tahkime elverişli olmayan bir uyuşmazlık hakkında tahkim sözleşmesi imzalanmış olması hâlinde, söz konusu sözleşmenin geçerliliğini yitirmesi ya da hakemlerin yetkisizliği söz konusu olacaktır.

²⁶³ Yargıtay 9. HD, 05.11.2014 tarih ve E.2014/27318, K.2014/32852 sayılı kararı; “Yukarıda yapılan tespitler ve Dairemizin istikrar kazanmış uygulamaları kapsamında, İş Mahkemelerinin yetkisini düzenleyen hükümlerin kamu düzenine ilişkin olduğu, işe iade davaları dışında, tahkim sözleşmelerinin geçerli olmadığı, işe iade davalarında da 4857 sayılı yasanın 20 nci maddesinin birinci fıkrası gereğince tahkim sözleşmesinin yapılmasının ihtiyari olduğu, tarafların anlaşması halinde uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözümlenebileceği, tahkim sözleşmesi ile İş Mahkemelerinin yetki ve görevinin kaldırılamayacağı, ...” (lexpera.com.tr, E.T.: 09.01.2026).

²⁶⁴ Huysal, **a.g.e.**, s.15; Özbek, **a.g.e.**, s.807.

²⁶⁵ Kanık, **a.g.e.**, s.200.

2.7.1. Subjektif Tahkime Elverişlilik

Subjektif tahkime elverişlilik, kişilerin tahkim sözleşmesine taraf olabilme ve tahkim yargılamasında yer alabilme ehliyetini ifade etmekte olup²⁶⁶, esas itibarıyla tarafların tahkime başvurma ehliyetine ve temsil yetkisine sahip olup olmadıklarıyla ilişkilidir. Bu kapsamda, tahkim sözleşmesinin geçerliliği bakımından tarafların fiil ehliyetine sahip olmaları ve gerekli hâllerde usulüne uygun şekilde temsil edilmeleri gerekmektedir²⁶⁷.

Bununla birlikte, yalnızca genel ehliyet kuralları değil, bazı özel sınırlamalar da subjektif tahkime elverişlilik bakımından önem taşımaktadır. Nitekim iflas hâlindeki kimselerin, tahkim anlaşması yapmaya yönelik özel yetkiye sahip olmayan temsilcilerin veya tahkime elverişli olmayan alanlar bakımından kamu tüzel kişilerinin taraf olduğu tahkim sözleşmelerinin geçersiz kabul edileceği belirtilmektedir²⁶⁸.

HMK'nın *"Davaya vekâlette özel yetki verilmesini gerektiren hâller"* kenar başlıklı 74. maddesi şu şekilde kaleme alınmıştır.

"Açıkça yetki verilmemiş ise vekil; ... tahkim ve hakem sözleşmesi yapamaz, ... alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına başvuramaz, ..."

Dolayısıyla HMK'nın 74. maddesi gereğince vekilin tahkim sözleşmesi yapabilmesi için özel bir yetkisinin bulunması gerekmektedir.

Aynı şekilde TBK'nın *"I. Vekâletin kapsamı"* kenar başlıklı 504. maddesinin 3. fıkrasına göre de:

"Vekil, özel olarak yetkili kılınmadıkça ... hakeme başvuramaz, ..."

Vekaletnamesinde genel bir yetki bulunan ve tahkim sözleşmesi imzalama yetkisi açıkça bulunmayan temsilcinin, temsil ettiği kişi adına tahkim sözleşmesi yapmasının mümkün olmamasının yanı sıra bu temsilcinin tahkim sözleşmesi yapması halinde yetkisiz temsil hükümleri uygulanır ve temsil edilen kişi, bu tahkim

²⁶⁶ Can, **a.g.e.**, s.43; Burcu İrge Erdoğan, **Milletlerarası Tahkim Hukukunda Tahkime Elverişlilik**, Filiz Kitabevi, İstanbul, Mart 2026, s.44; Ağırman, **a.g.e.**, s.157; Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2636.

²⁶⁷ Huysal, **a.g.e.**, s.18.

²⁶⁸ Özbek, **a.g.e.**, s.790.

sözleşmesine icazet vermedikçe yapılan tahkim sözleşmesi ile bağlı olmaz (TBK m 46).

2.7.2. Objektif Tahkime Elverişlilik

Uyuşmazlığın konu bakımından tahkime elverişli olup olmadığı hususu, objektif tahkime elverişlilik olarak adlandırılmaktadır²⁶⁹. Bu kavram, esas itibarıyla devletin tahkim yargılaması üzerindeki sınırlayıcı müdahale araçlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Nitekim devlet, ulusal hukuk düzenlemeleri aracılığıyla belirli uyuşmazlık türlerini tahkim dışında bırakarak, bu alanlarda tahkime başvurulmasını engelleyebilmektedir. Hangi konuların tahkime elverişli olduğu ya da olmadığı hususu, kamu düzeni, ekonomik ve siyasal politikalar doğrultusunda kanun koyucunun takdirine bağlı olarak belirlenmektedir²⁷⁰.

HMK m.408 uyarınca, tahkime başvurulabilmesi bakımından esas alınan objektif ölçüt, tarafların uyuşmazlık üzerinde serbestçe tasarruf edip edemeyecekleri, diğer bir ifadeyle sulh olup olamayacaklarıdır. Buna göre, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edemeyecekleri kabul veya sulh yoluyla sona erdiremeyecekleri uyuşmazlıkların tahkime elverişli olduğu kabul edilemez²⁷¹.

Ayrıca HMK m. 408'de taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan doğan uyuşmazlıkların tahkime elverişli olmadığı da hüküm altına alınmıştır²⁷².

²⁶⁹ Can, **a.g.e.**, s.39; Özbek, **a.g.e.**, s.789; İrge Erdoğan, **a.g.e.**, s.42; Huysal, **a.g.e.**, s.15; Ağırman, **a.g.e.**, s.157; Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2636.

²⁷⁰ Özbek, **a.g.e.**, s.789; Can, **a.g.e.**, s.39.

²⁷¹ Can, **a.g.e.**, s.40; İrge Erdoğan, **a.g.e.**, s.43; Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2636.

²⁷² Huysal, **a.g.e.**, s.16; Can, **a.g.e.**, s.40; Yargıtay da kararlarında bu hususa değinmekte, taşınmazların aynına ilişkin olmayan ve tarafların iradelerine tabi olan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıkların tahkimde görülmesinin mümkün olduğunu belirtmektedir. Yargıtay 6. HD, 05.11.2025 tarih ve E.2025/3396, K.2025/3740 sayılı kararı; *"Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 407. maddesi gereğince, taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklardan veya iki tarafın iradelerine tabi olmayan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir. Madde hükmüne göre, taşınmazların aynına ilişkin olmayan ve tarafların iradelerine tabi olan işlerden kaynaklanan tüm uyuşmazlıkların tahkimde görülmesi mümkündür. Tahkim sözleşmesi veya şartı ile bir hukuki ilişkiden kaynaklanan uyuşmazlıkların tümünün tahkimde görülmesi kararlaştırılabileceği gibi bir kısmının tahkimde görülmesi de kararlaştırılabilir. Bu durumda tahkimde görülmesi kararlaştırılan uyuşmazlık tahkim de kalan kısım ise devlet mahkemelerinde görülecektir. Bu şekilde bir hukuki ilişkiden doğan uyuşmazlığın kısmen tahkimde görülmesinin kararlaştırılması durumunda, hakemlerin de hakimlerin de tahkimde görülecek kısım ile diğer kısım yönünden yapılacak yargılama ve verilecek kararların akıbetini sorgulayarak bir değerlendirme yapma yetkileri bulunmamaktadır. Aksi durum HMK'nın 439/1-*

Tahkime elverişlilik konusu kamu düzeninden sayılan bir husus olduğundan taraflar arasında çıkan bir uyuşmazlığın elverişliliğinin re'sen dikkate alınması da gerekmektedir. Zira bu durum HMK gereğince iptal sebebi olarak sayılan hallerdendir²⁷³.

Türk hukukunda tahkime elverişlilik Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda da düzenlenmiştir. Yabancılik unsuru taşıyan uyuşmazlıklar bakımından uygulama alanı bulan MTK'nın 1. maddesinin dördüncü fıkrasına göre:

“Bu Kanun, Türkiye’de bulunan taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklara ilişkin uyuşmazlıklar ile iki tarafın iradelerine tâbi olmayan uyuşmazlıklarda uygulanmaz.”

Hükmün bu düzenlemesine göre Türkiye’de bulunan taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklara ilişkin uyuşmazlıklar ile iki tarafın iradelerine tabi olmayan uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir.

2.8. Med-Arb

Türk hukukunda alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri bakımından en temel düzenleme, 2012 tarihli ve 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu'dur²⁷⁴. Bu Kanun ve ilgili yönetmelik hükümleri çerçevesinde arabuluculuk, başlangıçta tamamen ihtiyari bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak kabul edilmiş; ancak zaman içerisinde yapılan yasal değişikliklerle belirli uyuşmazlık türleri bakımından dava şartı hâline getirilmiştir. Nitekim iş uyuşmazlıkları²⁷⁵, ticari uyuşmazlıklar²⁷⁶, tüketici uyuşmazlıkları²⁷⁷ ve kira ilişkilerinden doğan bazı ihtilaflar

d maddesi gereğince hakem kararının iptali nedenini oluşturur.” (lexpera.com.tr, E.T.: 04.05.2026).

²⁷³ Kanık, **a.g.e.**, s.201; 12.01.2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu 439. madde; “(2), ... g) Hakem veya hakem kurulu kararına konu uyuşmazlığın Türk hukukuna göre tahkime elverişli olmadığı, ... , tespit edilirse, hakem kararları iptal edilebilir.”

²⁷⁴ RG. 22.06.2012/28331.

²⁷⁵ 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu (RG. 25.10.2017/30221) madde 3.

²⁷⁶ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (RG. 14.02.2011/27846) madde 5/A.

²⁷⁷ 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun (RG. 28.11.2013/28835) madde 73/A.

bakımından arabuluculuğa başvuru zorunlu tutulmuş olup, bu gelişim arabuluculuğun Türk hukuk sistemindeki önemini artırmıştır²⁷⁸.

Bununla birlikte, arabuluculuğun her uyuşmazlık bakımından uygulanabilir olduğu söylenemez. Zira HUAK 18/A maddesinin 18. fıkrası şu şekilde kaleme alınmıştır:

“(18) Özel kanunlarda tahkim veya başka bir alternatif uyuşmazlık çözüm yoluna başvurma zorunluluğunun olduğu veya tahkim sözleşmesinin bulunduğu hâllerde, dava şartı olarak arabuluculuğa ilişkin hükümler uygulanmaz.”.

Bu hüküm açık bir şekilde, özel kanunlarda tahkim veya başka bir alternatif uyuşmazlık çözüm yoluna başvurunun zorunlu olduğu ya da taraflar arasında geçerli bir tahkim sözleşmesinin bulunduğu hâllerde dava şartı arabuluculuğa ilişkin hükümlerin uygulanmayacağını düzenlemektedir. Bu hüküm, arabuluculuğun mutlak ve öncelikli bir çözüm yolu olmadığını, aksine belirli hâllerde devre dışı kalabileceğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, yukarıda yer verildiği üzere taraflar arasında geçerli bir tahkim anlaşmasının varlığı hâlinde bu madde gereğince arabuluculuğa başvuru zorunluluğu ortadan kalkmakta ve uyuşmazlık doğrudan tahkim yoluyla çözülebilmektedir.

Bu durum, özellikle tahkime elverişli uyuşmazlıklar bakımından önem arz etmektedir. Nitekim Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve Milletlerarası Tahkim Kanunu hükümleri uyarınca, tarafların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği özel hukuk uyuşmazlıklarının tahkime konu edilebilmesi mümkündür. Yargıtay da tahkimin, taraf iradesine dayanan ve devlet yargısına alternatif oluşturan bağlayıcı bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olduğunu açıkça ifade etmektedir.

Ancak arabuluculuk ile tahkim arasında bu şekilde keskin bir ayırım yapılması, uygulamada tarafların menfaatlerine her zaman hizmet etmeyebilir. Özellikle karmaşık, teknik ve yüksek değerli ticari uyuşmazlıklarda, tarafların öncelikle dostane yollarla çözüm araması, buna rağmen anlaşmaya varılamaması hâlinde ise bağlayıcı bir karar mekanizmasına ihtiyaç duyulması sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. İşte bu

²⁷⁸ 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu ve ilgili değişiklikler (7036, 7155, 7251, 7445 sayılı Kanunlar); Ural Aküzüm, Berk Demirkol, **Türkiye’de Med-Arb (Arabuluculuk – Tahkim)**, On İki Levha Yayıncılık, 2020, s.56.

noktada, arabuluculuk ile tahkimin birlikte ve ardışık şekilde uygulanmasını öngören med-arb (arabuluculuk-tahkim) yöntemi ön plana çıkmaktadır²⁷⁹.

Med-arb yöntemi, tarafların uyuşmazlıklarını öncelikle arabuluculuk yoluyla çözmeye çalıştıkları, ancak bu sürecin başarısız olması hâlinde uyuşmazlığın tahkim yoluyla nihai ve bağlayıcı bir şekilde çözümlendiği karma bir uyuşmazlık çözüm mekanizmasıdır²⁸⁰. Bu yöntemin en önemli özelliği, arabuluculuğun esnek ve uzlaşmacı yapısı ile tahkimin bağlayıcı ve kesin sonuç doğuran niteliğini bir araya getirmesidir²⁸¹. Nitekim öğretilde “med-then-arb” olarak da ifade edilen bu modelde, arabuluculuk ve tahkim süreçleri birbirinden bağımsız olmakla birlikte, aynı uyuşmazlık bakımından birbirini tamamlayıcı nitelikte işletilmektedir.

Türk hukukunda bu yöntemin uygulanabilirliği bakımından herhangi bir engel bulunmamaktadır. Aksine, HUAK m.5/f.1 şu şekilde kaleme alınmıştır:

“(1) Taraflar, arabulucu veya arabuluculuğa katılanlar da dâhil üçüncü bir kişi, uyuşmazlıkla ilgili olarak hukuk davası açıldığında yahut tahkim yoluna başvurulduğunda, aşağıdaki beyan veya belgeleri delil olarak ileri süremez ve bunlar hakkında tanıklık yapamaz.”

Bu hüküm arabuluculuk sürecinde ortaya konulan beyan ve belgelerin daha sonra tahkim yargılamasında delil olarak kullanılamayacağını öngörmek suretiyle, arabuluculuk sonrası tahkim yolunun açık olduğunu dolaylı olarak kabul etmektedir.

Ayrıca Arabuluculuk Daire Başkanlığı tarafından yayınlanan Arabuluculuk Etik Kuralları’nın da arabulucunun gerekli gördüğü hâllerde taraflara tahkim gibi diğer uyuşmazlık çözüm yöntemlerini önerebileceğini düzenleyerek bu yaklaşımı desteklediği görülmektedir. Zira Arabuluculuk Etik Kuralları m. 5/f.6’ya göre:

²⁷⁹ Aküzüm, Demirkol, **a.g.e.**, s.57-58; Doğuhan Uygun, “Basamaklı Tahkim Anlaşmaları ve Arabuluculuk–Tahkim.” **Tahkim Anlaşması – Tahkim Okulu Paneller Serisi**, Cilt - 1, On İki Levha Yayıncılık, 2020, ss. 491-496, s.491.

²⁸⁰ Zeynep Ülkü Kahveci, “Arabuluculuk – Tahkim (Med-Arb) ve ISTAC Kuralları.” **Tahkim Yargılaması Birinci Bölüm - Tahkim Okulu Paneller Serisi**, Cilt - 2, On İki Levha Yayıncılık, 2021, ss. 216-219, s.217-218; Hande Gül Küçükkaya, **Bireysel İş Hukukunda Arabuluculuk**, On İki Levha Yayıncılık, Aralık 2023, s.29; Güven Yazar, **Milletlerarası Özel Hukukta Arabuluculuk**, On İki Levha Yayıncılık, 2023, s.31; Burcu Hendem, “Arabuluculuk-Tahkim (MED-ARB) Sözleşmesinin Tahkim İlk İtirazı Bakımından Değerlendirilmesi.” **Prof. Dr. Baki Kuru Anısına Armağan**, 4 Cilt, On İki Levha Yayıncılık, 2025, ss. 1027-1030, s.1028-1029.

²⁸¹ Uygun, **a.g.e.**, s.492-493.

“(6) Arabulucu, arabuluculuk sürecinde arabuluculuktan başka bir uyuşmazlık çözüm yöntemini yürütemez. Arabuluculuk mevzuatından kaynaklanan avantajları kullanmak amacıyla herhangi bir çözüm yolunu arabuluculuk olarak adlandıramaz. Ancak, arabulucu, gerekli ve uygun gördüğünde, taraflara uyuşmazlıklarını tahkim, tarafsız değerlendirme, danışmanlık veya diğer uyuşmazlık çözüm yöntemleriyle çözmeyi düşünmelerini önerebilir.”

Bu noktada Arabuluculuk Etik Kuralları’nın 4. maddesine de değinmek gerekir:

“(6) Arabulucu, bu sıfatla görev yaptığı uyuşmazlık ile ilgili olarak açılan davada, daha sonra, avukat olarak görev üstlenemez. Ancak, taraflar açık ve yazılı onayları ile birlikte talep ederlerse, açılan tahkim yargılamasında hakemlik yapabilir.”

Görüldüğü üzere bir uyuşmazlıkta görev almış olan arabulucunun aynı uyuşmazlık için yapılacak tahkim yargılamasında hakemlik yapması ancak tarafların açık ve yazılı bir şekilde rızalarının bulunması halinde mümkündür²⁸².

Yukarıda da belirtildiği üzere bu yöntemde, arabuluculuk faaliyetini yürüten kişi ile tahkim yargılamasını gerçekleştirecek hakemin belirli şartlar altında aynı kişi olması mümkündür²⁸³. Böyle bir durumda, arabulucu sıfatıyla sürece katılan üçüncü kişi, tarafların uyuşmazlık konusundaki pozisyonlarını yakından tanınması sayesinde, onları daha sonra tahkim yargılamasında uzlaşmaya yönlendirme bakımından daha geniş bir etki alanına sahip olmaktadır²⁸⁴. Bu durumda hakemin, yargılamayı daha kısa sürede sonuçlandırması mümkün olmakta ve böylelikle hem zaman hem de maliyet bakımından önemli ölçüde tasarruf sağlanmaktadır. Bu yönüyle med-arb yöntemi, usul ekonomisi ilkesi ile de uyumlu bir yapı arz etmektedir.

Bununla birlikte, arabuluculuk sürecinde görev yapan kişinin tahkim aşamasında hakem olarak belirlenmesi, bazı sakıncaları da beraberinde

²⁸² Arabuluculuk Etik Kuralları 4. madde;

²⁸³ Yarar, **a.g.e.**, s.32; İbrahim Ermenek, Özkan Özyakışır, Serdar Ünver, “Enerji Piyasası Uyuşmazlıklarının Çözümünde Bir Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Kurumu Örneği Olarak “Die Clearingstelle Eeg (Alman Enerji Uyuşmazlıkları Çözüm Kurumu)” ve Türkiye için Benzer Bir Model Önerisi.” **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, 36. Cilt, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2020, ss.115-116, s.116; Pekcanıtez, **a.g.e.**, s.2812.

²⁸⁴ Yarar, **a.g.e.**, s.32.

getirmektedir. Nitekim arabuluculuk faaliyetinin doğası gereği taraflar, çoğu zaman gizli ve hassas bilgileri arabulucu ile paylaşabilmekte; bu durum ise aynı kişinin daha sonra hakem sıfatıyla karar verirken bu bilgilerden etkilenme ihtimalini gündeme getirmektedir. Bu durumun, taraflar üzerinde dolaylı bir baskı oluşturma ve arabuluculuk sürecinin gönüllülük esasını zedeleme ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Zira taraflar, arabuluculuk sürecinde ileri sürdükleri beyanların daha sonra hakem tarafından dikkate alınabileceği endişesiyle hareket edebilir ve bu durum uzlaşma sürecinin doğallığını olumsuz yönde etkileyebilir. Bu ihtimaller, tahkim yargılamasında hakemin tarafsızlığı ve bağımsızlığı ilkeleri bakımından tartışmalara yol açmakta ve yöntemin en çok eleştirilen yönlerinden birini oluşturmaktadır²⁸⁵.

Öte yandan, arabuluculuk-tahkim yönteminin diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına kıyasla önemli avantajlarından biri, tarafların uyuşmazlık konusundaki iddia ve savunmalarının arabuluculuk aşamasında büyük ölçüde ortaya konulmuş olmasıdır. Bu sayede, tahkim aşamasına geçildiğinde yargılamaya sıfırdan başlanmasına gerek kalmamakta ve süreç daha etkin bir şekilde ilerleyebilmektedir²⁸⁶.

Yargıtay önceki kararlarında tahkim sözleşmesinde med-arb yöntemine yer verilmesini tahkim anlaşmasını geçersiz hale getireceğini kabul etmek idi²⁸⁷. Ancak Yargıtay sonraki kararlarında bu görüşünden dönerek tahkim yoluna başvurulmadan önce alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına başvurulmasının tahkim anlaşmasını geçersiz kılmayacağını açıkça ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, med-arb yönteminin Türk hukukunda uygulanabilirliğini güçlendirmekte ve taraf iradesine verilen önemi pekiştirmektedir²⁸⁸.

²⁸⁵ Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2812; Ermenek, Özyakışır, Ünver, **a.g.e.**, s.116; Hendem, **a.g.e.**, s.1030.

²⁸⁶ Ermenek, Özyakışır, Ünver, **a.g.e.**, s.116

²⁸⁷ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin, 15.04.2025 tarihli ve E.2025/225, K.2025/2164 sayılı kararı; *"Yukarıda belirtilen kanuni düzenlemeler hep birlikte değerlendirildiğinde; arabuluculuğun maddi hukuka ilişkin olduğu, Mahkemelerde dava açılmadan önce başvurulması gerektiği hatta bazı davalarda arabulucuya başvurulmasının dava şartı olarak düzenlendiği görülmektedir. Tarafların tahkim iradesini açıkladıkları tahkim şartının tartışma ve karışıklığa neden olmayacak biçimde açık ve kesin olarak belirtmiş olması gerekmekte olup öncelikle arabulucuya gidileceğine dair yaptıkları anlaşma nedeniyle sözleşmeye uygulanacak hükümler bakımından kendi içerisinde kesin ve hiçbir kuşkuyla yer vermeyecek derecede tahkim şartının düzenlenmediği bu nedenle de tahkim şartının geçersiz olduğu kabul edilmelidir."* (lexpera.com.tr, E.T.: 29.05.2026).

²⁸⁸ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 15.01.2026 tarih ve E.2025/5452, K.2026/129 sayılı kararı; *"Yukarıda açıklandığı üzere alternatif uyuşmazlık çözüm usulü olarak önce Arabuluculuk*

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RÖDOVANS SÖZLEŞMESİNDEN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARIN TAHKİM İLE ÇÖZÜMÜ

3.1. Genel Olarak

Rödovans sözleşmesi, özel hukuk sözleşmesi niteliği taşımakta olup, Türk hukukunda özel bir kanuni düzenlemeye konu edilmemiştir. Doktrinde ve uygulamada çoğunlukla atipik bir sözleşme olarak kabul edilen rödovans sözleşmesi, hukuki niteliği itibarıyla Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen ürün kirası sözleşmesine benzetilmektedir. Bu nedenle de rödovans sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümü ve rödovans sözleşmesinin sona ermesi gibi konularda TBK'nın 357. maddesi ve devamında düzenlenen ürün kirasına ilişkin hükümler, rödovans sözleşmenin yapısına, somut olaya uygun düştüğü ölçüde uygulama alanı bulur²⁸⁹. Ürün kirasına ilişkin hükümlerin yetersiz kaldığı hâllerde ise, TBK'nın genel hükümlerine başvurulabilecektir²⁹⁰.

Çalışmanın konusunu oluşturan temel mesele rödovans sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözülmesinin mümkün olup olmadığıdır. Mevzuatta bu hususa ilişkin açık bir düzenleme yer almadığından rödovans sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların tahkime elverişlilik değerlendirmesinin rödovans sözleşmesinin hukuki niteliği esas alınarak yapılması gerekmektedir. Bu kapsamda, ürün kirasına ilişkin uyuşmazlıkların tahkime elverişliliği konusundaki değerlendirmeler, rödovans sözleşmeleri bakımından da önem taşımaktadır.

Doktrinde ve Yargıtay uygulamasında, kira sözleşmesinden kaynaklanan bazı uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözülebileceği kabul edilmektedir²⁹¹. Bununla birlikte,

başvurusunda bulunulup anlaşma gerçekleşmediğinde sonrasında Tahkim (Med-Then-Arb) yargılaması yöntemine gidilmesi mümkün olduğundan tahkime elverişli olan somut uyuşmazlıkta da terditli olarak önce arabuluculuk yoluna gidilip anlaşma sağlanmadığından sonrasında tahkim yargılamasına gidilmesi hukuka uygundur.” (lexpera.com.tr, E.T.: 03.05.2026).

²⁸⁹ Mustafa Topaloğlu, **Maden Hukuku**, Karahan Kitabevi, Ocak 2011, s.51.

²⁹⁰ Uyumaz, Güngör, **a.g.m.**, s.156.

²⁹¹ Ağırman, **a.g.e.**, s.190; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 09.01.2024 tarihli ve E.2023/5108, K.2024/75 sayılı kararı; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 10.06.2025 tarihli ve E.2025/893, K.2025/3205 sayılı kararı; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 26.06.2024 tarihli ve E.2023/4108,

tahkime elverişlilik bakımından HMK m.408 ve MTK m.1’de belirli sınırlamalar öngörölmüş; taşınmaz mallar üzerindeki aynı haklara ilişkin uyuşmazlıklar ile tarafların iradelerine tabi olmayan işlerin tahkime konu edilemeyeceği belirtilmiştir. Röдовans sözleşmesinin hukuki niteliği dikkate alındığında ise, bu sözleşmeden doğan uyuşmazlıkların kural olarak sözleşmesel ilişkiye dayandığı, tarafların serbest iradeleri kapsamında tasarruf edebilecekleri alan içerisinde kaldığı ve aynı hakka ilişkin bir uyuşmazlık niteliği taşımadığı görüşündeyiz.

Kanaatimizce, röдовans sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların tahkime elverişli olduğunun kabulü hem sözleşme serbestisi ilkesi hem de tahkimin uyuşmazlıklardaki işlevi bakımından daha isabetli bir yaklaşım olacaktır. Özellikle madencilik faaliyetlerinin teknik bilgi ve uzmanlık gerektiren niteliği dikkate alındığında, uyuşmazlıkların alanında uzman hakemler tarafından çözümlenmesi, taraflar açısından daha etkin ve hızlı bir yargılama imkânı sağlayacaktır. Ayrıca, madencilik faaliyetlerinin yüksek ekonomik değeri taşıması ve ticari sır niteliğindeki bilgileri içermesi nedeniyle, tahkim yargılamasının gizlilik özelliği²⁹² de taraflar bakımından önemli avantajlar sunmaktadır.

Öte yandan, her ne kadar genel olarak kira sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözülebileceği kabul edilmekteyse de konut ve çatılı iş yeri kiralarına ilişkin bazı uyuşmazlıklar bakımından kiracının zayıf konumda olması nedeniyle ve bu konudaki hükümlerin emredici nitelikte olması nedeniyle farklı bir yaklaşım benimsenmektedir²⁹³. Nitekim Yargıtay, kira bedelinin tespiti ile fesih ve tahliye davalarının kamu düzeniyle bağlantılı olduğu gerekçesiyle tahkime elverişli

K.2024/2037 sayılı kararı; Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, 30.01.2013 tarihli ve E.2012/9581, K.2013/1334 sayılı kararı (lexpera.com.tr, E.T.: 29.05.2026).

²⁹² Daha geniş açıklamalar için bkz.: İkinci Bölüm.

²⁹³ Ağırman, **a.g.e.**, s.189-190; Sibel Özel, **Milletlerarası Ticari Tahkimde Kanunlar İhtilafı Meseleleri**, Legal Yayıncılık, Ekim 2024, s.45-46.

olmadığı görüşündedir²⁹⁴. Buna karşılık, kira bedelinin ödenmemesi sebebiyle ortaya çıkan alacak uyuşmazlıklarının tahkime konu edilebileceği kabul edilmektedir²⁹⁵.

Bu yaklaşım çerçevesinde değerlendirildiğinde, rödovans sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların, konut ve çatılı iş yeri kiralarından farklı olarak kamu düzenine sıkı şekilde bağlı bir koruma rejimi içerisinde bulunmamasının yanında tarafların serbestçe tasarruf edebilecekleri bu alanda, tahkime başvurulmasının önünde hukuki bir engel bulunmadığı ve rödovans sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıkların aşağıda da açıklanacağı üzere tahkime elverişli olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

3.2. Kira Sözleşmesinden Kaynaklanan Uyuşmazlıkların Tahkimle Çözümü

Yukarıda açıklandığı üzere rödovans sözleşmesine uygun düştüğü ölçüde ürün (hasılat) kirası hükümleri uygulanmaktadır. Bu nedenle de rödovans sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların çözümünde tahkim yargılamasına gidilip gidilemeyeceği, tahkime elverişliliği gibi hususlarda kira sözleşmelerinin tahkime elverişliliği hususunun da irdelenmesi gerekir.

Kaynağını kira ilişkilerinden alan uyuşmazlıkların tahkime elverişliliği konusunda mevzuatta tahkime gidilemeyeceği yönünde hüküm bulunmamaktadır. Bu tür uyuşmazlıklarda tahkime elverişliliğin incelenmesi gerekliliğinden yola çıkarak

²⁹⁴ Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 10.06.2025 tarihli ve E.2025/893, K.2025/3205 sayılı kararı; “*Bu özelliği nedeniyle konut ve çatılı iş yeri kira ilişkisinden kaynaklanan kira tespiti uyuşmazlıkları tahkime elverişlilik kriteri taşımaz. (Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 02.12.2004 T. E. 2004/13018 , K. 2004/13409 gibi) Aynı şekilde TBK m. 347/son ve m. 354 'deki düzenlemelere göre konut ve çatılı işyeri kiralarında fesih ve tahliye sebepleri sınırlı sayıda ve emredici usule tabi olarak düzenlenmekle bu uyuşmazlıklarında tahkime elverişli olmadığı kabul edilir.*” (lexpera.com.tr, E.T.: 30.05.2026).

²⁹⁵ Nuray Ekşi, **Hukuk Muhakemeleri Kanununda Tahkim**, Beta Basım, İstanbul, Temmuz 2013, s.82; Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, 30.01.2013 tarihli ve E.2012/9581, K.2013/1334 sayılı kararı; “*Dava, kira alacağının tahsili istemine ilişkindir. Mahkemece, davanın kısmen kabulüne karar verilmiş, hüküm davalı ve davacı tarafından temyiz edilmiştir. (...) Öncelikle Kira sözleşmesindeki tahkime ilişkin hüküm ve davalının bu yöndeki itirazının 1086 Sayılı HMUK'un 516 vd. maddeleri ve 6100 Sayılı HMK'nun 412 v.d maddeleri çerçevesinde değerlendirilmesi gerekirken, davalının bu yöndeki ilk itirazları değerlendirilmeden davanın esası hakkında karar verilmesi doğru değildir.*” (lexpera.com.tr, E.T.: 29.05.2026).

eğer kira ilişkisinden doğan bir uyuşmazlığa konu işin taraf iradelerinin dışında kaldığı söylenebiliyorsa bu uyuşmazlığın tahkime elverişli olmadığı söylenebilir²⁹⁶.

Konut ve çatılı iş yeri kiralari bakımından kira artış oranına üst sınır getiren TBK m.344 hükmü²⁹⁷, konut ve çatılı işyeri kiralariina ilişkin olarak yapılan kira sözleşmeleri bakımından emredici niteliği ile uygulama alanı bulur. Bu nedenle de konut ve çatılı iş yeri kiralariında yeni dönem kirası için belirlenecek artış oranı konusunda sözleşme taraflari serbest değildir.

Aynı şekilde konut ve çatılı işyeri kiralari bakımından fesih ve tahliye sebepleri TBK'da sınırlı sayıda ve emredici olarak düzenlenmiş olduğundan taraf iradelerinden söz edilemeyecektir. Sonuç olarak, bir kira sözleşmesinden doğan bir uyuşmazlık bakımından, kira sözleşmesinin taraflarının iradelerine bağlı olmadığı, kamu düzeninden sayılan işlerden doğan uyuşmazlığın tahkime elverişli olmadığı söylenebilir²⁹⁸. Bu sebeptendir ki, tahkime elverişliliğinin en doğru şekilde değerlendirilebilmesi için öncelikle uyuşmazlığın kaynağı olan kira ilişkisinin türünün ve niteliğinin tespit edilmesi ve bu ilişkiden kaynaklanan uyuşmazlık konusunun taraf iradelerine tabi olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

Kira sözleşmeleri bakımından kanun koyucu, TBK m.299 ile geniş bir tanımlama yapmıştır. Buna göre genel olarak kira sözleşmesini, kiraya verenin bir malın kullanılmasını veya kullanımla birlikte ondan yararlanılmasını kiracıya belirli veya belirlenebilir bir süre için bırakmayı, kiracının ise bu kullanım ve yararlanmanın

²⁹⁶ Kanık, **a.g.e.**, s.200 vd.

²⁹⁷ 11.01.2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun konut ve çatılı iş yeri kiralariında kira bedelinin belirlenmesine dair 344. maddesi; *"Tarafların yenilenen kira dönemlerinde uygulanacak kira bedeline ilişkin anlaşmaları, bir önceki kira yılında tüketici fiyat endeksindeki oniki aylık ortalamalara göre değişim oranını geçmemek koşuluyla geçerlidir."*

²⁹⁸ Ağırman, **a.g.e.**, s189; Kanık, **a.g.e.**, s.202; Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, 26.06.2024 tarihli ve E.2023/4108, K.2024/2037 sayılı kararı; *"01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nu ile konut ve çatılı iş yeri kiralari için kira bedelinin tespitine ilişkin usul ve kriterler 343 vd. Maddelerinde düzenlenmiştir. Özellikle kira artış oranına üst sınır getiren söz konusu TBK 'nın 344. Madde hükmü konut ve çatılı işyeri kiralariına ilişkin kira sözleşmelerinde emredici niteliği ile uygulanmaktadır. Konut ve çatılı iş yeri kiralariında yeni dönem kirası için artış oranı belirlemede taraflar tamamen serbest değildir. Bu özelliği nedeniyle konut ve çatılı iş yeri kira ilişkisinden kaynaklanan kira tespiti uyuşmazlıklari tahkime elverişlilik kriteri taşımaz. (Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin 02.12.2004 T. E. 2004/13018, K. 2004/13409 gibi) Aynı şekilde TBK m. 347/son ve m. 354 'deki düzenlemelere göre konut ve çatılı işyeri kiralariında fesih ve tahliye sebepleri sınırlı sayıda ve emredici usule tabi olarak düzenlenmekle bu uyuşmazlıklariında tahkime elverişli olmadığı kabul edilir."* (lexpera.com.tr, E.T.: 29.05.2026).

karşılığı olarak kararlaştırılan kira bedelini ödemeyi üstlendiği, karşılıklı borç yükleyen bir sözleşme olarak tanımlayabiliriz²⁹⁹.

TBK’da kira sözleşmeleri üç başlık altında düzenlenmiştir. Bunlar; TBK m.299 ve devamında yer alan adi kira sözleşmeleri, TBK m.339 ve devamında düzenlenen konut ve çatılı işyeri kirası ile TBK m.357 ve devamında düzenlenmiş olan ürün (hasılat) kirasıdır. Kanun koyucu, kira ilişkisini düzenlerken kira türlerine göre farklı hükümler öngörmüş ve genel olarak kiracıyı sözleşmenin zayıf tarafı olarak kabul ederek koruyucu düzenlemelere yer vermiştir. Bununla birlikte, kiracının korunma düzeyi, kira türlerine göre değişiklik göstermektedir. Bu nedenle de sayılan tüm kira sözleşmeleri bakımından aynı yoğunlukta bir koruma sağlandığını söylemek mümkün değildir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, kira sözleşmesinden doğan haklar aynı hak değil, şahsi hak niteliği taşımaktadır.

Genel hükümlere tâbi adi kira sözleşmeleri, kira sözleşmesinin asli unsurlarını bünyesinde barındıran ve kanunda özel düzenlemelere konu edilmemiş bulunan, kapsam itibarıyla en geniş kira sözleşmesi türünü oluşturmaktadır. Bu tür sözleşmelerin konusunu çoğunlukla, gelir getirme amacı taşımayan, konut veya çatılı işyeri niteliğinde bulunmayan taşınmazlar ile taşınırılar meydana getirmektedir.

TBK’nın 339. maddesi ve devamında düzenlenen konut ve çatılı işyeri kiralalarına ilişkin hükümler, kiralanan şeyin konut veya çatılı işyeri niteliği taşıdığı taşınmaz kira sözleşmeleri bakımından uygulama alanı bulmaktadır³⁰⁰. Ancak Kanunda konut ve çatılı iş yerlerinin tanımı yapılmamıştır. Burada kiralanan taşınmaza hangi hükümlerin uygulanacağını belirlebilmesi için kiralananın baskın niteliğinin tespit edilmesi gerekir. Nitekim kiralananın konut olarak nitelendirilmesi, esas itibarıyla onun dış görünüşüne veya teknik özelliklerine bağlı değildir. Bu nitelendirme yapılırken, tarafların sözleşme kapsamında kiralana yükledikleri kullanım amacı, özgüleme iradesi ve bu bağlamda koruma düşüncesi göz önünde bulundurulmalıdır³⁰¹.

Bununla birlikte TBK sistematigi içerisinde kiracının en yoğun biçimde korunduğu kira türü, konut ve çatılı işyeri kiralalarıdır³⁰². Bu kapsamda, özellikle kira

²⁹⁹ Eren, **a.g.e.**, s.309; Kanık, **a.g.e.**, s.201.

³⁰⁰ Eren, **Özel Hükümler**, s.311.

³⁰¹ Eren, **Özel Hükümler**, s.394.

³⁰² Ağırman, **a.g.e.**, s.190; Kanık, **a.g.e.**, s.202, Özel, **a.g.e.**, s.45-47.

bedelinin artırılmasına ilişkin sınırlamaların emredici kurallara bağlanması ve tahliye sebeplerinin sınırlı sayıda öngörülerek tahliyenin güçleştirilmesi, söz konusu kira türlerinde kiracının korunmasına yönelik temel düzenlemeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ürün (hasılat) kirası, ürün veren veya gelir sağlayan bir malın ya da hakkın, kullanılmasının yanı sıra semerelerinden yararlanma yetkisinin de kiraya veren tarafından kiracıya devredildiği sözleşme türüdür. TBK'nın 357. maddesi ve devamında düzenlenen ürün (hasılat) kirasının konusu, taşınır veya taşınmaz mallar olabileceği gibi, kullanılmaya veya yararlanmaya elverişli haklar da olabilir. Bu sözleşme tipinde konut ve çatılı iş yeri kiralalarının aksine kiralayan kiracıya oranla daha zayıf bir konumda değildir³⁰³.

Bu kapsamda, maden hakları gibi ekonomik değer taşıyan ve semere sağlayan haklar da ürün kirasına konu olabilecek niteliktedir³⁰⁴. Bununla birlikte, kira sözleşmesinde kira bedelinin işletmeden pay verilmesi şeklinde belirlenmiş olması ya da kiralananın tüm demirbaşları ve üzerindeki eşya ile birlikte kiraya verilmesi, tek başına sözleşmenin ürün kirası niteliğinde olduğunu göstermeye yeterli değildir. Bu tür kira ilişkilerinde kira bedeli, para olarak kararlaştırılabileceği gibi, kiralananan elde edilen ürünün belirli bir oran veya payı şeklinde de belirlenebilir.

TBK'da üç başlık altında yer alan kira sözleşmesi türleri bakımından Yargıtay'ın da kabul ettiği ve istikrarlı bir şekilde kararlarında yer verdiği husus öncelikle taraflar arasındaki uyuşmazlığın konusunu teşkil eden kira sözleşmesinin türünün tespit edilmesi ve bu tür kira ilişkisinden doğan ilgili uyuşmazlığın kamu düzenini ilgilendirip ilgilendirmedeği ile taraf iradelerinin esas alınabileceği bir konu olup olmadığının irdelenmesi gerekir³⁰⁵.

³⁰³ Gülay Öztürk, **Teoride ve Uygulamada Hasılat Kirası**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Haziran 2010, s.49.

³⁰⁴ Darcan, **a.g.e.**, s.33-34.

³⁰⁵ Kanık, **a.g.e.**, s.202; Yargıtay 3. HD, 26.06.2024 tarih ve E.2023/4108, K.2024/2037 sayılı kararı; *"Hal böyle olunca, Bölge Adliye Mahkemesince; yukarıda açıklandığı üzere öncelikle kiralananın vasfı tespit edilerek buna göre kira türü belirlenip uyuşmazlığın tahkime elverişli olup olmadığının değerlendirilmesi ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi usul ve kanuna aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir."* (lexpera.com.tr, E.T.: 10.01.2026);

Yargıtay 3. HD, 10.06.2025 tarih ve E.2025/893, K.2025/3205 sayılı kararı; *"Kira sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların tahkime elverişliliğini açıkça engelleyen kanuni bir düzenleme yoktur. Bu türden uyuşmazlıkların tahkime elverişli olup olmadığının tayininde,*

3.3. Rödovans Sözleşmesinden Kaynaklanan Uyuşmazlıkların Tahkime Konu Olması

Rödovans sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözümlenip çözümlenemeyeceği konusunda, doktrin ve yüksek mahkeme kararlarında ağırlıklı görüş olan ve bizim de kabul ettiğimiz görüşe göre rödovans sözleşmesine ürün kirasına uygulanan hükümlerin uygun düştüğü ölçüde uygulanacağı dikkate alınarak inceleme yapılması gerekmektedir.

Yargıtay, kira sözleşmelerinin tahkime elverişliliği konusunda öncelikle kira sözleşmesinin türünün tespit edilmesi ve türü tespit edilen kira sözleşmesi bakımından çıkan uyuşmazlık konusu işte taraf iradelerinin hâkim olup olmadığının incelenmesi gerekliliğine değinmektedir.

3.3.1. Kira Bedelinin İndirilmesi ve Uyarlama

Ürün kirası ve adi kira türleri bakımından, TBK m. 344 hükmü uyarınca kira tespiti davası açılması mümkün olmamakla birlikte, bu kira türlerinde sözleşmede belirlenen kira bedeline ilişkin olarak taraflar arasında bir muaraza ortaya çıkması ve sözleşmede kira artışına dair hükümler öngörülmüş olması hâlinde, kira bedelinin sözleşmede kararlaştırılan artış oranı veya yöntemine göre belirlenmesine ilişkin uyuşmazlıkların, geçerli bir tahkim şartının bulunması kaydıyla, tahkim yargılamasına elverişli olduğu ileri sürülebilir³⁰⁶. Bu durumda ürün kirası hükümlerinin uygulama alanı bulunduğu rödovans sözleşmesinin bedeline dair kira tespiti davası açılmayacağından sözleşmede hüküm bulunması halinde kira bedelinin uyarlanması talepli olarak tahkime başvurulabilir.

uyuşmazlık konusu olan işin taraf iradelerine tabi olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Kira ilişkisinden kaynaklanan uyuşmazlıklarda kiraya veren ve kiracı iradelerine tabi olmayan kamu düzenine ilişkin olan işlerden kaynaklanan uyuşmazlıklar tahkime elverişli olarak kabul edilmez. (Doğan Ağırman; Milli & Milletlerarası Tahkim, Ankara 20022, s.189) Bu nedenle öncelikle kira sözleşmelerinin niteliği ve türlerine göre kira ilişkisinde ortaya çıkabilecek uyuşmazlık konusunun kiracı ve kiraya veren iradelerine tabi işlerden olup olmadığının belirlenmesi gerekir.” (lexpera.com.tr, E.T.: 10.01.2026).

³⁰⁶ Kanık, **a.g.e.**, s.206.

Rödovans bedelinin indirilmesi bakımından da inceleme yapmak gerekir. Rödovans sözleşmelerinde taraflar arasında kararlaştırılan rödovans bedeli, sözleşmenin asli unsurlarından birini oluşturmaktadır. Bununla birlikte sözleşmenin kurulmasından sonra ortaya çıkan bazı olağanüstü durumlar veya ruhsat sahibinden kaynaklanan ayıplar nedeniyle rödovansçının maden sahasından beklediği ekonomik faydayı elde edememesi söz konusu olabilir³⁰⁷. Taraflar arasında geçerli bir tahkim anlaşmasının bulunması halinde, rödovans bedelinin indirilmesine ilişkin talepler de genel mahkemeler yerine hakem veya hakem kurulu tarafından incelenecek ve karara bağlanacaktır.

Rödovans bedelinin indirilmesini gerektiren ilk durum, ruhsat sahibinin maden sahasını sözleşmede kararlaştırılan amaca uygun şekilde teslim etmemesi³⁰⁸ veya sonradan ortaya çıkan ayıpları makul süre içerisinde gidermemesidir. Bu durumda rödovansçı, öncelikle ayıpların giderilmesi için ruhsat sahibine uygun bir süre tanımalı ve ayıpların devam etmesi nedeniyle maden sahasını gereği gibi işletemediğini ortaya koymalıdır³⁰⁹. Ayıpların üretim faaliyetini önemli ölçüde sınırlandırması veya ekonomik verimliliği azaltması hâlinde, hakem kurulu somut olayın özelliklerini dikkate alarak rödovans bedelinde uygun bir indirim kararı verebilir. Bu değerlendirme yapılırken ayıbın niteliği, üretim kapasitesine etkisi ve tarafların sözleşmeden bekledikleri menfaat dengesi birlikte göz önünde bulundurulacaktır.

Rödovans bedelinin uyarlanması veya indirilmesi sonucunu doğurabilecek bir diğer durum ise tarafların öngörmesi mümkün olmayan olağanüstü olayların meydana gelmesidir³¹⁰. Özellikle doğal afetler, beklenmeyen jeolojik oluşumlar, üretimi ciddi şekilde etkileyen çevresel olaylar veya benzeri mücbir sebepler nedeniyle maden sahasından elde edilen ekonomik verimin önemli ölçüde azalması halinde, rödovansçının sözleşmede kararlaştırılan bedelin yeniden belirlenmesini talep etmesi mümkündür. Böyle bir uyuşmazlıkta hakem kurulu, meydana gelen olağanüstü olayın sözleşmenin ekonomik dengesini bozup bozmadığını, üretimde meydana gelen

³⁰⁷ Öztürk, **a.g.e.**, s.475.

³⁰⁸ 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun "1. Teslim borcu" kenar başlıklı 360. maddesi; *"Kiraya veren, birlikte kiralanmış taşınır şeyler varsa bunlar da içinde olmak üzere, kiralanana, sözleşmenin amacına uygun biçimde kullanılmaya ve işletilmeye elverişli bir durumda kiracıya teslim etmek ve sözleşme süresince bu durumda bulundurmakla yükümlüdür."*

³⁰⁹ Öztürk, **a.g.e.**, s.475.

³¹⁰ 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun "2. Olağanüstü durumlarda kira bedelinden indirim" kenar başlıklı 363. maddesine göre: *"Tarımsal bir taşınmazın her zamanki verimi, olağanüstü felaket veya doğal olaylar yüzünden önemli ölçüde azalırsa kiracı, kira bedelinden orantılı bir miktarın indirilmesini isteyebilir."*

azalmanın kapsamını ve tarafların bu durumdan ne ölçüde etkilendiğini bilirkişi incelemesi ve diğer deliller ışığında değerlendirecektir.

Tahkim yargılamasında hakemler, rödovans bedelinin indirilmesine ilişkin talepleri yalnızca sözleşme hükümleriyle sınırlı olarak değil, aynı zamanda TMK'da düzenlenen dürüstlük kuralı ile TBK'nın sözleşmenin uyarlanması ve ayıba ilişkin hükümleri çerçevesinde de inceleyebilirler. Böylece taraflar arasındaki ekonomik denge korunurken, sözleşmenin kurulması sırasında öngörülemeyen gelişmeler nedeniyle taraflardan birinin aşırı ölçüde zarara uğramasının da önüne geçilmiş olur.

Sonuç olarak, rödovans sözleşmesinden kaynaklanan kira bedelinin indirilmesine veya uyarlanmasına ilişkin uyuşmazlıklar, tahkim şartı veya bağımsız tahkim sözleşmesi bulunması halinde hakem kurulu tarafından çözümlenebilecektir. Hakem kararı verilirken sözleşmenin hükümleri, üretimde meydana gelen fiilî azalma, tarafların kusur durumu, bilirkişi raporları ve Türk Borçlar Kanunu'nun ilgili hükümleri birlikte değerlendirilerek³¹¹ adil bir sonuca ulaşılması amaçlanacaktır.

3.3.2. Fesih ve Tahliye Talepli Uyuşmazlıklar

Fesih ve tahliye talepli uyuşmazlıklar kapsamında da değerlendirme yapmak gerekir. TBK'da konut ve işyeri kirası sözleşmeleri bakımından fesih ve tahliye sebepleri sayılmıştır. Taraflar kira sözleşmesine bu sayılan sebepler dışında başkaca fesih ve tahliye hali ekleyemezler. Bu açıdan bakıldığında taraf iradesinin kısıtlandığı söylenebileceğinden konut ve çatılı iş yeri kiralarında fesih, tahliye, yenileme gibi hususlardan kaynaklı uyuşmazlıklar tahkime elverişli değildir.

Her ne kadar TBK hükümleri, kiracıyı koruyucu nitelik taşısa da taraflar kira sözleşmesinde fesih ve tahliye konularını tahkim şartına bağlamış ise, bu nitelikteki uyuşmazlıklar, tarafların sulh yoluyla veya açık kabulle fesih ve tahliye kararı vermesi hâlinde, hakem veya hakemler tarafından verilen kararlar HMK m. 434 uyarınca geçerlilik kazanabilecektir. Bu hükme göre:

Tahkim yargılaması sırasında taraflar uyuşmazlık konusunda sulh olurlarsa, tahkim yargılamasına son verilir. Tarafların talebi, ahlâka

³¹¹ Öztürk, a.g.e., s.475.

veya kamu düzenine aykırı değilse ya da tahkime elverişli olan bir konuya ilişkin ise sulh, hakem kararı olarak tespit edilir.

Dolayısıyla konut ve çatılı işyeri kiralarda yasadan kaynaklanan koruyucu hükümler taraf iradesine hâkim olsa da tarafların özgür iradeleriyle tahkime başvurmaları ve özellikle açık onay veya sulh ile anlaşmaları söz konusu olduğunda, hakem kararlarının hukuki geçerlilik kazanması mümkün olmaktadır.

Ürün (hasılat) kirası gibi konut ve çatılı işyeri kirası dışında diğer kira türlerinde, TBK'da fesih ve tahliye hükümlerinin daha esnek düzenlenmiş olması sebebiyle, özellikle bu sözleşme taraflarının tacir olması hâlinde, bu tür kira uyuşmazlıklarının tahkime elverişli olduğu genel olarak kabul edilmektedir. Buna karşılık, 6502 sayılı Kanun³¹² uyarınca, tüketici işlemi niteliğindeki kira sözleşmelerinde tahkim şartı haksız şart olarak değerlendirildiğinden, tüketici işlemi niteliğindeki kira sözleşmelerinin tahkime elverişli olmadığı söylenebilir. Röдовans sözleşmesinin ticari niteliği göz önüne alındığında fesih ve tahliye talepli olarak çıkan uyuşmazlıkların tahkim ile çözümünün mümkün olduğu kanaatindeyiz.

Önceki bölümlerde de belirtildiği üzere röдовans sözleşmesi, niteliği itibarıyla taraflara karşılıklı borç ve yükümlülükler yükleyen bir sözleşmedir. Bu nedenle röдовansçının, sözleşmede kararlaştırılan işletme faaliyetlerini özen borcuna uygun şekilde yerine getirmemesi, maden sahasını sözleşmenin amacı dışında kullanması veya maden işletmeciliğine ilişkin yükümlülüklerini ihlal etmesi hâlinde ruhsat sahibinin sözleşmenin feshi ile birlikte maden sahasının kendisine teslimini talep etme hakkı doğmaktadır³¹³. Taraflar arasında geçerli bir tahkim anlaşmasının bulunması durumunda bu talepler, genel mahkemeler yerine hakem veya hakem kurulu tarafından incelenebilecektir.

Hakem kurulu, fesih talebini değerlendirirken öncelikle röдовansçının sözleşmeden doğan yükümlülüklerini ihlal edip etmediğini, söz konusu aykırılığın sözleşme ilişkisinin devamını çekilmez hâle getirip getirmediğini ve taraflar arasında kararlaştırılan fesih şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini inceleyecektir. Bu değerlendirme yapılırken Türk Borçlar Kanunu'nun ürün kirasına ilişkin hükümleri, röдовans sözleşmesinin kendine özgü niteliği dikkate alınarak kıyasen uygulanır.

³¹² RG. 28.11.2013/28835.

³¹³ Öztürk, **a.g.e.**, s.466-468.

Sözleşmeye aykırılığın giderilebilir nitelikte olması hâlinde, ruhsat sahibinin hakem yargılamasına başvurmadan önce rödovansçıya aykırılıkları açıkça gösteren bir ihtarda bulunması ve bunların giderilebilmesi için uygun bir süre tanınması, dürüstlük kuralının ve sözleşmeye bağlılık ilkesinin doğal bir sonucudur. Verilen süre içerisinde aykırılıkların giderilmemesi durumunda ise ruhsat sahibi, sözleşme süresinin sona ermesini beklemeksizin tahkim yargılamasına başvurarak sözleşmenin feshi ile maden sahasının iadesine karar verilmesini talep edebilir³¹⁴.

Bununla birlikte bu olağanüstü fesih halinin dışında TBK'nın 316. maddesinde düzenlenen özenle kullanma ve komşulara saygı gösterme borcu gereğince kiracı, kiralananı, sözleşmeye uygun olarak özenle kullanmak zorundadır. Buna aykırı davranışta bulunulması halinde kiraya veren, konut ve çatılı işyeri kirasında, en az otuz gün süre vererek, aykırılığın giderilmesi, aksi takdirde sözleşmeyi feshedeceği konusunda yazılı bir ihtarda bulunur. Bununla birlikte diğer kira ilişkilerinde ise, kiraya veren, kiracıya önceden bir ihtarda bulunmadan, yazılı bir bildirimle sözleşmeyi hemen feshetme hakkını haizdir³¹⁵.

Ayrıca, ruhsat sahibinin aykırılığı öğrenmesine rağmen uzun süre herhangi bir hukuki girişimde bulunmaması, somut olayın özelliklerine göre söz konusu davranışa örtülü biçimde rıza gösterdiği yönünde değerlendirmelere neden olabilir³¹⁶. Bu nedenle hakem kurulu, fesih talebini incelerken yalnızca sözleşmeye aykırılığı değil, tarafların sözleşmenin uygulanması süresince sergiledikleri davranışları ve dürüstlük kuralı çerçevesindeki tutumlarını da dikkate alır.

Rödovans bedelinin süresinde ödenmemesi de tahkim yargılamasında ileri sürülebilecek önemli fesih sebeplerinden biridir. Rödovalsçının muaccel hâle gelen ödeme borcunu yerine getirmemesi hâlinde ruhsat sahibi, Türk Borçlar Kanunu'nun ürün kirasına ilişkin hükümleri doğrultusunda öncelikle borcun ifasını talep eden bir ihtarda bulunmalı ve ödeme için kanunun veya sözleşmenin öngördüğü süreyi tanımalıdır. TBK m. 362/f. 2 gereğince vadesi gelmiş kira bedelini veya yan giderleri ödemeyen kiracıya, kiraya veren yazılı olarak en az altmış günlük bir önel verip borcun bu önel içinde ödenmemesi durumunda sözleşmeyi feshedeceğini bildirebilir. Bu süre içerisinde ödeme yapılmaması hâlinde ruhsat sahibi, tahkim anlaşmasına dayanarak

³¹⁴ Öztürk, **a.g.e.**, s.467.

³¹⁵ Topaloğlu, **Rödovans**, s.239.

³¹⁶ Öztürk, **a.g.e.**, s.467.

hakem kurulundan hem ödenmeyen rödovans bedelinin tahsiline hem de sözleşmenin feshi ile maden sahasının zilyetliğinin kendisine devrine karar verilmesini talep edebilir.

Taraflar arasında tahkim anlaşmasının bulunması nedeniyle sözleşmeden kaynaklanan bu nitelikteki özel hukuk uyuşmazlıkları hakem kurulunun görev alanına girmektedir. Ancak hakemler, yalnızca taraflar arasındaki sözleşmesel ilişkinin sona erdirilmesine ve bunun özel hukuk sonuçlarına karar verebilirler. Buna karşılık maden ruhsatının idare tarafından iptal edilmesi, ruhsatın geri alınması veya MAPEG tarafından tesis edilen idari işlemler kamu hukuku niteliği taşıdığından tahkim yargılamasının kapsamı dışında kalmaya devam eder.

Burada hakem ya da hakem kurulu tarafından rödovans sözleşmesinin feshine karar verilmesi halinde rödovans sözleşmesinin maden sicilinden silinmesi hususuna da değinmek gerekir. Bilindiği  zere Maden Yönetmeliği'nin 101. maddesinin 8. fıkrası gereğince ancak tarafların birlikte rödovans sözleşmesinin maden sicil kayıtlarından silinmesini talep etmeleri halinde bu kayıtlar maden sicilinden silinir. Buna göre tek taraflı silinme talepleri kabul edilmez. Ancak rödovans sözleşmesinin feshine ilişkin kesinleşmiş bir mahkeme kararı bulunması halinde tek taraflı silme talepleri kabul edilir ve feshedilen rödovans sözleşmesi maden sicilinden silinir.

Sonraki bölümlerde ayrıntılı bir şekilde açıklanacağı üzere icra edilebilir bir hakem ya da hakem kurulu kararı bulunması halinde de bu karar ile birlikte tek taraflı olarak MAPEG'e başvuru yapılabileceği ve hakem ya da hakem kurulu kararı ile feshedilen rödovans sözleşmesinin maden sicilinden silinebileceği kanaatindeyiz.

3.3.3. Tazminat Talepleri

Tazminat sorumluluğunun doğabilmesi için öncelikle sözleşmeye aykırı bir davranışın bulunması, bu aykırılık nedeniyle bir zararın meydana gelmesi, aykırılık ile zarar arasında uygun illiyet bağının kurulabilmesi ve kural olarak borçlunun kusurlu olması gerekir. Bununla birlikte borçlu, sözleşmenin ifa edilmemesinde kendisine yüklenebilecek herhangi bir kusurun bulunmadığını (TBK m. 112) veya borcun kusuru dışında gerçekleşen bir imk nsızlık nedeniyle ifa edilemediğini ispat ettiği takdirde tazminat sorumluluğundan kurtulabilecektir (TBK m. 136).

Taraflar arasında geçerli bir tahkim anlaşmasının bulunması durumunda söz konusu tazminat talepleri genel mahkemeler yerine hakem veya hakem kurulu tarafından karara bağlanacaktır. Bu kapsamda hakemler, Türk Borçlar Kanunu'nun sözleşmeye aykırılıktan doğan sorumluluğa ilişkin hükümlerini uygulayarak tarafların uğradıkları zararın tazminine karar verebilirler³¹⁷.

Hakem kurulu da bu değerlendirmeyi somut olayın özellikleri, tarafların sözleşmeden doğan yükümlülükleri ve dosyaya sunulan deliller çerçevesinde yapacaktır.

Rödovans sözleşmelerinde tazminat talepleri çoğu zaman sözleşmenin feshi ile birlikte ileri sürülmektedir. Ancak, tarafların sözleşmeyi sona erdirmeksizin yalnızca uğradıkları zararın giderilmesini istemeleri de mümkündür³¹⁸. Bu nedenle hakem kurulu, tarafların talepleri doğrultusunda sözleşmenin devamına karar verirken aynı zamanda sözleşmeye aykırılıktan doğan zararın tazminine de hükmedebilir. Benzer şekilde taraflardan biri sözleşmeden dönmeyi veya sözleşmenin feshedilmesini talep etmiş olsa dahi, bu durum uğranılan zararın (kural olarak dönmeye menfi zararın - fesihte ise müspet zararın) ayrıca tazmin edilmesinin talep edilmesine engel teşkil etmez.

Rödovans sözleşmelerinde taraflar, sözleşmeye aykırılık hâlinde belirli bir ceza koşulu (cezai şart) öngörebilirler. Böyle bir düzenlemenin bulunması durumunda hakem kurulu, öncelikle cezai şartın geçerliliğini ve muacceliyet şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini inceleyecek, ardından sözleşmede kararlaştırılan hükümler ile Türk Borçlar Kanunu'nun cezai şartla ilişkin düzenlemeleri çerçevesinde karar verecektir³¹⁹. Cezai şartın talep edilebilmesi için geçerli bir asıl borç ilişkisinin bulunması³²⁰ ve ceza koşulu için gereken şartın gerçekleşmiş olması gerekir. Hakem kurulu cezai şartın hukuka, dürüstlük kuralına ve sözleşmenin amacına uygun olup olmadığını denetleyerek karar verecektir.

Rödovans sözleşmesinin sona ermesinden sonra maden sahasının, ruhsatın ve sözleşme kapsamında teslim edilen ekipman ile diğer malzemelerin iadesi

³¹⁷ Öztürk, **a.g.e.**, s.470-474.

³¹⁸ Öztürk, **a.g.e.**, s.470.

³¹⁹ Öztürk, **a.g.e.**, s.470.

³²⁰ 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun "II. Cezanın miktarı, geçersizliği ve indirilmesi" kenar başlıklı 182. maddesi; "*Asıl borç herhangi bir sebeple geçersiz ise veya aksi kararlaştırılmadıkça sonradan borçlunun sorumlu tutulamayacağı bir sebeple imkânsız hâle gelmişse, cezanın ifası istenemez.*".

sırasında ortaya çıkan zararlar da tahkim yargılamasına konu olabilir. Özellikle rödovansçının teslim aldığı taşınırı eksik veya hasarlı şekilde iade etmesi ya da maden sahasında sözleşmeye aykırı kullanım nedeniyle olağan kullanımı aşan değer kaybına neden olması hâlinde ruhsat sahibi, uğradığı zararın tazminini hakem kurulundan talep edebilir. Buna karşılık rödovansçı da zararın kendi kusurundan değil mücbir sebepten veya ruhsat sahibinin davranışından kaynaklandığını ispat ederek sorumluluktan kurtulabilir³²¹.

Bunun yanında rödovansçının, sözleşmenin ifası sırasında maden sahasına yaptığı ve sözleşme sonunda ruhsat sahibinin malvarlığında kalıcı bir değer artışı sağlayan yatırımlar nedeniyle talepte bulunması da mümkündür. Hakem kurulu bu tür uyuşmazlıklarda da tarafların hak ve borçlarını belirleyecektir. Böylece rödovans sözleşmesinden kaynaklanan tüm tazminat talepleri, tarafların tahkim iradesi doğrultusunda tek bir tahkim yargılaması içerisinde çözüme kavuşturulabilecektir³²².

3.3.4. Rödovans Bedeli ve Diğer Kira Uyuşmazlıkları

Tahkim uygulamasında en sık karşılaşılan uyuşmazlıklardan biri rödovans bedelinin hiç ödenmemesi, eksik ödenmesi veya yanlış hesaplanmasıdır. Ruhsat sahibi, muaccel hâle gelen rödovans bedelinin tahsili, temerrüt faizi, sözleşmede kararlaştırılmış bulunan cezai şart ve diğer mali yükümlülüklerin yerine getirilmesini hakem kurulundan talep edebilir.

Özellikle üretim miktarı üzerinden hesaplanan rödovans sözleşmelerinde, çıkarılan cevher miktarı, satış rakamları, randıman oranı veya hesaplama yöntemi konusunda uyuşmazlıklar ortaya çıkabilmektedir. Bu gibi teknik nitelikli ihtilaflarda hakem kurulu, uzman bilirkişilerden yararlanarak gerçek üretim miktarını ve buna bağlı alacak tutarını belirleyebilir³²³.

Sonuç olarak, rödovans bedelinin tahsiline ilişkin uyuşmazlıklar tahkim uygulamasında en sık karşılaşılan uyuşmazlık türlerinden biridir. Taraflar arasında geçerli bir tahkim anlaşmasının bulunması hâlinde, rödovans bedelinin hesaplanması, ödeme zamanı, faiz, temerrüt, üretim miktarının tespiti gibi tüm hususlar aynı tahkim

³²¹ Öztürk, **a.g.e.**, s.472-474.

³²² Öztürk, **a.g.e.**, s.474.

³²³ Öztürk, **a.g.e.**, s.481.

yargılaması içerisinde incelenerek kesin bir hakem kararıyla çözüme kavuşturulabilecektir.

3.3.4.1. Hukuki İlişkinin Tespiti

Rödovans sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar yalnızca eda veya tazminat talepleriyle sınırlı olmayıp, taraflar arasında hukuki ilişkinin varlığı, kapsamı veya devam edip etmediğine ilişkin belirsizliklerin giderilmesini amaçlayan tespit taleplerini de içerebilir³²⁴. Taraflar arasında geçerli bir tahkim anlaşmasının bulunması halinde, söz konusu tespit talepleri de hakem veya hakem kurulu tarafından incelenerek karara bağlanabilecektir.

Rödovans sözleşmesinin yorumlanması, belirli hükümlerinin kapsamının açıklığa kavuşturulması, tarafların hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesi veya sözleşmenin devam edip etmediğinin tespiti gibi uyuşmazlıklar da tahkim yargılamasına konu olabilir.

Örneğin üretim hesabının hangi yöntemle göre yapılacağı, rödovans oranının nasıl uygulanacağı, belirli bir sözleşme hükmünün yorumlanması veya taraflardan birinin borcunu yerine getirip getirmediğinin belirlenmesi gibi konular hakem kurulunun önüne getirilebilir. Bu şekilde verilen hakem kararları taraflar arasındaki hukuki belirsizliği ortadan kaldırarak sözleşme ilişkisinin sağlıklı şekilde devam etmesini sağlayabilir³²⁵.

Sonuç olarak, rödovans sözleşmelerinden kaynaklanan hukuki ilişkinin varlığı, kapsamı, devamı veya sona ermesine ilişkin tespit talepleri de tahkim anlaşmasının kapsamına girdiği ölçüde hakem kurulu tarafından karara bağlanabilecektir. Bu durum, taraflar arasındaki hukuki belirsizliklerin kısa sürede giderilmesini sağlamakta ve ileride doğabilecek eda veya tazminat taleplerine de açıklık kazandırmaktadır.

³²⁴ Öztürk, a.g.e., s.480.

³²⁵ Öztürk, a.g.e., s.480.

3.3.4.2. Rödovans Bedelinin Hesaplanması

Rödovans sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların hukuki olmaktan ziyade teknik nitelik taşımaları da mümkündür. Özellikle rödovans bedelinin üretim miktarına, satılan cevher miktarına veya cevher tenörüne bağlı olarak belirlendiği sözleşmelerde üretim verilerinin doğruluğu ve hesaplama yöntemi taraflar arasında uyuşmazlık çıkmasına yol açabilir.

Tahkim yargılamasının bu tür uyuşmazlıklarda tercih edilmesinin en önemli sebeplerinden biri, teknik bilgi gerektiren konuların alanında uzman hakemler veya bilirkişiler aracılığıyla daha kısa sürede çözülebilmesidir. Genel mahkemelerde teknik incelemelerin uzun zaman almasına karşılık tahkim yargılamasında maden mühendisleri, jeoloji mühendisleri, harita mühendisleri, mali müşavirler ve bağımsız denetçilerden oluşan hakem heyetlerinden yararlanılarak daha etkin bir inceleme yapılabilmektedir.

Uygulamada üretim miktarının eksik beyan edildiği, sevk fişlerinin gerçeği yansıtmadığı, kantar kayıtları ile fiilî üretim arasında farklılık bulunduğu veya cevher tenörünün olduğundan düşük gösterildiği iddiaları uyuşmazlıklara konu olabilecek niteliktedir. Böyle durumlarda hakem kurulu; üretim raporlarını, MAPEG kayıtlarını, sevk fişlerini, stok kayıtlarını, satış faturalarını ve teknik analiz raporlarını birlikte değerlendirerek gerçek üretim miktarını tespit edebilir. Gerekliğinde maden sahasında keşif yapılması veya numune analizlerinin yeniden gerçekleştirilmesi de mümkündür.

Benzer şekilde cevher kalitesine ilişkin uyuşmazlıklar da rödovans bedelinin belirlenmesini doğrudan etkilemektedir. Özellikle metalik madenlerde tenör oranının değişmesi, satış bedelini ve buna bağlı olarak rödovans alacağına önemli ölçüde tesir edebilir. Hakem kurulu, bağımsız laboratuvar analizleri ile teknik bilirkişi raporlarından yararlanarak gerçek cevher kalitesini belirleyebilir ve buna göre tarafların alacak veya borç durumunu yeniden hesaplayabilir.

Bazı uyuşmazlıklarda ise üretim miktarı ile satış miktarı arasında farklılık bulunduğu, stok kayıtlarının gerçeği yansıtmadığı veya üretimin bir kısmının kayıt dışı gerçekleştirildiği ileri sürülebilmektedir. Bu gibi durumlarda hakem kurulu yalnızca muhasebe kayıtlarıyla yetinmeyerek fiilî üretim kapasitesi, patlatma kayıtları, enerji

tüketimi, iş makinesi çalışma süreleri ve nakliye belgeleri gibi teknik verileri de değerlendirerek sonuca ulaşabilir.

Sonuç olarak rödovans sözleşmelerinde üretim miktarı, cevher kalitesi ve rödovans bedelinin hesaplanmasına ilişkin teknik uyumsuzluklar, tahkim yargılamasının uzmanlık gerektiren yapısına en uygun uyumsuzluk türlerinden biridir. Hakem kurulunun bizzat teknik uzmanlardan oluşabilmesi bunun yanı sıra yine gerektiğinde teknik uzmanlardan yararlanabilmesi, uyumsuzluğun daha hızlı, daha isabetli ve sektörün ihtiyaçlarına uygun biçimde çözümlenmesini sağlayarak tahkim kurumunun madencilik sektöründeki önemini daha da artırmaktadır.

Diğer kira uyumsuzlukları hakkında tahkime elverişlilik değerlendirmesi yapılırken bu hususta mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu döneminde kabul gören uygulamaya da değinmek gerekir. Buna göre Yargıtay uygulamasında kira tespit, uyarılma, fesih ve tahliye konusundaki uyumsuzlukların tahkime elverişli olmadığı, buna karşılık kira ilişkisinden kaynaklandığı halde kira alacağı, itirazın iptali, menfi tespit ile tazminat talepli uyumsuzluklar bakımından ise tahkime elverişli oldukları kabul edilmişti³²⁶.

6098 sayılı TBK'nın yürürlüğü sonrasında da kira ilişkisinden doğan alacak, tazminat, itirazın iptali, istirdat ve menfi tespit konusundaki işlerde taraf iradeleri geçerli olduğundan ve bu uyumsuzluklar için taraf iradeleri belirleyici olduğundan bunların tahkime elverişli olduğu kabul edilmelidir³²⁷.

Kısacası söz konusu uyumsuzluklarda taraf iradelerinin belirleyici olması, bu tür uyumsuzlukların tahkime elverişli olduğu sonucunu doğurmaktadır. Sonuç itibarıyla rödovans sözleşmesinden kaynaklı alacak, tazminat, tahliye gibi uyumsuzluklar tahkim yoluyla çözüme bağlanabilir.

³²⁶ Kanık, **a.g.e.**, s.207; Yargıtay 3. HD, 09.01.2024 tarih ve E.2023/5108, K.2024/75 sayılı kararı; *“Taraflar arasında düzenlenen 15.01.2016 başlangıç tarihli, 12 yıl 6 ay süreli kira sözleşmesinin 11 inci maddesinde, taraflar arasındaki ihtilafların çözümünün öncelikle tahkim yoluyla olacağı düzenlenmiştir. Kiraya veren, davalı kiracı tarafından kira sözleşmesinin tek taraflı feshedildiği iddiası ile 500.000,00 TL kira kaybı, 100.000,00 TL hor kullanma tazminatının tahsili istemiyle hakem heyetinde dava açmış olup, uyumsuzluğun tahkime elverişli olduğu anlaşılmaktadır.”* (lexpera.com.tr, E.T.: 10.01.2026).

³²⁷ Kanık, **a.g.e.**, s.208.

3.3.5. Rehabilitasyon Yükümlülüğü

Madencilik faaliyetlerinin sona ermesinden sonra maden sahasının çevresel, teknik ve hukuki açıdan yeniden güvenli hâle getirilmesini ifade eden rehabilitasyon yükümlülüğü, son yıllarda rödovans sözleşmelerinde en fazla uyuşmazlık doğuran konular arasında yer almaktadır. Maden Kanunu ve Maden Yönetmeliği ile ilgili mevzuatlar gereği maden sahasının çevreye ve insan sağlığına zarar vermeyecek şekilde eski hâline getirilmesi veya güvenli duruma getirilmesi zorunludur³²⁸. Bu bakımdan rehabilitasyona ilişkin giderlerden doğabilecek uyuşmazlıkların incelenmesi gerekliliği gündeme gelmektedir.

Maden Kanunu'nun 3. maddesinde verilen tanıma göre rehabilitasyon, *madencilik faaliyetleri nedeniyle bozulan, topoğrafyası değişen alanlara yönelik; emniyetli hâle getirme, düzenleme, duraylılığı sağlama, düzeltme, üst toprağı serme, tohum ekme, fidan dikme, arazi yapısı uygun yerlerde rekreasyon alanları oluşturma, bitkilendirme, ağaçlandırma, kimyasal ve fiziksel iyileştirme kapsamında yapılan çalışmalardır.*

Maden Kanunu'nun 13. maddesi uyarınca rehabilitasyon bedelinin tamamının her yıl ocak ayının sonuna kadar yatırılması zorunludur. Ancak rehabilitasyon amacıyla yapılan giderlerin hangi tarafça karşılanacağı, yükümlülüğün kapsamı ve sözleşmenin sona ermesinden sonra doğan sorumlulukların paylaşımı konusunda açık bir hüküm bulunmaması nedeniyle taraflar arasında ciddi uyuşmazlıklar ortaya çıkabilmektedir.

Rehabilitasyon yükümlülüğü bakımından dikkat edilmesi gereken önemli bir husus, kamu hukuku ile özel hukuk sorumluluklarının birbirinden ayrılmasıdır. Maden Kanunu uyarınca MAPEG ve ilgili idari makamlar nezdindeki idari yükümlülükler kamu hukukuna tabi olup, bunlara ilişkin idari yaptırımlar tahkime konu edilemez.

Buna karşılık, ruhsat sahibi ile rödovansçı arasında rehabilitasyon giderlerinin hangi tarafça karşılanacağı, yapılan masrafların iadesi, sözleşmeye aykırılık nedeniyle uğranılan zararların tazmini veya sözleşmedeki rehabilitasyon hükümlerinin

³²⁸ Günay, **a.g.e.**, s.571.

yorumlanmasına ilişkin uyuşmazlıklar özel hukuk niteliği taşıdığından tahkim yoluyla çözümlenebilecektir³²⁹.

Örneğin rödovans sözleşmesinde maden sahasının rehabilitasyonunun rödovansçı tarafından yerine getirileceği kararlaştırılmış olmasına rağmen bu yükümlülüğün gereği gibi yerine getirilmemesi nedeniyle ruhsat sahibinin, rehabilitasyon giderlerini karşılamak zorunda kalması hâlinde, ruhsat sahibi ödediği bedellerin rödovansçıdan tahsilini tahkim yoluyla talep edebilir. Benzer şekilde rödovansçı da sözleşme kapsamında üstlenmediği rehabilitasyon giderlerini yapmak zorunda kaldığını ileri sürerek bu masrafların ruhsat sahibinden tahsilini hakem veya kurulundan isteyebilir.

Sonuç olarak rehabilitasyon yükümlülüğünden kaynaklanan uyuşmazlıklar, idarenin kamu gücüne dayalı işlemlerinden değil, taraflar arasındaki sözleşmesel sorumluluk ilişkisinden doğduğu ölçüde tahkime elverişlidir. Hakem kurulu, sözleşme hükümleri, madencilik mevzuatı, teknik bilirkişi raporları ve Türk Borçlar Kanunu'nun genel ilkeleri doğrultusunda tarafların rehabilitasyon yükümlülüklerini ve buna bağlı mali sorumluluklarını belirleyerek uyuşmazlığı çözüme kavuşturabileceği kanaatindeyiz.

3.3.6. Devlet Hakkı ve Yan Gider Niteliğindeki Diğer Alacak Talepleri

Madencilik faaliyetleri sırasında ruhsat sahibinin yalnızca rödovans sözleşmesinden doğan yükümlülükleri değil, aynı zamanda Maden Kanunu ve ilgili mevzuattan kaynaklanan kamu hukuku yükümlülükleri de bulunmaktadır. Devlet hakkının ödenmesi, idari para cezalarının yerine getirilmesi, işletme faaliyet raporlarının sunulması ve ruhsat yükümlülüklerinin yerine getirilmesi bu sorumlulukların başında gelmektedir. Her ne kadar bu yükümlülükler idareye karşı ruhsat sahibine ait³³⁰ olsa da uygulamada taraflar, sözleşme ile bu mali yükümlülüklerin tamamını veya bir kısmını rödovansçıya bırakabilmektedir.

³²⁹ Günay, **a.g.e.**, s.571.

³³⁰ Örnek olarak devlet hakkının ruhsat sahibi tarafından ödenmesi gerekliliğine dair bkz. 3213 sayılı Maden Kanunu'nun 14. maddesi; *“Devlet hakkının tamamı, her yıl haziran ayının son gününe kadar ruhsat sahibi tarafından Genel Müdürlüğün muhasebe birimi hesabına yatırılır.”*

Bu nedenle uygulamada karşılaşılabilen uyuşmazlıklardan biri de ruhsat sahibinin idareye ödediği devlet hakkı, idari para cezası veya diğer mali yükümlülükleri daha sonra rödovansçıdan talep etmesidir. Taraflar arasında geçerli bir tahkim anlaşmasının bulunması hâlinde, bu gibi taleplerin de hakem kurulunun incelemesine konu olabileceği düşüncesindeyiz.

Hakem kurulunun burada inceleyeceği husus, idari yaptırımın hukuka uygunluğu değildir. Zira idarenin kamu gücüne dayanarak tesis ettiği işlemler idari yargının görev alanında kalmaktadır. Tahkim yargılamasında incelenecek konu, idareye yapılan ödemenin taraflar arasındaki sözleşme hükümleri uyarınca hangi tarafın ekonomik yükümlülüğü kapsamında bulunduğudır.

Örneğin rödovansçının eksik üretim beyanında bulunması veya üretim kayıtlarını gerçeğe aykırı düzenlemesi nedeniyle ruhsat sahibinin idareye ilave devlet hakkı ödemek zorunda kalması hâlinde, ruhsat sahibi ödediği bu bedelin rödovansçıdan tahsilini tahkim yoluyla talep edebilir. Aynı şekilde iş sağlığı ve güvenliği, çevre yükümlülükleri veya üretim faaliyetlerinden kaynaklanan idari yaptırımların hangi tarafın davranışından doğduğu da hakem kurulu tarafından değerlendirilebilecektir.

Hakem kurulu, bu tür uyuşmazlıklarda teknik bilirkişiler ile mali müşavirlerden görüş alarak devlet hakkını hesaplayabilir, idari yaptırımın dayanağını oluşturan üretim miktarını ve tarafların kusur oranlarını belirleyebilir. Böylece yalnızca sözleşme hükümleri değil, teknik ve mali veriler de birlikte değerlendirilerek hakkaniyete uygun bir sonuca ulaşılması mümkün olacaktır.

Sonuç olarak devlet hakkı, idari para cezaları ve bunlardan kaynaklanan rücu talepleri, kamu hukukundan doğan idari işlemlerin denetlenmesi niteliğinde olmayıp taraflar arasındaki sözleşmesel mali sorumluluğun belirlenmesine ilişkin olduğu ölçüde tahkim yoluyla çözümlenebilecek özel hukuk uyuşmazlıkları arasında yer aldığından tahkim yarılamasına konu edilebileceği kanaatindeyiz.

3.4. Tahkim Yargılamasında İhtiyati Tedbir ve Delil Tespiti

Tahkim yargılamasının temel amacı, taraflar arasında ortaya çıkan uyuşmazlığın devlet yargısından bağımsız, hızlı ve uzman kişiler tarafından çözümlenmesidir. Bununla birlikte tahkim yargılamasının başlaması veya devam etmesi sırasında tarafların haklarının korunmasını gerektiren bazı acil durumlar ortaya çıkabilmektedir. Özellikle uyuşmazlığın çözümü beklenirken mevcut durumun korunması, delillerin kaybolmasının önlenmesi veya telafisi güç zararların doğmasının engellenmesi amacıyla geçici hukuki koruma tedbirlerine ihtiyaç duyulmaktadır³³¹. Bu kapsamda ihtiyati tedbir ve delil tespiti kurumları, tahkim yargılamasının etkinliğini sağlayan önemli hukuki araçlar arasında yer almaktadır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "İhtiyati tedbir ve delil tespiti" kenar başlıklı 414. maddesinin 3. fıkrasına göre:

(3) Hakem veya hakem kurulunun ya da taraflarca görevlendirilecek bir başka kişinin zamanında veya etkin olarak hareket edemeyecek olduğu hâllerde, taraflardan biri ihtiyati tedbir veya delil tespiti için mahkemeye başvurabilir. Bu hâller mevcut değil ise mahkemeye başvuru, sadece hakem veya hakem kurulundan alınacak izne veya tarafların bu konudaki yazılı sözleşmesine dayanılarak yapılır.

Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun "İhtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz" kenar başlıklı 6. maddesine göre de:

"Taraflardan birinin, tahkim yargılamasından önce veya tahkim yargılaması sırasında mahkemeden ihtiyatî tedbir veya ihtiyatî haciz istemesi ve mahkemenin böyle bir tedbire veya hacze karar vermesi, tahkim anlaşmasına aykırılık teşkil etmez."

Görüldüğü üzere bu hükümler uyarınca, taraflar tahkim anlaşması yapmış olsalar dahi mahkemelerden de ihtiyati tedbir ve delil tespiti talebinde bulunabilmektedir. Bu başvuruların yapılması, tahkim anlaşmasının geçerliliğini ortadan kaldırmadığı gibi tarafların tahkime gitme iradesinden vazgeçtikleri anlamına

³³¹ Ağırman, **a.g.e.**, s.33-334; Akıncı, **a.g.e.**, s.269; Özbek, **a.g.e.**, s.1523.

da gelmemektedir. Aksine, geçici hukuki korumalar tahkim yargılamasının sağlıklı şekilde yürütülmesini güvence altına alan tamamlayıcı nitelikte hukuki mekanizmalardır³³².

Rödovans sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda geçici hukuki korumalara duyulan ihtiyaç, diğer ticari sözleşmelere göre çok daha belirgindir. Bunun temel nedeni, uyuşmazlığın konusunu oluşturan maden sahasının sürekli üretim faaliyetinin devam ettiği dinamik bir işletme niteliğinde olmasıdır. Üretim faaliyetinin devam etmesi, uyuşmazlığa konu delillerin zaman içerisinde değişmesine, kaybolmasına veya ortadan kalkmasına neden olabileceğinden, hakem kararı verilinceye kadar bazı tedbirlerin alınması zorunlu hâle gelebilmektedir.

Uygulamada özellikle rödovansçının sözleşmeye aykırı şekilde üretime devam ettiği, cevheri sözleşmeye aykırı olarak üçüncü kişilere sattığı veya üretim miktarını gerçeğe aykırı bildirdiği iddialarında bulunan ruhsat sahibi, üretimin geçici olarak durdurulmasını veya belirli miktardaki cevher üzerinde tasarruf edilmesinin engellenmesini talep edebilmektedir. Aynı şekilde rödovansçı da ruhsat sahibinin işletmeye fiilen müdahale ettiği, üretim faaliyetini engellediği veya sözleşmeden doğan kullanım hakkını ihlal ettiği durumlarda mevcut durumun korunması amacıyla ihtiyati tedbir talebinde bulunabilir.

Madencilik faaliyetlerinin teknik yapısı dikkate alındığında delil tespiti kurumu da büyük önem taşımaktadır. Maden sahasında bulunan cevher miktarı, stok alanındaki ürün miktarı, üretim kapasitesi, galeri durumu, cevher tenörü, üretim kayıtları ve teknik ekipmanın durumu zaman içerisinde değişebilen olgulardır. Hakem kararı verilinceye kadar bu delillerin ortadan kalkması veya değiştirilmesi ihtimali bulunduğundan mahkeme aracılığıyla delil tespiti yapılması, tahkim yargılamasının sağlıklı yürütülmesi bakımından önemli bir güvence oluşturmaktadır³³³.

Tahkim yargılamasında ihtiyati tedbir kararı verilmiş olması tek başına yeterli olmayabilir. Hakem kurulunun cebri icra yetkisi bulunmadığından, verilen tedbir kararının uygulanabilmesi için devlet mahkemelerinin yardımına ihtiyaç

³³² Özbek, **a.g.e.**, s.1523; Yargıtay 6. Hukuk Dairesi'nin, 12.10.2022 tarihli ve E.2022/3529, K.2022/4699 sayılı kararı; *"Geçici hukuki koruma tedbirleri, mahkeme yargısında olduğu gibi tahkim yargılamasında da büyük öneme haizdir. Özel bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak tahkimde, farklı aşamalarda çeşitli sorunların ortaya çıkması nedeniyle, geçici hukuki koruma önlemlerine başvurulmasına daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır."* (lexpera.com.tr, E.T.: 25.06.2026).

³³³ Özbek, **a.g.e.**, s.1523.

duyulmaktadır. Bu durum tahkim ile devlet yargısı arasında tamamlayıcı bir ilişki bulunduğunu göstermektedir. Mahkemeler yalnızca geçici hukuki korumanın uygulanmasını sağlamakta; uyuşmazlığın esası ise hakem kurulu tarafından çözümlenmektedir³³⁴.

Sonuç olarak ihtiyati tedbir ve delil tespiti kurumları, rödovans sözleşmelerinden kaynaklanan tahkim uyuşmazlıklarında hakem kararının etkinliğini sağlayan vazgeçilmez koruma mekanizmalarıdır. Özellikle teknik delillerin hızla değişebildiği madencilik faaliyetlerinde bu kurumların etkin şekilde kullanılması, tahkim yargılamasının amacına uygun biçimde yürütülmesini sağlamakta ve verilecek hakem kararının isabetini önemli ölçüde artırmaktadır.

3.5. Rödovans Sözleşmesinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklarda Verilen Hakem Kararının İptal Davasına Konu Edilmesi

Türk hukukunda tahkim yargılaması sonucunda verilen hakem kararlarına karşı iptal davası açılabilmesi imkânı HMK'nın "*İptal davası*" kenar başlıklı 439. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre:

"(1) Hakem kararına karşı yalnızca iptal davası açılabilir. İptal davası, tahkim yeri bölge adliye mahkemesinde açılır; öncelikle ve ivedilikle görülür."

Kanun koyucu, tahkim kararlarının esas yönünden değil, yalnızca belirli ve sınırlı sebepler çerçevesinde yargısal denetime tabi tutulabilmesi amacıyla iptal davası kurumunu kabul etmiştir³³⁵. Bu kapsamda hakem kararlarına karşı bölge adliye mahkemesi nezdinde iptal davası açılabilmektedir.

Benzer şekilde MTK'nın "*İptal davası ve hakem kararlarının icra edilebilir hâle gelmesi*" kenar başlıklı 15(A) maddesinde de hakem kararlarına karşı iptal davası yoluna başvurulabileceği açıkça düzenlenmiştir. Anılan hükme göre:

³³⁴ Ağırman, **a.g.e.**, s.342.

³³⁵ Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2733.

“A) Hakem kararına karşı yalnızca iptal davası açılabilir. İptal davası, 3 üncü madde uyarınca yetkili asliye hukuk mahkemesinin bulunduğu yer yönünden yetkili bölge adliye mahkemesinde açılır, öncelikle ve ivedilikle görülür.”

İptal davasına konu olabilecek kararların Türk hukukuna göre verilmiş hakem kararları olması gerekmektedir. Yabancılık unsuru taşıyan ve yabancı hakemler tarafından verilen kararlar bakımından ise iptal davası yoluna başvurulması mümkün değildir³³⁶.

Kanun koyucu, iptal davasının açılabilmesi bakımından belirli süreler öngörmüştür. HMK m. 439/f.4'e göre:

“(4) İptal davası, bir ay içinde açılabilir. Bu süre, hakem kararının veya tavzih, düzeltme ya da tamamlama kararının taraflara bildirildiği tarihten itibaren işlemeye başlar. ...”

Görüldüğü üzere iptal davasının bir ay içerisinde açılması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Bu süre hakem kararının veya tavzih, düzeltme ya da tamamlama kararının taraflara bildirilmesiyle işlemeye başlamaktadır.

MTK m. 15/A'ya göre de:

“İptal davası, otuz gün içinde açılabilir. Bu süre, hakem kararının veya düzeltme, yorum ya da tamamlama kararının taraflara bildirildiği tarihten itibaren işlemeye başlar.”

Bu hükme göre iptal davası, hakem kararının taraflara tebliğinden itibaren otuz gün içerisinde açılmalıdır. Süre, karar hakkında verilen düzeltme, yorum veya tamamlama kararlarının taraflara bildirilmesi hâlinde de yine bunların bildirim tarihinden itibaren işlemeye başlamaktadır.

Gerek HMK gerekse MTK bakımından hakem kararının iptaline yol açabilecek sebepler sınırlı sayıda düzenlenmiştir. Buna göre tahkim anlaşmasının taraflarından birinin ehliyetsiz olması veya tahkim anlaşmasının tarafların seçtiği hukuka, böyle bir

³³⁶ Nevzat Boztaş, **Tahkim Yargılamasında Mahkemenin Yardımı ve Denetimi**, Aristo Yayınevi, İstanbul 2021, s. 75.

seçim bulunmaması hâlinde ise Türk hukukuna göre geçersiz sayılması durumunda hakem kararının iptali talep edilebilir³³⁷.

Hakem veya hakem kurulunun oluşturulmasında tarafların kararlaştırdığı usule ya da HMK ve MTK'da öngörülen hükümlere aykırı hareket edilmesi de iptal sebebi olarak kabul edilmektedir³³⁸. Bunun yanında hakemlerin kendi yetkileri hakkında hukuka aykırı şekilde karar vermeleri hâlinde de verilen kararın iptali mümkündür. Her ne kadar hakemler, *competence-competence* ilkesi gereğince kendi yetkilerini değerlendirme ve bu konuda karar verme yetkisine sahip olsalar da bu yetkinin hukuka aykırı biçimde kullanılması kanun tarafından korunmamaktadır.

Bazı durumlarda hakemlerin tahkim anlaşmasının kapsamı dışında kalan konular hakkında karar vermeleri, tarafların taleplerinin tamamı hakkında hüküm kurmamaları veya kendilerine tanınan yetkinin sınırlarını aşmaları söz konusu olabilmektedir. Hakemlerin görev ve yetkilerinin sınırını esasen tahkim sözleşmesi belirlemektedir. Ayrıca hakemler, taleple bağlılık ilkesi gereğince yalnızca tarafların önlerine getirdikleri uyuşmazlık ve talepler hakkında olumlu ya da olumsuz karar verebilirler.

Hakem kararının kamu düzenine aykırı olması, yargılamanın tarafların eşitliği ilkesine aykırı şekilde yürütülmesi veya uyuşmazlığın Türk hukukuna göre tahkime elverişli olmayan bir konuya ilişkin olması da iptal sebepleri arasında yer almaktadır. Bunun yanında tahkim yargılamasının taraflarca kararlaştırılan usule veya böyle bir anlaşmanın bulunmaması hâlinde HMK yahut MTK hükümlerine aykırı biçimde yürütülmesi ve bu usulsüzlüğün kararın esasına etkili olması hâlinde de hakem kararının iptali mümkün olacaktır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı kapsamında yer alan "mahkeme" kavramını yalnızca devlet yargı organları ile sınırlı olarak değerlendirmemektedir. Mahkemeye göre, tarafların serbest iradeleriyle tercih ettikleri tahkim yargılaması da belirli güvenceleri taşıması şartıyla, adalete erişim hakkının kullanılmasını sağlayan alternatif bir uyuşmazlık çözüm mekanizması niteliğindedir.

³³⁷ Ceyda Sürat, "HAKEM KARARLARININ İCRASI VE İPTAL DAVASI" **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 16, Temmuz 2014, SS.1377-1411, s.1393. (Çevrimiçi) <https://izlik.org/JA63EK92BF> (E.T.: 21.06.2026).

³³⁸ Aynı iptal sebebi UNCITRAL Model Kanun madde 34/2/a/IV'de de yer almaktadır.

Bu nedenle tahkim, devlet yargısının alternatifi olarak değil, adil yargılanma hakkının farklı bir görünümü olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte, tahkim yargılamasında verilen hakem kararlarının yargısal denetiminin kapsamı devlet mahkemelerince verilen kararların denetiminden farklıdır. Nitekim 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu uyarınca hakem kararlarına karşı yalnızca sınırlı sebeplerle iptal davası açılabilir. İptal davasını inceleyen Bölge Adliye Mahkemesi ile temyiz incelemesi yapan Yargıtay, hakem kararının maddi vakıalara ilişkin değerlendirmesini veya uyuşmazlığın esasına yönelik hukuki gerekçesini yeniden inceleyemez. Denetim, kanunda öngörülen usule ilişkin iptal sebepleriyle sınırlı olup, hakem kararının esas bakımından isabetli olup olmadığı yönünde bir temyiz incelemesi niteliği taşımaz. Bu yönüyle tahkim yargılamasında verilen kararların kesinliği ilkesi korunurken, yalnızca temel usul güvencelerinin ihlal edilip edilmediği yargısal denetime tabi tutulmaktadır³³⁹.

Sonuç olarak hem HMK’da hem de MTK’da hakem kararlarına karşı iptal davası açılabilmesine imkân tanınmıştır³⁴⁰. Bu nedenle Türk hukukuna tabi olarak yürütülen tahkim yargılamalarında, rödovans sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklar hakkında verilen hakem kararları da iptal davasına konu olabilecektir. Ancak iptal davasının yalnızca Türk hukukuna göre verilmiş hakem kararları bakımından mümkün olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Buna karşılık, rödovans sözleşmelerinden doğan ve yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklarda verilen yabancı hakem kararları bakımından iptal davası açılmayacaktır.

³³⁹ Ziya Akıncı, “MÖHUK ve Tahkim ile İlgili Kararlar Açısından Gerekçeli Karar Unsurları”, **Yargı Kararlarında Gerekçelendirme Çalışması**, Cilt 2, Türkiye Adalet Akademisi Yayını, 2021, s. 385-386.

³⁴⁰ Yalnızca hakem kararlarına karşı iptal davası açılabilmesine dair bkz.: Fikret Yıldırım, “TAHKİMDE İPTAL DAVASI VE İPTAL DAVASININ AMAÇLARI BAKIMINDAN BAZI DEĞERLENDİRMELER” **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt 22, Sayı 3, Aralık 2016, SS. 3005-3026, s.3007, (Çevrimiçi) <https://izlik.org/JA66LR42DS> (E.T.: 21.06.2026).

3.6. Rödovans Sözleşmesinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar Nedeniyle Verilen Hakem Kararlarının İcrası ve Tenfizi

3.6.1. Genel Olarak

Tahkim kurumunun etkinliğinin sağlanabilmesi, hakem kararlarının süratle ve etkili biçimde uygulanabilmesine bağlıdır³⁴¹. Bu nedenle hakem kararlarının icrası, tahkim yargılamasının tamamlayıcı ve ayrılmaz bir aşamasını oluşturmaktadır.

Esasen hukuk düzenlerinde temel beklenti gerek devlet mahkemeleri gerekse hakemler tarafından verilen kararların taraflarca kendiliğinden ve gönüllü şekilde yerine getirilmesidir. Bununla birlikte uygulamada, aleyhine karar verilen tarafın hakem kararına uymaktan kaçınması ihtimali her zaman mevcuttur. Böyle bir durumda, hakem kararının cebri icra organları aracılığıyla yerine getirilmesi söz konusu olacaktır. Hakem kararının icrası, kararın verildiği devlet sınırları içerisinde gerçekleştirilecekse, kural olarak doğrudan icra edilebilirlik söz konusu olacaktır. Buna karşılık kararın, tahkim yeri dışında başka bir devlet ülkesinde icra edilmesi gerektiğinde, ilgili kararın o devlet hukuk düzeni içerisinde hukuki sonuç doğurabilecek bir statüye kavuşturulması gerekecektir³⁴². Başka bir ifadeyle yabancı hakem kararının “millîleştirilmesi” gerekecek ve bu kararların tenfizi söz konusu olacaktır³⁴³.

Türk hukuk uygulaması bakımından değerlendirildiğinde, hakem kararlarının çoğu zaman cebri icra organları vasıtasıyla yerine getirildiği ifade edilebilir. Bu nedenle hakem kararlarının icrası ve tenfizi meselesi, Türk tahkim hukukunda ayrı bir önem taşımaktadır³⁴⁴. Türk hukukunda nihai hakem kararlarının icrası bakımından ikili bir sistem benimsenmiştir. Gerçekten de HMK ve MTK’da farklı usuller öngörülmüştür³⁴⁵.

³⁴¹ Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2726; Kafalı, **a.g.e.**, s.116; Ejder, **a.g.e.**, s.5489; Ağırman, **a.g.e.**, s.596.

³⁴² Ağırman, **a.g.e.**, s.867.

³⁴³ Kafalı, **a.g.e.**, s.117.

³⁴⁴ Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2789; Ağırman, **a.g.e.**, s.867; Kafalı, **a.g.e.**, s.117.

³⁴⁵ Özbek, **a.g.e.**, s.1744.

HMK kapsamında verilen hakem kararları ile MTK çerçevesinde icra edilebilirlik şerhi almış hakem kararları, hukuk düzeninde ilam niteliğinde kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu kararların icrası, ilamlı icra hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilecektir.

Yabancı hakem kararlarının Türk mahkemeleri tarafından tenfiz edilmesi halinde de söz konusu kararlara ilam etkisi tanınmakta ve bu kararlar cebri icraya konu olabilmektedir³⁴⁶. Yabancı hakem kararlarının tenfizi esas itibarıyla 1958 tarihli New York Konvansiyonu ile MÖHUK'un yabancı hakem kararlarının tenfizi kenar başlıklı 60. maddesi³⁴⁷ ve devamı hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilecek ve tenfiz kararının ardından MTK hükümleri doğrultusunda hakem kararının icrası mümkün hale gelecektir. Yapılan açıklamalar dikkate alınarak bu bölümde Milli ve Milletlerarası tahkim çerçevesinden rödovans sözleşmelerinden kaynaklı uyuşmazlıklarda verilen hakem kararlarının icrası açıklanacaktır.

3.6.2. Milli Tahkim Çerçevesinde Verilen Hakem Kararlarının İcrası

Tahkim kurumuna daha sınırlı bir yaklaşım benimsendiği 1086 sayılı mülga HUMK dönemine göre 6100 sayılı HMK ile birlikte tahkim hukukunda önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir³⁴⁸. Kanun koyucu, tahkim yargılamasını daha etkin ve işlevsel bir uyuşmazlık çözüm yöntemi haline getirmek amacıyla hakem kararlarının icra kabiliyetini güçlendirmiştir. Bu kapsamda HMK sistemi içerisinde hakem kararlarının kesinleşmesi beklenmeksizin icra edilebilir hale gelmesi kabul edilmiştir³⁴⁹. Nitekim HMK'nın 440. maddesinin gerekçesinde de *tahkim yargılaması sonucunda verilen hakem kararının icra edilebilir bir karar olduğu* açıkça belirtilmiştir.

³⁴⁶ Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2790; Ağırman, **a.g.e.**, s.867; Esen, **a.g.e.**, s.328.

³⁴⁷ 27.11.2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un "Yabancı hakem kararlarının tenfizi" kenar başlıklı 60. maddesi; "(1) Kesinleşmiş ve icra kabiliyeti kazanmış veya taraflar için bağlayıcı olan yabancı hakem kararları tenfiz edilebilir. (2) Yabancı hakem kararlarının tenfizi, tarafların yazılı olarak kararlaştırdıkları yer asliye mahkemesinden dilekçeyle istenir. Taraflar arasında böyle bir anlaşma olmadığı takdirde, aleyhine karar verilen tarafın Türkiye'deki yerleşim yeri, yoksa sâkin olduğu, bu da yoksa icraya konu teşkil edebilecek malların bulunduğu yer mahkemesi yetkili sayılır."

³⁴⁸ Kafalı, **a.g.e.**, s.118.

³⁴⁹ Ekşi, **a.g.e.**, s.209; Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2789-2790.

Bu düzenlemenin doğal sonucu olarak, HMK kapsamında verilen hakem kararlarının icrası 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu³⁵⁰'nun ilamlı icraya ilişkin hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilecektir. Buna göre hakem kararları, İİK m.24 ila m.31 arasında düzenlenen ilamlı icra usulüne tâbi olacaktır³⁵¹. Bununla birlikte ister devlet mahkemesi kararı ister hakem kararı olsun, ilamlı icra yalnızca eda hükümleri bakımından mümkün olup, tespit veya inşai nitelikteki kararların cebri icrası söz konusu değildir³⁵².

Tüm bunlarla birlikte kanun koyucu HMK'nın 439. maddesinin 4. fıkrası hükmü³⁵³ ile hakem kararına karşı iptal davası açılmasının kural olarak kararın icrasını durdurmayaacağını açıkça düzenlemiştir³⁵⁴. Böylelikle yalnızca icrayı geciktirme amacı taşıyan kötü niyetli iptal davalarının önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Ancak taraf menfaatleri arasındaki dengeyi koruyabilmek adına, aynı hükümde mahkemenin uygun bir teminat karşılığında icranın durdurulmasına karar verebileceği de kabul edilmiştir. Bu düzenleme, tahkim yargılamasının etkinliğini korurken aynı zamanda tarafların menfaatlerini dengeleme amacını taşımaktadır³⁵⁵.

Hakem kararına dayanılarak başlatılacak ilamlı icra takibi bakımından yetki hususuna da değinecek olursak, İİK m.34 hükmü³⁵⁶ gereğince ilamlı icra takibi, yer bakımından herhangi bir icra dairesinde başlatılabilecektir, farklı bir ifade ile her yer icra dairesi yetkilidir³⁵⁷. Takip talebinde bulunan alacaklı, İİK m.35³⁵⁸ gereğince dayanak hakem kararının tarihini, numarasını ve özetini takip talebinde belirterek ve kararın bir örneğini de icra dairesine sunarak takibi başlatır.

³⁵⁰ RG. 19.06.1932/2128

³⁵¹ Kafalı, **a.g.e.**, s.118; Özbek, **a.g.e.**, s.1753.

³⁵² Pekcanitez, **a.g.e.**, s.2789.

³⁵³ 12.01.2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "İptal davası" kenar başlıklı 439. maddesi; "(4) ... Hakem kararına karşı iptal davası açılması kararın icrasını durdurmaz. Ancak taraflardan birinin talebi üzerine hükmolunan para veya eşyanın değerini karşılayacak bir teminat gösterilmek şartı ile kararın icrası durdurulabilir."

³⁵⁴ Ekşi, **a.g.e.**, s.213; Ağırman, **a.g.e.**, s.870.

³⁵⁵ Kafalı, **a.g.e.**, s.118.

³⁵⁶ 09.06.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu'nun "İcranın nereden isteneceği" kenar başlıklı 34. maddesi; "İlâmların icrası her icra dairesinden talep olunabilir. Alacaklı yerleşim yerini değiştirirse takibin yeni yerleşim yerini icra dairesine havalesini isteyebilir."

³⁵⁷ Özbek, **a.g.e.**, s.1753.

³⁵⁸ 09.06.1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu'nun "Takibin başlanması" kenar başlıklı 35. maddesi; "Takip, ilâmın icra dairesine tevdi ile başlar. İstiyen alacaklıya kayıt numarasını mübeyyin bedava ve pulsuz bir ilmühaber verilir."

Hakem kararının içeriğine göre uygulanacak icra hükümleri de farklılık göstermektedir. Şayet hakem kararında bir miktar para veya teminatın ödenmesine hükmedilmişse İİK m. 32 hükümleri uygulanacaktır. Taşınır teslimine ilişkin kararlar bakımından İİK m. 24; bir işin yapılması veya yapılmamasına ilişkin kararlar bakımından ise İİK m. 30 hükmü uygulama alanı bulacaktır³⁵⁹.

3.6.3. Milletlerarası Tahkim Çerçevesinde Verilen Hakem Kararlarının İcrası

Milletlerarası hakem kararlarının icra edilebilir hale gelmesine ilişkin düzenleme MTK'nın 15. maddesinde³⁶⁰ yer almaktadır. MTK sisteminin, HMK kapsamında düzenlenen milli tahkim sisteminden ayrıldığı en önemli nokta, hakem kararının icra edilebilmesi için ayrıca mahkemeden icra edilebilirlik belgesi alınmasının zorunlu tutulmuş olmasıdır³⁶¹.

HMK'dan farklı olarak MTK m. 15/A hükmünde iptal davası açılmasının hakem kararının icrasını kendiliğinden durduracağı kabul edilmiştir³⁶². Buradan da HMK kapsamındaki milli hakem kararlarına kıyasla, milletlerarası hakem kararlarının icrası bakımından daha sınırlayıcı bir sistem benimsendiği söylenebilir. Dolayısıyla belirtildiği üzere rödovans sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar hakkında verilen milletlerarası hakem kararlarının yalnızca verilmiş ve taraflara tebliğ edilmiş olması, tek başına icra bakımından yeterli görülmemiş; ayrıca mahkemeden icra edilebilirlik şerhi alınması şart koşulmuştur.

³⁵⁹ Pekcanıtez, **a.g.e.**, s.2790.

³⁶⁰ 21.06.2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun "İptal davası ve hakem kararlarının icra edilebilir hâle gelmesi" kenar başlıklı 15. maddesi; "*B) İptal davasının reddine ilişkin kararın kesinleşmesinden sonra asliye hukuk mahkemesi, hakem kararının icra edilebilir olduğuna ilişkin bir belgeyi istemde bulunan tarafa verir. Bu belgenin verilmesi harca tâbi değildir. Hakem kararının icraya konulması hâlinde Harçlar Kanunu hükümleri uygulanır. İptal davası için öngörülen sürenin geçtiği veya tarafların iptal davası açmaktan feragat ettiği hâllerde, hakem kararının icra edilebilir olduğuna ilişkin belgenin verilmesi sırasında (A) fıkrasının 2 nci bendinin (a) ve (b) alt bent hükümleri mahkemece re'sen dikkate alınır. Bu hâlde mahkemece aksine karar verilmedikçe, inceleme dosya üzerinden yapılır.*"

³⁶¹ Özbek, **a.g.e.**, s.1757; Kafalı, **a.g.e.**, s.119; Esen, **a.g.e.**, s.328; Ağırman, **a.g.e.**, s.867.

³⁶² 21.06.2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun "İptal davası ve hakem kararlarının icra edilebilir hâle gelmesi" kenar başlıklı 15. maddesi; "*İptal davası, otuz gün içinde açılabilir. Bu süre, hakem kararının veya düzeltme, yorum ya da tamamlama kararının taraflara bildirildiği tarihten itibaren işlemeye başlar. İptal davasının açılması, kendiliğinden hakem kararının icrasını durdurur.*"

Bu çerçevede mahkemeye başvurularak icra edilebilirlik şerhi talep edilebilmesi için; ya iptal davasının reddedilip kararın kesinleşmiş olması, ya iptal davası açma süresi içerisinde dava açılmamış bulunması ya da tarafların iptal davası açma haklarından feragat etmiş olmaları gerekmektedir³⁶³. Mahkeme, yapacağı inceleme sırasında hakem kararının esasına girmez; yalnızca uyuşmazlığın Türk hukukuna göre tahkime elverişli olup olmadığını ve kararın kamu düzenine aykırılık taşıyıp taşımadığını re'sen inceler³⁶⁴. Bu denetim sonucunda herhangi bir aykırılık tespit edilmemesi halinde mahkeme tarafından hakem kararına icra edilebilirlik şerhi verilecektir³⁶⁵.

Yetkili ve görevli mahkeme konusunda; rödovans sözleşmesine ürün kirası hükümlerinin uygulanıyor olması nedeniyle icra edilebilirlik şerhinin sulh hukuk mahkemelerinden talep edilebileceği düşünülebilir. Ancak MTK m.3 hükmünde³⁶⁶ görevli mahkemeye dair düzenleme yer almaktadır. Buna göre, bu kanun kapsamında mahkeme tarafından yapılacağı belirtilen işlerde görevli mahkeme asliye hukuk mahkemesidir. Bununla birlikte 28.02.2018 tarihli ve 7101 sayılı Kanun'la MTK'ya eklenen Ek madde 1 uyarınca, ticari nitelikteki hakem kararlarının icrasıyla ilgili taleplerde görevli mahkeme asliye ticaret mahkemesidir.

Ayrıca yetki bakımından değerlendirilecek olursa, davalının yerleşim yeri, olağan oturma yeri veya işyerinin bulunduğu yer mahkemeleri; davalının Türkiye'de yerleşim yeri, olağan oturma yeri veya işyeri bulunmuyorsa İstanbul Asliye Hukuk Mahkemeleri yetkili olacaktır.

³⁶³ Ağırman, **a.g.e.**, s.868-869; Esen, **a.g.e.**, s.328; Ergin Nomer, Nuray Ekşi, Günseli Öztekin Gelgel, **Milletlerarası Tahkim Hukuku**, Cilt I, 4. Bası, Beta Basım, İstanbul, Mart 2013, s.50.

³⁶⁴ Esen, **a.g.e.**, s.328; Kafalı, **a.g.e.**, s.120.

³⁶⁵ Nomer, Ekşi, Gelgel, **a.g.e.**, s.50.

³⁶⁶ 21.06.2001 tarihli ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nun "*Tahkimde görevli ve yetkili mahkeme, müdahalenin sınırı*" kenar başlıklı 3. maddesi; "*Bu Kanunda mahkeme tarafından yapılacağı belirtilen işlerde, davalının yerleşim yeri veya olağan oturma yeri ya da işyerinin bulunduğu yer asliye hukuk mahkemesi; davalının Türkiye'de yerleşim yeri, olağan oturma yeri veya işyeri yoksa İstanbul Asliye Hukuk Mahkemesi görevli ve yetkilidir.*".

3.6.4. Rödovans Sözleşmesinden Kaynaklanan Uyuşmazlık Hakkında Yabancı Hakem Kararlarının Türkiye’de Tanınması ve Tenfizi

Devletlerin egemenlik yetkisinin doğal sonucu olarak, bir devlet ülkesinde kural olarak yalnızca o devletin mahkemeleri tarafından verilen kararlar doğrudan hüküm ve sonuç doğurmaktadır. Yabancı devlet mahkemeleri veya yabancı hakemler tarafından verilen kararların ilgili devlet ülkesinde hukuki etki doğurabilmesi ise, bunların tanınması ve tenfiz edilmesine bağlıdır³⁶⁷.

Tahkim yargılaması bakımından da aynı ilke geçerlidir. Daha önce de belirtildiği üzere rödovans sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıklar bakımından verilen yabancı hakem kararlarının da Türkiye’de kesin hüküm ve kesin delil etkisi doğurabilmesi ve cebri icraya konu olabilmesi, ancak Türk mahkemeleri tarafından tanınması ve tenfiz edilmesi ile mümkündür. Aksi halde hakem kararının fiilen uygulanabilmesi mümkün olmayacaktır.

Türk hukukunda yabancı hakem kararlarının tenfizi bakımından iki temel düzenleme bulunmaktadır: 5718 sayılı MÖHUK’un 60 ilâ 63. maddeleri ile 1958 tarihli Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizine İlişkin New York Konvansiyonu. Her iki düzenleme de yabancı hakem kararlarının tenfizini konu almakta olduğundan, hangi düzenlemenin uygulanacağı hususunu tespit etmek gerekir³⁶⁸.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 90. maddesi³⁶⁹ uyarınca, usulüne uygun olarak yürürlüğe konulan milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Ayrıca temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalar ile kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi halinde milletlerarası andlaşma hükümlerine öncelik tanınacağı açıkça düzenlenmiştir. Bu nedenle yabancı hakem kararlarının tanınması ve

³⁶⁷ Kafalı, **a.g.e.**, s.121.

³⁶⁸ Kafalı, **a.g.e.**, s.122.

³⁶⁹ 18.10.1982 tarihli ve 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası “D. Milletlerarası andlaşmaları uygun bulma” kenar başlıklı 90. maddesi; “*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş Milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.*”.

tenfizinde kural olarak New York Konvansiyonu hükümlerinin uygulanacağı kabul edilmektedir³⁷⁰.

Bununla birlikte New York Konvansiyonunu onaylayan devletler iki konuda çekince koyabilirler ve Türkiye de bu kapsamda sözleşmeye taraf olurken “mütekabiliyet”³⁷¹ ve “ticari uyuşmazlık” çekinceleri koymuştur. Buna göre sözleşme hükümleri yalnızca diğer akit devletlerde verilen hakem kararları bakımından uygulanacak; ayrıca yalnızca Türk hukukuna göre ticari nitelik taşıyan uyuşmazlıklara ilişkin hakem kararları sözleşme kapsamında değerlendirilecektir³⁷². Dolayısıyla New York Konvansiyonunun uygulama alanı mutlak değildir. Uyuşmazlığın ticari nitelik taşıması veya kararın verildiği devletin sözleşmeye taraf olmaması halinde MÖHUK hükümleri uygulama alanı bulacaktır.

Öte yandan New York Konvansiyonunun VII. maddesinde³⁷³ daha lehe hüküm ilkesi benimsenmiş³⁷⁴ olup, tenfiz talebinde bulunan taraf, şayet yerel hukuk veya iki ya da çok taraflı başka bir milletlerarası anlaşma daha elverişli hükümler içeriyorsa, New York Konvansiyonu yerine bu düzenlemelere dayanarak tenfiz talep edebilecektir.

Tahkim yeri Türkiye dışında bulunan bir hakem kurulunca rödovans sözleşmesi ile ilgili olarak verilen kararın Türkiye’de tenfiz edilebilmesi için, tenfiz talebinde bulunan tarafın New York Konvansiyonunun m.IV hükümleri³⁷⁵ uyarınca

³⁷⁰ Kafalı, **a.g.e.**, s.122.

³⁷¹ “Karşılıklılık” Akıncı, **a.g.e.**, s.566.

³⁷² Nomer, Ekşi, Gelgel, **a.g.e.**, s.91; Kafalı, **a.g.e.**, s.123.

³⁷³ “1. İşbu Sözleşme hükümleri, Akit Devletler arasında hakem kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin olarak akdedilmiş bulunan çok taraflı veya iki taraflı anlaşmaların geçerliliğini etkilemez ve ilgili herhangi bir tarafı, hakem kararının dayanak olarak ileri sürüldüğü ülkenin hukuku veya taraf olduğu antlaşmalar uyarınca sahip olduğu haklardan, izin verilen usul ve kapsam dâhilinde yararlanma imkânından mahrum bırakmaz.”

(<https://www.newyorkconvention.org/english>) (E.T.: 30.05.2026)

³⁷⁴ Nomer, Ekşi, Gelgel, **a.g.e.**, s.91.

³⁷⁵ “1. Bir önceki maddede belirtilen tanıma ve tenfizin sağlanabilmesi için, tanıma ve tenfiz talebinde bulunan taraf, başvuru sırasında aşağıdaki belgeleri sunacaktır:

(a) Usulüne uygun şekilde tasdik edilmiş hakem kararının aslı veya usulüne uygun şekilde onaylanmış bir örneği;

(b) II. maddede belirtilen tahkim anlaşmasının aslı veya usulüne uygun şekilde onaylanmış bir örneği.

2. Söz konusu hakem kararı veya tahkim anlaşması, kararın ileri sürüldüğü ülkenin resmî dilinde düzenlenmemiş ise, tanıma ve tenfiz talebinde bulunan taraf bu belgelerin ilgili dile yapılmış çevirisini sunacaktır. Bu çeviri, resmî veya yeminli bir tercüman ya da diplomatik veya konsolosluk görevlisi tarafından onaylanmış olmalıdır.”

(<https://www.newyorkconvention.org/english>) (E.T.: 30.05.2026)

birtakım belgeleri mahkemeye sunması da gerekmektedir. Bunlar; hakem kararının usulüne uygun şekilde onaylanmış aslı veya onaylı örneği ile tahkim anlaşmasının aslı veya usulüne uygun onaylı suretidir. Ayrıca söz konusu belgelerin Türkçe dışında bir dilde düzenlenmiş olması halinde, bunların resmî veya yeminli tercüman yahut diplomatik veya konsolosluk görevlisi tarafından onaylanmış tercümelerinin de sunulması zorunludur. Bunun yanında, tenfize konu kararın nihai hakem kararı niteliğinde olması şarttır. Kesin ve bağlayıcı nitelik taşımayan kararların tenfizi ise mümkün olmayacaktır³⁷⁶.

Tenfiz konusunda yetkili mahkeme, MÖHUK'un 60. maddesinde yer alan hüküm uyarınca belirlenmektedir. Buna göre, *yabancı hakem kararlarının tenfizi, tarafların yazılı olarak kararlaştırdıkları yer asliye mahkemesinden dilekçeyle istenir. Taraflar arasında böyle bir anlaşma olmadığı takdirde, aleyhine karar verilen tarafın Türkiye'deki yerleşim yeri, yoksa sâkin olduğu, bu da yoksa icraya konu teşkil edebilecek malların bulunduğu yer mahkemesi yetkili sayılır.*

Görevli mahkeme konusunda ise rödovans sözleşmelerinin ticari niteliği göz önüne alınarak tespit yapmak gerekmektedir. Bu konuda 26.09.2004 tarihli ve 5235 sayılı Adlî Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun³⁷⁷ uygulanacaktır. Kanun'un "*Hukuk mahkemelerinin kuruluşu*" kenar başlıklı 5. maddesi gereğince *asliye ticaret mahkemesi kurulan yerlerde dava değerine bakılmaksızın yabancı hakem kararlarının tanıma ve tenfizine yönelik davalara ilişkin tüm yargılama safhaları, bir başkan ve iki üye ile toplanacak heyetçe yürütülür ve sonuçlandırılır.* Bu nedenle rödovans sözleşmesinden kaynaklanan bir uyuşmazlığa dair yabancı hakem tarafından verilen kararın tenfizinde asliye ticaret mahkemeleri görevlidir ve yargılama heyetçe yürütülür.

³⁷⁶ Kafalı, **a.g.e.**, s.124.

³⁷⁷ RG. 07.10.2004/25606

SONUÇ

Rödovans sözleşmeleri madencilik sektöründe uzun yıllardır yaygın olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte bu sözleşmelerin, hukuki niteliği ve tabi oldukları hükümler bakımından açık ve kapsamlı bir yasal düzenlemeye kavuşturulmamış olması, uygulamada ve öğretide önemli tartışmaları beraberinde getirmiştir.

Tez kapsamında yapılan inceleme sonucunda, rödovans sözleşmesinin idari sözleşme niteliği taşımadığı, tarafların ortak iradeleri ile kurulan bir özel hukuk sözleşmesi olduğu ve bu yönüyle özel hukuk hükümlerine tabi bulunduğu tespit edilmiştir. Her ne kadar madenler Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunsun da ruhsat sahibi ile rödovansçı arasındaki ilişkinin kamu gücüne dayalı bir üstünlük içermemesi ve tarafların karşılıklı edim üstlenmeleri, bu sözleşmenin idari sözleşme olarak nitelendirilmesini engellemektedir. Bu nedenle rödovans sözleşmesinin özel hukuk sözleşmesi olarak değerlendirilmesi isabetlidir.

Rödovans sözleşmesinin hukuki niteliği bakımından yapılan değerlendirmede, sözleşmenin kanunda düzenlenmemiş olması nedeniyle atipik (isimsiz) bir sözleşme olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte rödovans sözleşmesinin, Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen ürün (hasılat) kirası ile önemli ölçüde benzerlik taşıdığı ve uygun düştüğü ölçüde ürün (hasılat) kirası hükümlerinin rödovans sözleşmesine kıyasen uygulanabileceği kabul edilmelidir. Yargıtay ve Danıştay kararları da büyük ölçüde bu yaklaşımı benimsemekte ve rödovans sözleşmesini ürün kirası hükümleri çerçevesinde değerlendirmektedir.

Rödovans sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların tahkime elverişliliği bakımından yapılan incelemede ise belirleyici unsurun, uyuşmazlığın tarafların iradelerine tabi olup olmadığı ve kamu düzeniyle olan ilişkisi olduğu görülmektedir. Ruhsatlandırma, idari yaptırımlar ve kamu gücünün kullanılması gibi idari nitelik taşıyan işlemlerden doğan uyuşmazlıkların tahkime elverişli olmadığı açıktır. Buna karşılık, ruhsat sahibi ile rödovansçı arasında imzalanan sözleşmeden kaynaklanan ve tarafların tasarruf edebileceği nitelikteki borç ilişkilerine dair uyuşmazlıkların tahkime elverişli olduğu kabul edilmelidir.

Bu çerçevede, rödovans sözleşmesine açık, kesin ve tereddüde yer vermeyecek şekilde bir tahkim şartı konulması hâlinde, taraflar arasındaki sözleşmesel uyuşmazlıkların tahkim yoluyla çözömlenmesi mümkündür. Tahkim, özellikle teknik bilgi ve sektörel uzmanlık gerektiren madencilik uyuşmazlıklarında, devlet yargısına kıyasla daha hızlı, esnek ve uzmanlaşmış bir çözüm sunma potansiyeline sahiptir. Ayrıca gizlilik ilkesi, ticari sırların korunması açısından taraflara önemli avantajlar sağlamaktadır.

Sonuç olarak, rödovans sözleşmelerinde tahkim iradesinin bilinçli biçimde ortaya konulması, uyuşmazlıkların etkin ve öngörülebilir bir şekilde çözömlmesine katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda tahkim, rödovans sözleşmelerinden doğan özel hukuk uyuşmazlıkları bakımından işlevsel ve güvenilir bir alternatif uyuşmazlık çözüm yolu olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Ağırman, Doğan **Milli & Milletlerarası Tahkim**, Adalet Yayınevi, Ankara, Şubat 2022.
- Akıncı, Ziya **Milletlerarası Tahkim**, 5. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2020.
- Akıncı, Ziya “MÖHUK ve Tahkim ile İlgili Kararlar Açısından Gerekçeli Karar Unsurları”, **Yargı Kararlarında Gerekçelendirme Çalışması**, Cilt 2, Türkiye Adalet Akademisi Yayını, 2021, s. 385-386.
- Aküzüm, Ural / Demirkol, Berk **Türkiye'de Med-Arb (Arbuluculuk – Tahkim)**, On İki Levha Yayıncılık, 2020.
- Alpay, Pınar “Rödovans Sözleşmesinin Hasılat Kirası ve Alt İşverenlik Hükümleri Yönünden Değerlendirilmesi” **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Ed.: Ali Şafak Balı, Astana Yayınları, 2016.
- Antalya, O. Gökhan **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Beta Basım, İstanbul, Ocak 2012.
- Aral, Fahrettin **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, Yetkin Yayınları, Ankara 2010.
- Arkan Serim, Azra **Hasılat Kirasında Tarafların Hak ve Borçları**, Beşir Kitabevi, İstanbul, Ekim 2010.
- Arslan, Zeynep **Ürün Kirası Sözleşmesinin Sona Ermesi ve**

- Kiralananın İadesi**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.
- Aslan, Adem “Tahkim Davalarında Hukuki Dinlenilme Hakkı ve Kamu Düzeni” **Tahkimde Hukuki Dinlenilme Hakkı**, Z. Akıncı & Y. Ekmen (Ed.), On İki Levha Yayıncılık, 2022.
- Atay, Ender Ethem **İdare Hukuku**, Turhan Kitabevi, Ankara 2022.
- Azrak, Ali Ülkü “Türkiye’de Madenlerin Hukuki Rejimi Üzerine Düşünceler” **İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi**, Cilt 1, Sayı 2, 1980, SS. 3-9, (Çevrimiçi) <https://iupress.istanbul.edu.tr/journal/iuihid/article/turkiyede-madenlerin-hukuki-rejimi-uzerine-dusunceler?id=819323>.
- Boran Güneysu, Nilüfer **Medeni Usûl Hukukunda Karar**, Adalet Yayınevi, Ankara 2014.
- Bozok, Hüseyin **Rödovans Sözleşmesi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Kasım 2024.
- Boztaş, Nevzat **Tahkim Yargılamasında Mahkemenin Yardımı ve Denetimi**, Aristo Yayınevi, İstanbul 2021.
- Can, Hacı **Milletlerarası Tahkim Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim 2021.
- Çevikçelik, Muradiye **Türk İdare Hukukunda Maden İşletme Ve Rödovans Sözleşmeleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Kasım 2017.

Çitil, Bünyamin	Tüm Yönleriyle Maden Hukuku (7164 ve 7257 Sayılı Kanunlara Göre Güncellenmiş) , Seçkin Yayıncılık, Ankara, Eylül, 2021.
Darcan, Şeyhmus	Ürün Kirası Sözleşmesi , Adalet Yayınevi, Ankara, Kasım 2020.
Cemal Dursun,	“İnterdisipliner Bir Alan Olarak Maden Hukukunun Kamu Hukuku ile Özel Hukuk Ayrımı İçerisindeki Yeri ve Maden Hukuku Araştırma Merkezi Kurulması Önerisi” Türkiye Adalet Akademisi Dergisi , 66. sayı, Nisan 2026, SS. 419-64, (Çevrimiçi) https://doi.org/10.54049/taad.1815700 .
Dursun, Cemal	Maden Hukukunda Röдовans Sözleşmesi [Tarafları, Konusu, Hukuki Niteliği, Geçerliliği] , Yetkin Yayınları, Ankara 2022.
Ekşi, Nuray	Hukuk Muhakemeleri Kanununda Tahkim , Beta Basım, İstanbul, Temmuz 2013.
Ekşi, Nuray	Türkiye’de Kurumsal Tahkim , Beta Basım, Haziran 2020.
Erdem, H. Ercüment	Milletlerarası Ticaret Hukuku , On İki Levha Yayıncılık, 2020.
Eren, Fikret	Borçlar Hukuku Genel Hükümler , Legem Yayınevi, Ankara 2023.
Eren, Fikret	Borçlar Hukuku Özel Hükümler , 5. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2017.

Eren, Fikret	Eren Borçlar Hukuku Şerhi , Yetkin Yayınları, Ankara 2022.
Erdoğan, İhsan	Borçlar Hukuku Genel Hükümler , Gazi Kitabevi, Kasım 2013.
Erdoğan, Kemal	Rödövars Sözleşmesi , Seçkin Yayıncılık, Ankara, Eylül, 2017.
Esen, Emre	Milletlerarası Tahkim , Filiz Kitabevi, İstanbul, Aralık 2025.
Gümüş, Mustafa Alper	Borçlar Hukuku Genel Hükümler , Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
Gümüş, Mustafa Alper	Borçlar Hukuku Özel Hükümler , Cilt-I, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013.
Günay, Ömer	Maden Hukuku , Seçkin Yayıncılık, Ankara, Eylül 2025.
Günday, Metin	İdare Hukuku , İmaj Yayınevi, Ankara, Ekim 2011.
Hacı Can,	Milletlerarası Tahkim Hukuku , Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim 2021.
Hendem, Burcu	“Arabuluculuk-Tahkim (MED-ARB) Sözleşmesinin Tahkim İlk İtirazı Bakımından Değerlendirilmesi.” Prof. Dr. Baki Kuru Anısına Armağan , 4 Cilt, On İki Levha Yayıncılık, 2025, ss. 1027-1030.
Huysal, Burak	Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime

	Elverişlilik , 1. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010.
İrge Erdoğan, Burcu	Milletlerarası Tahkim Hukukunda Tahkime Elverişlilik , Filiz Kitabevi, İstanbul, Mart 2026.
Kafalı, Ömer Faruk	Tahkim Yargılamasında Ara ve Nihai Hakem Kararları , On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2022.
Kahraman, Zafer	İstanbul Şerhi Türk Borçlar Kanunu Kira Sözleşmesi Hükümleri Şerhi , Vedat Kitapçılık, İstanbul, Mart 2026.
Kahveci, Zeynep Ülkü	“Arabuluculuk – Tahkim (Med-Arb) ve ISTAC Kuralları.” Tahkim Yargılaması Birinci Bölüm – Tahkim Okulu Paneller Serisi , Cilt – 2, 2021, ss. 216-219.
Kanık, Hikmet	Kira Hukuku Davaları , Yetkin Yayınları, Ankara 2025.
Kaya, Serkan	Milli Tahkim Kapsamında Tahkime Elverişlilik , On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Aralık 2022.
Kılıç, Halil	Açıklamalı – İçtihatlı 6100 Sayılı HMK , C.II, Adalet Yayınevi, Ankara, Eylül 2011.
Kılıçoğlu, Ahmet M.	Borçlar Hukuku Genel Hükümler , Turhan Kitabevi, Ankara 2013.
Koca, Mustafa	“6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun Kira Sözleşmesine İlişkin Genel Hükümlerine Göre

Ürün Kirasının Sona Ermesi” **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, c. 19, sy 4, Ekim 2015, ss. 129-44, (Çevrimiçi) <https://izlik.org/JA92WK45PT>.

Kocayusufpaşaoğlu, Necip

Borçlar Hukuku Genel Bölüm Birinci Cilt Borçlar Hukukuna Giriş Hukuki İşlem Sözleşme, Filiz Kitabevi, İstanbul 2014.

Küçükkaya, Hande Gül

Bireysel İş Hukukunda Arabuluculuk, On İki Levha Yayıncılık, Aralık 2023.

Nomer, Ergin/ Ekşi, Nuray/
Öztekin Gelgel, Günseli

Milletlerarası Tahkim Hukuku, Cilt I, 4. Bası, Beta Basım, İstanbul, Mart 2013.

Oktay Özdemir, Saibe

"İSİMSİZ SÖZLEŞMELERİN GEÇERLİLİĞİ, YORUMU VE BOŞLUKLARININ TAMAMLANMASI." **İstanbul Hukuk Mecmuası**, Cilt 55, Sayı 1, 1996, SS.263-296, (Çevrimiçi)
<https://iupress.istanbul.edu.tr/journal/mecmua/article/isimsiz-sozlesmelerin-gecerlilik-yorumu-ve-bosluklarinin-tamamlanmasi?id=795562>.

Olgun, Emre

Rödovans Sözleşmesi, Yetkin Yayınları, Ankara 2020.

Oğuzman, M. Kemal/
Öz, M. Turgut

Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013.

Öcal, Muammer/

- Güngör, Gültekin/
Gök, Mahmut Şükrü **Resimli ve Açıklamalı Madencilik Terimleri Sözlüğü**, Etimaden, Ankara 2019.
- Özbek, Mustafa Serdar **Tahkim Hukuku Cilt I**, Yetkin Yayınları, Ankara 2022.
- Özel, Sibel **Milletlerarası Ticari Tahkimde Kanunlar İhtilafı Meseleleri**, Legal Yayıncılık, Ekim 2024.
- Özkan, Yusuf Ziya **Maden Ruhsat Sahaları Değerleme Yöntemleri**, İkinci Adam Yayınları, 2021.
- Öztürk, Gülay **Teoride ve Uygulamada Hasılat Kirası**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Haziran 2010.
- Pekcanıtez, Hakan **Medeni Usul Hukuku Cilt III**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Mart 2017.
- R. Kocaman/
B. Kayar/ B. Kocaman, “Rödovans Sözleşmelerine Maden Hukuku Açısından Bakış” **Maden Hukuku Bildiriler Kitabı**, Ed.: Ali Şafak Balı, Astana Yayınları, 2016, SS.223-238.
- Reisoğlu, Safa **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Beta Basım, İstanbul, 2011.
- Süral, Ceyda “HAKEM KARARLARININ İCRASI VE İPTAL DAVASI” **Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 16, Temmuz 2014, SS.1377-1411, (Çevrimiçi) <https://izlik.org/JA63EK92BF>.

Tan, Turgut	İdare Hukuku , Turhan Kitabevi, Eylül 2018.
Tandoğan, Haluk	Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri , Cilt I/2, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2008.
Tanrıver, Süha	Medeni Usul Hukuku Cilt II , Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.
Taşkın, Ahmet	Türk Maden Hukuku , Yetkin Yayınları, Ankara 2021.
Topaloğlu, İsmail	Merkeziyetsiz Tahkim Blok Zincire Dayalı Uyuşmazlık Çözüm Yöntemi , Vedat Kitapçılık, İstanbul 2025.
Topaloğlu, Mustafa	Maden Hukuku , Karahan Kitabevi, Ocak 2011.
Topaloğlu, Mustafa	“Metalik Madenlere İlişkin Düzenlemeler ve Daha İyi Bir Maden Yargılaması” Metalik Madenler Sempozyumu’2025 Bildiriler Kitabı , SS.425-443, (Çevrimiçi) https://metalikmadenlersempozyumu.org.tr/ .
Topaloğlu, Mustafa	“Rödovans Sözleşmelerinin Şekli ve Tescili” Maden Hukuku ile İlgili Makaleler , Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021, ss.263-276.
Topaloğlu, Mustafa	“Rödovans Sözleşmesi; Hukuksal Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri” Maden Hukuku ile İlgili Makaleler , Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021, ss.233-243.
Topaloğlu, Mustafa	Rödovans Sözleşmesinden Kaynaklanan

Uyuşmazlıklar ve Tahkimle Çözümü, Maden Hukuku Kongresi.

Topaloğlu, Mustafa

“Son Yasal Gelişmeler ve Yargı Kararları Işığında Rödovans Sözleşmesi” **Maden Hukuku ile İlgili Makaleler**, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2021, SS.245-253.

Turhan, Melih

Madencilikte Önemli Bazı Ülkelerde Maden Hukuku ile İlgili Mevzuat, TMD, Mayıs, 2014.

Uygun, Doğan

“Basamaklı Tahkim Anlaşmaları ve Arabuluculuk–Tahkim.” **Tahkim Anlaşması – Tahkim Okulu Paneller Serisi**, Cilt – 1, 2020, ss. 491-496.

Uyumaz, Alper/

Uyumaz, Fatma

“Rödovans Sözleşmesi” **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi** **19**, Ekim 2015, SS.145-86, (Çevrimiçi) https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuhfd/article/608174#article_cite.

Yarar, Güven

Milletlerarası Özel Hukukta Arabuluculuk, On İki Levha Yayıncılık, 2023.

Yıldırım, Fikret

“TAHKİMDE İPTAL DAVASI VE İPTAL DAVASININ AMAÇLARI BAKIMINDAN BAZI DEĞERLENDİRMELER” **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt 22, Sayı 3, Aralık 2016, SS. 3005-3026, (Çevrimiçi) <https://izlik.org/JA66LR42DS>.

Yıldırım, Turan vd.

İdare Hukuku, On İki Levha Yayıncılık,
İstanbul, Ekim 2018.

Yılmaz, Ejder

Hukuk Muhakemeleri Kanunu 4. Cilt, Yetkin
Yayınları, Ankara 2021.